

එස මග්ගො විපුද්ධියා

අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම බවින් යුත් දුකෙහි යථාර්ථය.

පූජ්‍ය මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ

පළමුවන මුද්‍රණය: 2015 මැයි. (පිටපත් 2000)

සෝදාපත් බැලීම:

රවීන්ද්‍ර කොග්ගලගේ මහතා, කොළඹ.
දේශප්‍රිය වීරක්කොඩි මහතා, කොළඹ.
වසන්තා කරුණාරත්න මහත්මිය, කඩවත.
චන්ද්‍රානි ධර්මප්‍රිය මහත්මිය. පේරාදෙණිය.
ජේ.ඒ.විමලසේන මහතා, මාතර.
ඕ. ආරියතිලක මහතා, කඹුරුගමුව.

සම්බන්ධීකරණය:

චමේලා අමරතුංග මහත්මිය, කොළඹ.

සංස්කරණය:

එච්. ඒ. අමරතුංග, තෙලිජ්ජවිල.

මුද්‍රණය:

කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්,
17/2 පැරිසර්වත්ත පාර, ගංගොඩවිල,
නුගේගොඩ.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

මෙම ධර්ම පුස්තකය අනුරාධපුර, ලබුනෝරුකන්ද ආරණ්‍ය
සේනාසනයේ ධර්මාචාර්ය

පූජ්‍යපාද මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ
විසින් පවත්වන ලද ධර්මදේශනාවන්
ලිඛිත මාධ්‍යයෙන් සකස් කොට ඔබ අතට පිදීමකි.

වාචික දේශනාවක් ලිඛිතව සකස් කිරීමේදී, දේශනා විලාසය, වචන
උච්චාරණ විලාශය, ශ්‍රවණ තත්ත්වය, කාර්මික තත්ත්වය ආදී විවිධ
ගැටලු හමුවන තැන් විද්‍යමාන වේ.

එසේ වුවද,

ඇස් ඇත්තෝ රූප දකිත්වායි අදුරෙහි පහණක් දරන්නා සේ අප
ස්වාමීන් වහන්සේ පැවැත් වූ මෙම මාහැඟි ධර්ම දේශනාවෙන්
ඔබගේ දෛනික ජීවන රටාව සකස් කර ගෙන, ජීවිත ප්‍රතිපත්තීන්
යළි ගොඩනගා ගෙන, මේ භවයේදීම සතර අපායෙන් නියත
වශයෙන් ම මිදුනෙමිය යන අවබෝධය ඇතිකර ගැනීම සඳහා
එම ගැටලු බාධාවක් කර නො ගෙන මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය ඉතා
සතිමත්ව පරිශීලනය කරන මෙන් පින්වත් ඔබ සැමගෙන් ඉතා
ඕනෑකමින් ඉල්ලා සිටිමු.

පෙරවදන.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ලද ධර්මයමයි මේ කියමින් නොයෙකුත් ආකාරයේ විස්තර කිරීම් අසන්නට ලැබෙන අද වැනි යුගයක, නිවැරදි ධර්මය හඳුනා ගන්නේ කෙසේද යන්න ත්‍රිපිටකයට අදාළවම, නුවණින් විමසන කෙනෙකුට කරුණු සහිතවම අවබෝධ වන පරිදි තමන්ගේ අවබෝධය පමණක් නොව කළාතුරකින් කෙනෙකුට පිහිටන දේශනා ප්‍රාතිහාර්යයද මනාකොට උපයෝගී කරගෙන සරළ, පැහැදිලි උපමාවන් යොදාගනිමින්, එන්න බලන්න මේ සත්‍යය වූ ධර්මය යන කළණ මිත්‍ර අධ්‍යායනයෙන්ම කරන්නාවූ ආරාධනාවක් බඳු වූ මෙවන් පොතකට පෙරවදනක් ලිවීමට ලැබීම, ඒ සඳහා මා සුදුස්සෙක් වේදැයි සිතන නමුත්, උතුම්ම ධර්ම දානයකට සහභාගි වීමට මා ලද මහත් භාග්‍යයක් කොට සලකන්නේ, මෙම දේශනා පවත්වන ලද අති පූජ්‍ය මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ මා කළක පටන් ඉමහත් ධර්ම ගෞරවයෙන්ම ඇසුරු කරන බැවිනි.

බාහිරව පවතින රූපයක අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම බැලීම, එය සකස් වී ඇති රූප කලාප වල නිරන්තර වෙනස්වීම බැලීම කෙතෙක් දුරට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ නිවන් පිණිසම පවතින ආර්ය මාර්ගයට අදාළ දැයි මෙහිදී කරුණු සහිතවම විමසීමට ලක් කරණු ලබයි. මිරිඟුව දර්ශනය වන විට බාහිර චතුර (බාහිර රූපය) ඇත යයි දෘෂ්ටිගත වුවකුට එම චතුරේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම බැලීම, එය සකස් වී ඇති රූප කලාප වල වෙනස් වීම බැලීම කෙතෙක් දුරට සත්‍යාවබෝධය පිණිස හේතුවේදැයි නුවණින් සලකන්නකුට පැහැදිලි වනු ඇත. ආයතන වලින් පෙන්වන මිරිඟු ස්වභාවය නොදැන, ඇත යයි සලකා දෘෂ්ටි ගත වූ බාහිර රූප වලින් සමන්විත ලෝකය කෙරෙහි මූලා වී සිටින සත්වයාට එහි යථාභූත ස්වභාවය තේරුම් ගෙන දුකෙන් මිඳෙන ආර්ය මාර්ගයට පිවිසීම සඳහා වන ත්‍රිලක්‍ෂණ අවබෝධය කුමක්දැයි මෙහිදී සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් කරුණු සහිතව විස්තර කරණු ලබයි.

රූප දැකීම සඳහාම අවිද්‍යා, කම්, තණ්හා නිසා ඇහැක් සකස් කරගෙන, රූප හඳුලා ඇහෙන්නේ ගන්නවා. ඇහැ නිසයි රූපය. ඇහැත් රූපයක් දෙන්නා නිසයි හිත. ඒ හිතට දැන් ඔන්න රූපයක් පෙනෙනවා. බලපු එක තියෙන එකක් නොවෙයි. හදාගෙනම බලලා. එතකොට අපි මේ සිද්ධිය නොදන්න කොට තිබුණ දෙයක්, තියෙන දෙයක් පෙනෙනවා කියලායි සිතන්නෙ. මේ සිද්ධියේ ඇත්ත දකින එකම යථා ස්වභාවයයි. ත්‍රිලක්‍ෂණය වැඩිය යුත්තේ ඒ සඳහායි. බාහිර තිබෙනවා යයි සිතන චතුරේ

ත්‍රිලක්ෂණය වැඩිය යුත්තේ, මිරිඟු ස්වභාවය අවබෝධය සඳහා යි. එතකොට ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන තියෙන සියලුම රූපයන්ගේ අනිත්‍ය දක්කොත්, හොඳට තේරෙනවා ඇහැ අහකට ගන්න කොට, මේ සිත බිඳෙන කොට, නිරුද්ධ වෙන කොට, දෑකපු රූපද ඉතුරු නැතුව නිරුද්ධ වෙනවා කියන එක. ඒ හේතු ටික නිරුද්ධ වෙනනොටම ඇහැ නිරුද්ධ වෙනවා. නැත්නම් ඇහැ අහකට යන කොටම පෙනෙන රූපය ඉතුරු නැතුවම නැතිවෙනවා. එතකොට රූපය දකින්න පෙර තිබුණා නෙවෙයි, දක්කායින් පසුව තිබුණා නෙවෙයි, අවස්ථාවටද තියෙන එකක් නොවෙයි. ඇහෙන් පෙන්නපු රූපයකුයි පෙනෙන්නේ කියලා යම් වෙලාවක දක්කොත්, අන්න ඒ ඇත්ත ඇති හැටියේ දැකීමම රූපයේ අනිත්‍යතාව වෙනවා. මෙය ඇති රූපයක් තුළ වෙනස් වීමක් බැලීමක්, අනිත්‍ය, දුක, අනාත්ම බැලීමක්, එය සකස් වුන රූප කලාප වල බිඳි බිඳි යාමක් නෙවෙයි. මෙලෙස ඇස මුල් කාරණාව කරගෙන, තියෙන සියලුම රූපයන්ගේ අනිත්‍යතාව දක්කොත් යථාභූත ස්වභාවය අවබෝධ වෙනවා. එලෙසම කත, නාසය, දිව, කය සහ මනස මුල් කාරණාව කරගෙන දැනගත් සියලු රූප වල යථා ස්වභාවය අවබෝධ වෙනවා.

තව දුරටත් සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා, මෙලෙස ඇහැට පෙනුණු රූපය ඇහැ නිසාම ඉපැද්දුවා කියලා බලලා බාහිර භෞතිකයට ගැට ගැහුවේ නෑ වගේ, කතට ඇහෙන සද්දය කත නිසාම ඉපදුණා කියලා බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව, නාසයට දූනෙන ගන්ධය නාසය නිසාම උපන්නා කියලා බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව, දිවට දූනෙන රසය දිව නිසාම උපන්නා කියලා බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව, පොට්ට්බිබය කය නිසාම උපන්නා කියලා බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව මේ දැනුම් ටික සේරම තමන්ගේ පැත්තටම ගන්න. බඹයක් පමණ ශරීරය ඇතුලටම ගන්න. ඒක බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්න එපා. ශුද්ධාෂ්ඨිකයට ගැටගහන්න එපා. මහාභූතයන්ට ගැටගහන්න එපා. ඒවා එකක්වත් තිබුණා නෙවෙයි, තියෙනවා නෙවෙයි, අවස්ථාවට භෞතිකයට ගැටගහන්න එපා. ආයතන ස්පර්ශය නිසායි කියලා සිහි කරන්න.

සිතට යමක් සිහිවේ නම්, අම්මා කියලා, තාත්තා කියලා, ගෙදර කියලා, දූ දරුවෝ කියලා, හිතීන් උපන්න ධම්මාරම්මනම සිතීන් දැනගන්නවා කියලා දකින්න. ඒ සිහිවෙන ධම්මාරම්මනය බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්න එපා. මහාභූතයන්ට ගැටගහන්න එපා. බැහැර තියෙන ගේ දොර, අම්මා, තාත්තා, දූ දරුවෝ කියලා බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව මනසින්ම ධම්මාරම්මනයක් උපද්දවලා, උපද්දපු

ධම්මාරම්මනය බාහිරේ කියලා රැවටෙන බව දකින්න. හොඳට බලන්න මොන තරම් ඇත්තක්ද කියන එක.

සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන මේ ධම්කාවය කෙතරම් පැහැදිලිද, ප්‍රායෝගිකද, ධර්මයට එකඟද යන්න බාල, මහලු, උගත්, නූගත්, දුප්පත්, පොහොසත්, ගිහි, පැවිදි, ජාති, ආගම් ආදී කිසිම හේදයකින් තොරව දැකිය හැකි, අවබෝධ කළ හැකි, ප්‍රායෝගික දහමක් බව අපගේ අදහසයි. මෙම ධම් පුස්තකය ඉතා ඉවසිලිවත්තව නැවත නැවතත් කියවා, නිවැරදි බුදු දහම කුමක්දැයි අවබෝධ කර ගැනීමට උත්සාහ දරන්න. අප සැම රැස් කරගත් සියලුම පින් උත්වහන්සේට අනුමෝදන් වේවා! නිදුක්, නිරෝගිභාවය, තිර ජීවනය ලැබී, තව තවත් ධම් දානය සිදු කිරීමට අවශ්‍ය ශක්තිය දෙවර්ගය ලැබේවා!! සියලු මාර බාධක දුරු වී, උතුම් චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධය පිණිසම මේ පිං හේතුවාසනා වේවා!!!

මෙවැනි ධම් පුස්තකයන් එළි දක්වා නොමිලේ බෙදා හැරීමට සහ සම්බන්ධ වූ සියලුම දෙනාට මේ ධම් දානය කුසලය මේ ගෞතම බුද්ධ සාසනය තුලම නිවන් අවබෝධය පිණිසම හේතු වාසනා වේවා!!!

සාදු, සාදු, සාදු.

මහාචාර්ය රවිඥ කොග්ගලගේ

Email: koggalage@yahoo.com

Web: <http://ravi.harimaga.com>

Mobile : 0777234239

“පින්වතුනි, මූලිකම පෙන්නුවා තථාගතයන් වහන්සේ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි, සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා. ඔය ක්‍රම තුනෙන් එක ක්‍රමයකට නුවණින් යම් කලෙක දැක්කොත් එදාටයි දුකේ කලකිරෙන්නේ. ඊට මෙහා පින්වතුනි, ලෝකය තුළ යම් යම් කලකිරීම් නැතුවා නොවෙයි, තියෙනවා. නමුත් ඒ කලකිරීමවල

1. පළමුවෙනි දෝෂය තමයි කලකිරෙන්නෙක් ඉන්නවා; පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා.

2. දෙවැනිව තියෙන දෝෂය තමයි, ලෝකය තුළ තියෙන කලකිරීම ටික වෙලාවකට, ටික කාලයකට ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒ කලකිරුණු දේ ම වෙන ආකාරයකට, වෙන විදිහකට, අපි ආපහු කැමැති වෙනවා, ඇලෙනවා, බැඳෙනවා.

3. තුන්වැනි දෝෂය තමයි, ලෝකය තුළ තියෙන කලකිරීම, විටෙක කලකිරෙනවා, විටෙක ඒ දේ ආපහු භාග්‍යවත්වා, ඇලෙනවා. ඒ මොකද, ඒ පුද්ගල භාවයකින් ඇතිකරගත්ත කලකිරීමක් මිසක, පුද්ගලභාවය දුරුවෙන විදියේ අවබෝධාත්මක කලකිරීමක් නොවුණු නිසා.

මේ ‘ලෝකය තුළ’ තියෙන විදියේ කලකිරීමක් ගැන නොවෙයි පින්වතුනි, බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්ම පරියායෙන් පෙන්වා වදාළේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්ම පරියායෙන් පෙන්වා වදාළේ අවබෝධය තුළින් මේ ලෝකයේ යථාර්ථය, ඇත්ත ඇති හැටියේ පවතින ස්වභාවය, දැන අවබෝධ කරගත්තහම ඒ අවබෝධය තුළින් ඇතිවෙන කලකිරීමක්. මේ කලකිරීමේ සුවිශේෂී ලක්ෂණය තමයි,

- කලකිරෙන්නෙක් නැහැ,
- ඒ කලකිරීම ද හේතු ප්‍රත්‍යයයි. ඇත්ත දකින නිසා කලකිරෙනවා කියන පරියායක් යෙදෙනවා.”

2015.02.24 දින සරණ පාරේ CECB නිල නිවාසයේදී

පවත්වන ලද දේශනය.

සංස්කාර.

නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චාති

යද්පඤ්ඤාය පස්සති

අප්ප නිබ්බින්නදානී දුක්ඛේ

එස මග්ගො විසුද්ධියාති.

ධම්මුවණාභිලාශී ශ්‍රද්ධා සම්පන්න කාරුණික පින්වතුනි, හැම දෙනාම දැන් මේ සදුනම් වෙන්තේ ලොවුතුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් දේශනා කළ සද්ධම්මයෙන් බිඳක් ශ්‍රවණය කරන්නයි. ඒ නිසා හැම දෙනා ම මුලින් ම තමන්ගේ මතය, නැත්නම් සිත, සංවරකර ගත යුතුයි. නොයෙක් නොයෙක් අරමුණුවල දුවන්නට නොදී ඉතා උච්චතාවෙන් ම මේ දේශනාව ශ්‍රවණය කරන්නට ඕන. කුමක් නිසාද, මම බොහෝ විට මතක් කරලා තියෙනවා නිවරණ අනුව ගිය ධම්මයෝ, අපට හොඳට හුරු පුරුදුයි. එබඳු වචන, අදහස් අපට ඉක්මණින් මතක හිටිනවා, මතක තියෙනවා. නමුත් නිවරණ ධම්ම දුරුවෙන, ආශ්‍රවක්‍ෂය කිරීමට උපකාරී ධම්මයෝ අපට හුරු පුරුදු නැහැ. ඒ නිසා ඒ ධම්මයෝ අපේ මතකයේ ලෙහෙසියෙන් රැඳෙන්නේ නෑ.

ඊගාව කාරණාව තමයි මේ ධම්මය බොහෝ සෙයින් ම, අතිශයින් ම ගැඹුරුයි.

අද මම පෙන්නන්නට හදන දහම් කරුණුත් ඉතාමත්ම සියුම්, ගැඹුරු, අරුතක් පෙන්වන, සුඤ්ඤතා පටිසංයුක්ත ධම්මයක්. ඉතින්

සකසා ශ්‍රවණය නො කළොත් පින්වතුන්ට මේකෙ අර්ථය තේරුම් ගන්න බැරිවෙයි. මේ දේශනාව අතරතුර පෙර පසු වචනයක් අතහැරුණත් පින්වතුනි, ඒ පෙනෙන අර්ථය තමන්ට තේරුම් ගන්න බැරි තරමට අසීරු වෙනවා. ඒ නිසා මුලින් ම මතක් කළේ හොඳට උවමනාවෙන්ම ධර්මය ශ්‍රවණය කළ යුතුයි.

ධර්මයේ සඳහන් වෙනවා, සකසා සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කරන බව, සසරගත පාරමිතා සම්පූර්ණ වෙලා තියෙන බවට ලක්ෂණයක් හැටියට පෙන්නනවා. බුද්ධෝත්පාද කාලයක් ලැබිලා, මනුෂ්‍ය ජීවිතයක් ලැබිලා, සසර දුක් ගෙවෙන නියම ධර්මයත් ලැබුණොත් ඊශාවට අඩුව තියෙන්නේ තමන්ගේ පැත්තෙන්. තමන්ගේ සිහිය නුවණ දේශනාවට යොමුකරන පමණකින් ම තමන් තුළ නිවරණ ධර්ම දුරුවෙන විදියට, 'සකසා ඒ දේශනාවට මනස යොමු කළොත්', එපමණකින් ම එයා සුදුසුයි කියනවා ධර්මාවබෝධය කර ගන්නට.

ඒ නිසා 'සුනාථ' කියලා කියනකොට, 'ඇසිය යුතුයි' කියනකොට, මොනව හරි දෙයක් අහන විදියට නෙවෙයි, ඒකෙදි, ආරම්භ ධාතු, පරක්කම ධාතු, නෙක්ඛම ධාතු, ආරම්භයේදී තියෙන අවධානය වගේ ම ඒක පවත්වාගෙන යෑමේදීත් ඒ උවමනාවම තමන් තුළ රැඳෙන්න ඕන, දේශනාව අවසානයේදීත් ඒ උවමනාවෙන්ම අවසාන වෙන්නට ඕන. ඒ විදියට උවමනාවෙන් ම ශ්‍රවණය කළොත් තමයි, 'මනාකොට ධර්මය ශ්‍රවණය කළා' යන ගණයට යන්න. එම නිසා බණ ඇසීම තමයි මෙතැන තියෙන වඩාත්ම වැදගත් කොටස, සසර දුකෙන් එතෙර වෙන්න තමන්ගේ පැත්තෙන් සම්පූර්ණ කර ගත යුතු පළමුවෙනි කාරණාව තමයි, සකසා ම ධර්මය ශ්‍රවණය කරන බව.

ඒ නිසා මේ මොහොතෙදි, මේ ටිකේදි, උවමනාවෙන්ම තමන් නොයෙක් නොයෙක් විතකීවලට, ඉඩ නොතියා, තමන්ගේ මනස වචනයක් වචනයක් ගානේ තබා ගන්න, වතීමානයේ පිහිටලා. මේ ඇහෙන වචනයක් වචනයක් ගානේ උවමනාවෙන් තිබුණහම

හිත එහෙ මෙහෙ යන්නෙන් නෑ. ඒකයි මේ බණ ඇසීම ම භාවනාමය ආනිශංස කියන්නේ. මේ මොහොතෙදී පින්වතුන්ගේ මනසට අතීත දේවල් අරමුණු වෙන්වනට නො දී, අනාගත දේවල් අරමුණු කරන්නේ නැතුව, වතීමාණයක ඉඳීමෙන් භාවනාමය ආනිසංශයක් සිද්ධවෙනවා.

ඒ වගේ ම පින්වතුනි, අපට ලැබෙන මේ අවස්ථාව ඉතාමත් ම වටිනා දූලිභ අවස්ථාවක්. මම මතක් කළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ නිතරම දේශනා කරනවා, සසර ගොඩාක් දුක් බව. දවසක් අර කඩි ගුලක් පෙන්නලා ආනන්ද හාමුදුරුවන්ට දේශනා කරනවා, 'ආනන්ද, මේ කඩි ගුලේ වක්‍රවර්ති රජ නො වුනු එක ම කඩියෙක්වත් නෑ' කියලා. එතකොට අපි ගැන කවර කතාද? අපි ප්‍රදේශයකට, පළාතකට, ස්ථානයකට, සමහරවිට අද අධිපති, මුල්වෙලා ඉන්න පුළුවන්. නමුත් එහෙම නෙවෙයි, අපි හැමකෙනෙක් ම, මුළු පොළොවට ම අධිපතිකම් කරපු අය. නමුත් සසර ගත ස්වභාවය ආපහු ඒවා අත්හැරිලා ආයෙන් මෙතනම යි.

ඒ නිසා හැම දෙනාට ම වතීමානයේ ලැබිලා තියෙන දේ තුළ, විතරක් ප්‍රමාදී වෙන්වෙන නැතුව, මේ ධර්මයේ වටිනාකම තේරුම් අරගෙන හැම දෙනාම උවමනාවෙන්, සසර දුකෙන් එතෙර වෙන්වන කටයුතු කර ගන්න කියන කාරණාවක් මතක් කරනවා.

ඒ වගේම පොඩි උපමාවකින් මම මේ ධර්මයේ වටිනාකම මතක් කරන්නම්: අපි කියමු කවුරුත් මේ ලෝකයේ අධිපතිකමට, ප්‍රධානත්වයට හරියට උත්සාහවත් වෙනවා. ඒකේ වටිනාකමක් දකිනවා. නිලතල අතින්, නැත්නම් කාම වස්තූන් අතින් හොඳ නිලතලයක්, රජකම කියන එක, අපි කියමු ලෝකෙටම අධිපති රජකම කියලා. එහෙම රජ කෙනෙකුට දරුණු රෝගයක් හැදුනා කියමු. නොයෙක් නොයෙක් වෛද්‍යවරු ගෙනැල්ලා ඊට ප්‍රතිකාර

කරන්න දැන් මේ රජතුමා උත්සාහවත් වෙනවා. නමුත් ඒ හැම වෛද්‍යවරයෙක් ම කියනවා, ‘අපට හොඳ කරන්න බැහැ’, ‘අපට හොඳ කරන්න බැහැ’ කියලා. එක වෛද්‍යවරයෙක් ඇවිල්ලා කියනවා, “රජතුමනි, මේ රෝගය සුවකරන්න එකම එක ක්‍රමයයි තියෙන්නේ. ඔබතුමා මේ රජය අතහැරලා අහවල් වනාන්තරයට ගිහිල්ලා, අහවල් කොළ ජාති ක කා, ගස්වල පොතු ක කා, කාලයක් හිටියෝතින් ඔය රෝගය සුවවෙනවා” කියලා කිව්වොත් (නො මැරීම කියන එක රජකමට ත් වඩා වටින නිසා), රජකම අතහැරලා, කැලයට ගිහිල්ලා, කොළ පොතු කකා ජීවත් වෙන්න නැති වෙයි ද...? ඇයි ඒ? හැබැයි හොඳට මතක තියා ගන්න, ඒ නොමැරීම, නො මැරී ඉන්න බැහැ. මරණය ටිකකට කල්දගන්න එක, රජකමටත් වඩා වටින නිසා.

එතකොට එහෙම නම් පින්වතුන් හිතන්න, සද්‍යනිකව ම මේ ජරා මරණ දුකෙන් මිඳෙන ධර්මයක් හමුවෙයි, අපට අතහරින්න බැරි මොනවද කියන එක. රජකෙනෙක්, තාවකාලික ව මරණය කල්දගන්න වුනත් රජකම අතහරින්න කැමති නම්, ‘සද්‍යනික ජරා මරණ දුකෙන් නිදහස්වෙන්න’ ධර්මයක් හමුවෙයි අපට අතහරින්න බැරි මොනවද කියලා පින්වතුන් නුවණින් හිතන්න. ඒකයි පින්වතුනි, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කාලයේදී මේ ධර්මය ඇහෙන කොට රජවරු රජකම් අතහැරියෙ සිටුවරු සිටුකම් අතහැරියෙ, මහා ධන කුචේරයෝ ධනය අතහැරලා, පාත්තරයක් කබලක් අතට අරගෙන, ගෙයක් ගෙයක් ගානෙ බත් හිඟා කකා ගියේ වෙන මොකුත් හින්දා නෙවෙයි, ධර්මයට ගෞරව කිරීමෙන්, ධර්මය වෙනුවෙන්, ධර්මයට ජීවිතය පුදකරලා, අනිත් එකම දේකින්වත් දුකෙන් මිඳෙන්න බැහැ කියලා දකපු නිසා.

මේ පින්වතුන් හරි වාසනාවන්තයි. මේ පින්වතුන්ට අද දවසෙදි හම්බවෙලා තියෙනවා එක ජීවිතයක මරණය කල්දගන්න නෙවෙයි, එක ජීවිතයක මරණයෙන් මිඳෙන්න නෙවෙයි, සද්‍යනිකව

ම මේ ජරා මරණ දුකෙන් නිදහස් වෙන ධර්මයක්, මාර්ගයක්. ඒ නිසා බොහෝ ම ආදරයෙන් මේ ශාසනය ඇසුරු කරන්න, තමන්ගේ වටපිටාව මොන තරම් විෂමකාරී වටපිටාවක් වුණත්, නුවණක් තියෙන, ශ්‍රද්ධා සම්පන්න, සත්පුරුෂ කෙනාට ඒවා ඒ තරම් දෙයක් නෙවෙයි.

සසර පරතෙරක් හොයන කෙනාට මේ ලෝකය තුළ සාරවත් දෙයක් ලැබෙන්නේ නෑ. එයා දකින්නේ ලෝකය තුළ එක ම වේදිකාවක රඟපාන නාට්‍යයක් විතරයි කියලා. ඒ නිසා ඒ බවත් සිහියේ තබාගෙන, මේ සද්‍රවනික ජරා මරණ දුකෙන් එතෙරවෙන්න අපට උපකාරී වෙන ධර්ම ඥානය ලබාගන්න ඕන කියන කලණ අදහසින් හැම දෙනාම, මෙතන ඉඳලා මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන්නට ඕන.

පින්වතුනි, මම අද මාතෘකා කළේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා,

සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චාති
යද්‍යඤ්ඤාය පස්සති
අප්‍ර නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ
එස මග්ගො විසුද්ධියා.

සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා යම් කලෙක විදසුන් නුවණින් දැක්කොත්, එදා යි දුකේ කළකිරෙන්නේ. 'ඒ කළකිරීම නිවනට මගයි' කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා. 'එබඳු වූ කළකිරීමක් ඇතිවෙච්චි කෙනයි නිවන් දකින්නේ' කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා.

මේ මාතෘකාව යටතේ ම, මේ ගාථාවෙන් ම මම මීට පෙරත් ධර්ම දේශනා කරලා තියෙනවා. නමුත් මට මෙතැන දී, සබ්බේ සංඛාරා කියනකොට සියලු සංස්කාරයෝ කියන්නේ මොනවාද, ඒවා

අපේ ජීවිතයෙන් දකින්නේ කොහොමද කියලා කවුරුවත් දන්නේ නැහැ. කවුරුවත් දකින්නේ නෑ කියලා මට හිතෙනවා.

මේකෙ අර්ථය තමුන්ගේ ජීවිතයෙන් දකින විදියට ම පෙන්නුවොත් පෙන්නලා, මෙන්න මේ විදියට යි සියලු සංස්කාරයෝ අපේ ජීවිතයේ අරමුණක් ගානේ අපට හම්බවෙන්නේ කියල පෙන්නලා, එබඳු ධර්මයන්ගේ අනිත්‍යය බලන්න ඕන, අනිත්‍ය දකින්න ඕන මොන විදියටද කියල පහදලා දුන්නොත් වටිනවා කියලා මට හිතනවා.

එම නිසා අද මම ඒ වෙනද කරපු ගාථාව මාතෘකා කරලා, වෙනත් ක්‍රමයකට යි ධර්ම දේශනාව කරන්නේ. මොකද, සම්මර අය හිතන්න පුළුවන්, එකම මාතෘකාවක් තුළ, එද ස්වාමීන් වහන්සේ දේශනා කළේ වෙන එකක්, අද වෙන එකක් කියලා. නෑ. එකම ගාථාවක් තුළ පුද්ගල නානාත්වය මත, පරිණාමය නැත්නම් ක්‍රම නානාත්වය මත, බොහෝ ක්‍රමවලට දේශනා කරන්න පුළුවන්. එතකොට ඒක දේශනීය ප්‍රඥාවේ හැකියාවක්. අර්ථය අඩු වෙන්නේ නැහැ. එක ම වස්තුවක, එක ම දේක, නොයෙක් පැතිකඩ වලින් පෙන්න්න පුළුවන් කමක් තියෙනවා.

මේ සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චාති කියන ධර්මතාවය තවත් එක්තරා පැතිකඩකින් බැලුවහම ජේන ආකාරයක්. ඒ නිසා හැම දෙනාම බොහොම උවමනාවෙන් අහන්නට ඕන.

පින්වතුනි, සබ්බේ සංඛාරා කියනකොට, සබ්බේ කියන වචනය බුදුරජාණන් වහන්සේ කොතැනක හරි දේශනා කළොත් එතැනදී නිශ්පයභීයයි: මෙතැනදී ධර්මය කොටස් දෙකකට බෙදනවා, පයභීය, නිශ්පයභීය කියලා.

1. පයභීය කියලා කියන්නේ එක ප්‍රභේදයක්, එක ක්‍රමයක්, එක පැත්තක්, එක පැතිකඩක් විතරයි.

2. නිශ්පයථාය කියලා කියන්නේ එක ක්‍රමයකට නෙවෙයි, ඔක්කොම ක්‍රම හඳුනාගෙන විදියකට යි.

අපි උපමාවකින් පින්වතුන්ට මතක් කළොත්: 'මනුස්සයෝ මැරෙනවද' කියලා ඇහුවොත් එක පරියායක්. 'ඔව් මනුස්සයෝ මැරෙනවා' කියලා කිව්ව හැකියි. 'සියලු සත්ත්වයෝම මැරෙනවද' කියලා ඇහුවහම ආයෙත් බ්‍රහ්මයෝ ගැනයි, දෙවියෝ ගැනයි අහන්න ඔය නැහැ. 'දෙවියෝ මැරෙනවද' කියලා ඇහුවොත් දෙවියන් ගැන විතරයි ඇහුවේ. 'මනුස්සයෝ මැරෙනවද' කියලා ඇහුවොත් මනුස්සයෝ ගැන විතරයි ඇහුවේ. ඒ එක පරියායක්.

'සියළු සත්ත්වයෝම මැරෙනවද' කියලා ඇහුවොත් නිශ්පයථාය යි. ඔක්කොම අහුවෙලා එක වචනයට.

ඒ වගේ දැන් සංස්කාර ගැන කතා කළහම එක එක විදියට 'අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා' කියලා කථා කරන්න පුළුවන්. 'සංඛත සංඛාර' කියලා කථා කරන්න පුළුවන්. මෙතැනදී සබ්බෙ සංඛාරා කියලා කිව්වහම සියළුම සංස්කාරයන් අයිති වෙලා තියෙන්නේ. 'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති' කියන කොට සියළුම සංඛාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින්නට ඔන.

'සියළුම සංස්කාරයන්' කියලා කියන කොට ඒ 'සියළුම සංස්කාර' කියන මාතෘකාව කොටස් හතරකට බෙදන්න පුළුවන්.

හොඳට ගන්න:

සබ්බෙ සංඛාරා කියන කොට ඉතුරු නැතුවම සියලු සංස්කාර ගැන කියනවා.

'සියළුම සංස්කාර' කියන වචනය ආපහු අපට බෙදුවහම

1. සංඛත සංඛාර,
2. අභිසංඛත සංඛාර,
3. අභිසංඛරණක සංඛාර,

4. පයෝග අභිසංඛාර

කියලා සංඛාරය කොටස් හතරකට බෙදනවා. (මම ඒක පැහැදිලි කරන්නම්)

සංඛත සංඛාර

සංඛත සංඛාර කියලා කියන්නේ හේතූන්ගෙන්, ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් සකස්වෙච්ච. හේතූන්ගෙන් නැත්නම් ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් සකස් වෙච්ච කියන අදහසින් සංඛතයි කියලා කියනවා. සකස්වෙච්ච අර්ථයෙනුත් සංස්කාර යෙදෙනවා.

අභිසංඛත සංඛාර

අභිසංඛත සංඛාර කියලා කියනවා විපාක වශයෙන් හටගන්න. කමියකට විපාක වශයෙන් හටගන්න ටිකට කියනවා අභිසංඛත සංඛාර කියලා.

අභිසංඛරණක සංඛාර

අභිසංඛරණක සංඛාර කියලා කියනවා කමීවලට. පුඤ්ඤභිසංඛාර, අපුඤ්ඤභිසංඛාර, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර කියලා කියන්නේ. ඒ කමිය, නැත්නම් 'අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා' කියලා කියන්නේ. ඒ අභිසංකරණක සංඛාරයි.

පයෝග අභිසංඛාර

පයෝග අභිසංඛාර කියලා කියනවා, කමී ඤය කිරීම පිණිස පවතින කමී. එහෙම නැතිනම්, ලෝකෝත්තර මාගී සිතක, එල සිතක යෙදෙන චේතනාවත් කමියක්. හැබැයි ඒ කමිය, කමී ඤය කිරීම පිණිස උපකාරයි මිසක කමී රැස්කිරීමට උපකාර නෑ. ඒ නිසා ඒකට කියනවා පයෝග අභිසංඛාර කියලා.

මෙන්න මේ ධර්මා හතර අපේ ජීවිතයෙන් අපි දැනගන්නට ඕන ඉස්සෙල්ලා ම. සංඛත සංඛාරය අපි අපේ ජීවිතයෙන් හඳුනාගන්නේ කොහොමද, අභිසංඛත සංඛාරය හඳුනාගන්නේ

කොහොමද, අභිසංඛරණක සංඛාරය නැත්නම් කම් කියන එක හඳුනාගන්නේ කොහොමද, නැත්නම් පයෝග අභිසංඛාරය නැත්නම් කම්යෙන් නිදහස් වීම පිණිස පවතින කම්ය කියන්නේ මොනවගේ මානසික මට්ටමකට ද, කියන කාරණාවන් අපි ජීවිතයෙන් දකින්නට ඕන.

අරමුණක් අරමුණක් ගානෙ ගත්තොත්, අපට මේක විස්තර කරන්න පුළුවන්: ඇහැට පෙනෙන රූපයක් ගන්න. මේ ධර්මා හතර, ඇහැට රූපයක් හම්බ වෙන කොට, 'මේ ධර්මා හතර යෙදෙන්නෙ කොහොමද' කියන කාරණාව. කනට ශබ්දයක් ඇහෙන කොට මේ ධර්මා හතර යෙදෙන්නෙ කොහොමද කියලා මේ ස්පර්ශී ආයතන හය. හැම කම්යක් ම තියෙනව නම් ඔය ස්පර්ශී ආයතන හය තුළ ගොනුවෙලා තියෙන්න ඕන. මේ ස්පර්ශී ආයතන හයෙන් පරිබාහිර ධර්මාවක් හම්බවෙන්නෙ නැහැ. ලෝකය කියලා කියන්නේ, සංඛ්‍යා කියලා කියන්නේ, කුසල අකුසල ඔක්කෝම ටික තියෙන්නේ, මේ ස්පර්ශී ආයතන හය මතයි.

ඇහැට රූපයක් පෙනෙනවා කියන ධර්මාවය ගන්න. ඇහැට රූපයක් පෙනෙන කොට, ඒ රූප දකින ඇහැ තියෙනවා නම්, ඒ ඇහැට හමුවෙන වණි සටහනක් නැත්නම් වණි රූපයක් තියෙනවා නම්, ඒ ඇහැයි, ඇහැට හමුවෙන රූපයයි කියන්නේ, කම්යක් නෙවෙයි. කම්යක විපාකයකුත් නෙවෙයි. ලෝකෝත්තර ධර්මාවයකුත් නෙවෙයි. ඒ නිසා ඇහැ, ඇහැට හම්බවෙන රූපය අයිති, සංඛ්‍යා සංඛාරවලටයි. ප්‍රත්‍යයෙන් සකස්වෙව්ව එකක්. කන බොන ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් සකස්වෙව්ව එකක්. අවිද්‍යා, කම්, තණ්හා කියන ටික ආහාරයට උපකාර වෙලා, ආහාරය නිසා මේ ඇහැ හැදිලා, ඇහැ නිසා රූප හැදිලා. එතකොට ඇහැයි රූපයයි දෙක අයිති ඒ කියපු සංස්කාර හතරෙන් සංඛ්‍යා සංඛාරයටයි.

ඊට පස්සේ ඒ ඇහැත් රූපයත් දෙන්නා නිසා, රූප දකින හිත උපදිනවා නේ. අපි ඒකට කියනවා 'චක්ඛු විඤ්ඤාණය' කියලා. ඒ

සිත සමග, රූප දූතගන්න සිත සමග, එකට උපදිනවා, චක්ඛු සම්ඵස්ස, චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් උපන්න වේදනාව, රූප සංඥ, රූප

සංවේතනා කියලා වෛතසික, සිතිවිලි ටිකක්. ඒ චක්ඛු විඤ්ඤාණයයි, ඒ සිතිවිලි ටිකයි අයිති විපාකයකට. ඒ කියන්නේ 'අභිසංඛත' සංඛාරයි.

හොඳට ගන්න:

- ඇහැයි රූපයයි දෙක අයිති 'සංඛත සංඛාරයට'.
- ඒ දෙන්න ගැටිලා උපදින සිත, චක්ඛු විඤ්ඤාණය අයිති 'අභිසංඛත සංඛාරයට'.

ඔන්න 'මේ දෙන්නා' එක පැත්තක්. එක පැත්තක් කියන්නේ සම්පූර්ණ ම පුරාණ කම් හවය නියෝජනය කරමින් තමයි මේ දෙන්නා ඉන්නේ. මේ ඇහැත් රූපයත් කියන ටිකේ හෝ ඒ දෙන්නා ගැටිලා උපදින චක්ඛු විඤ්ඤාණයේ, එයින් උපදින, ඒ ස්පඨියෙන් උපදින, වේදනා - සංඥ - වේතනා කියන ටික හෝ, උපන්නා කියන්නේ, අපට යමක් පේනවා කියන එකයි.

හැබැයි හොඳට මතක තබාගන්න 'පෙනෙනවා' කියනකොට, 'පෙනෙන දේ දූතගන්න' බව නෙවෙයි. 'පෙනෙන' බව. පෙනෙන බව කියනකොට පුංචි ම පුංචි ළඳරුවෙකුට වුනත් මේ අරමුණ පේන්න පුළුවන් නේද? නමුත් එයාට අමුතු දූත ගැනීමක් නැහැ. ඒ වගේ (මෙන්න මේ පුරාණ කම්යෙන් හටගන්නා කියන ටිකට අයිති) කිසිම දූතගැනිල්ලකින් තොරව, කිසිම මානසික විනිශ්චයකින්, අදහස්වලින් තොරව, කිසිදු විස්තරයකින් තොරව, ඇස් ඉදිරිපිටට රූපය පෙනීම් මාත්‍රය පමණයි අයිති, මෙතන මේ පුරාණ කම්යෙන් හටගන්නා කියන ටිකට.

පුරාණ කම්යෙන් හටගන්න කොටසට සංඛාරයන්ගේ දෙකක් අයිතිවෙලා තියෙනවා. 'සංඛත සංඛාර' සහ 'අභිසංඛත සංඛාර' කියන දෙක.

ඔන්න දැන් 'ඇහැට පෙනෙන' ටික.

නමුත් පෙනෙන දේ අරඹයා රාග, ද්වේශ, මෝහ වශයෙන් කිසිදු විදියක මනස හැසිරවීමක් මේ තුළ කරන්න බැහැ. 'පෙනීම් මාත්‍රය' විතරයි. මේ ජේනවා කියන ටික විතරයි. සීමා නො කරන ලද මනසක්. පෙනෙන දේ අහවල් දේ ය කියලා විස්තරයක් නෑ.

මෙයට මම පහසුවෙන් උපමාවක් ගන්නම්. වෙනදටත් මම කතා කරලා තියෙනවා : අපි කිසිම කෙනෙක් නො දන්නා භාෂාවකින් කවුරු හරි ඇවිල්ලා කතා කෙරුවොත් අපට 'ශබ්දය' ඇහෙයි නේද? ඇහෙනවා.

* ඒ ශබ්දයත්, ඒ ශබ්දය අහන කනත් අයිතිය සංඛත සංඛාරයට.

* ඒ වෙන ගැටීම නිසා උපදින සෝත විඤ්ඤාණයත්, ඒ ශබ්දය ඇහෙන බව දැනගන්න සිත, සිතුවිලි ටික අයිතිය අභිසංඛත සංඛාරයට.

නමුත් ඒ ශබ්දය අපට ඇහුනාට, ඒ 'ශබ්දය' අරඹයා අපට මොනවාද තේරෙන්නේ? කිසිම භාෂාවක් අපි දන්නෙ නෑ. ශබ්දය ඇහෙනවා පමණයි. නමුත් 'එයා මම ගැන හොඳක් කිව්වා', කියන අදහසක් අපට එන්නේ නැහැ. එහෙම නැතිනම් 'මා ගැන නුගුණයක් කිව්වා, මට දෝෂාරෝපණයක් කළා, මට බැන්නා' කියන එකක් අපට තේරෙයි ද? නැහැ. එහෙමත් නැත්නම්, 'එයා මෙන්න මේ වගේ දෙයක් ගැන අදහස් කරන්න ඇති' කියන එකක් ගැන හැඟුමක් හෝ එයිද? නැහැ. ඒ 'ශබ්දය' අරඹයා කිසිම විත්‍රයක් අපේ මනසේ නෑ. ඒකෙන් වෙලා තියෙන්නේ අපට සිතීම, කීම, කිරීම කරන්න ඉඩ නැතිවෙලා.

හොඳයි, මොහොතකට පින්වතුන්ගේ මනස යොමුකරන්න. කිසිම විටෙකදී අපි අහලා නැති භාෂාවකින් කෙනෙක් කථා කළොත්, ඒ වචන ටික, ශබ්දය ඇහෙයි; නමුත් ඒ වචන අරඹයා 'කිසිම දෙයක් හිතන්න, කියන්න, කරන්න අපේ මනසේ යෙදෙන්නෙ නෑ, හැකියාවක් නෑ' කියන කමට මොහොතකට පින්වතුන්ගේ මනස යොමු කරන්න.

එතකොට ශබ්දය කියන එක මොන තරම් අහිංසක ම අහිංසක ද? ශබ්දයකින් අපට කිසිම හානියක් කරලත් නැහැ. කිසිම ලාභයක් කරලත් නැහැ. ඒ අනුව දැන් මම මේ කතා කරන කොට ඇහෙන ශබ්දයේ ඇත්තත් ඒකයි. අපි එදිනෙදා කතා කරලා අපට තේරෙනවා කියන දේවල් ඇහෙන ශබ්දයේ ඇත්තත් ඒකයි. පිටතින් එන ශබ්දයේ, හැම ශබ්දයක ම ඇත්ත, එව්වරයි.

ඒක තමයි පුරාණ කමියට ලැබෙන කොටස, ලැබෙන ටික.

ඒ ශබ්ද ඇහෙනවත් එක්ක ම අපේ මනස ඇතිවෙන ගති ටිකක් තියෙනවා. ඒ තමයි නව කමී. එයින් තේරෙනවා නේ, මෙන්න මේ තේරෙන එක (හැබැයි තේරිව්ව පමණකින් නව කමී වෙන්නේ නැහැ. ඒක ලිහෙන ක්‍රමයකුත් තියෙනවා. මම ඒ ටික පැහැදිලි කරන්නම්.) දැනට මට අවශ්‍ය, කන ඉදිරිපිටට ආපු ශබ්දය අප තුළ කිසිම හැඟීමක් ඇති කර ගන්න සමත් නො වුනු, ශබ්ද මාත්‍රයක් විතරයි කියන හැඟීම දෙන්නයි.

ඒ උපමාව ම ගන්න: ඇස් ඉදිරිපිටට එන රූපය අප තුළ කිසිම හැඟීමක් ඇති කරන්න සමත් නො වී, අප අකැමැති රූප ඇස් ඉදිරිපිටට ඇවිල්ලා නෑ, කැමැති රූප ඇස් ඉදිරිපිටට ඇවිල්ලා නෑ, හොඳ රූප, නරක රූප ඇස් ඉදිරිපිටට ඇවිල්ලා නෑ. ප්‍රිය මනාප අය දකින රූප ඇවිල්ලා නෑ, අප්‍රිය අමනාප අය දකින රූප ඇස් ඉදිරිපිටට ඇවිල්ලා නෑ. ඇහැත් අහිංසකයි. ඇස් ඉදිරිපිටට එන රූපයත් අහිංසකයි. බොහෝම උපේක්‍ෂා සහගත, කිසිම දූනුමක් අප

තුළ ඇති කරන්න සමත් කමක් නැති, දැන මාත්‍රයක් විතරයි පෙනෙන අවස්ථාව.

ඒ පෙනෙනවා කියන පැත්තට, නැත්නම් පෙර කමියෙන් හටගන්නා කියන ටික අපට හම්බ වෙන කොට සබ්බෙ සංඛාරා කියන ගොඩේ සංඛාර දෙකක් තියෙනවා. සංඛත සංඛාර සහ අභිසංඛත සංඛාර.

දැන් මේ පෙනෙන දේ සහ ඇහෙන, ගඳ සුවඳ ලබන, ස්පර්ශී කරන, මේ ස්පර්ශී ආයතන හයේ ම, ප්‍රථම අවස්ථාව ඔහොමයි. තමන් ඒ තුළ නෑ. පෙනෙන දේ එක්ක, තමන් නෑ. තමන් එක්ක, පෙනෙන දේ නෑ. පුද්ගලයා නෑ මෙනත. ධර්මතාවක්. පෙනෙනවා කියන ධර්මතාවක්. ඇහෙනවා කියන ධර්මතාවක්. ඒ අරඛයා සිතීම, කීම, කිරීම මොකවත් කරන්න පුළුවන් කමක් නෑ.

ඊට පස්සේ, මෙතැනදී මේ සංඛත සංඛාර සහ අභිසංඛත සංඛාරයන්ගේ 'ඇත්ත ඇති හැටිය' දැක්කෙ නැත්නම්, ඒ කිව්වේ, ඇහැත් රූපයත් කියන දෙකේ ඇත්ත, ඒ නිසා උපදින වක්ඛු සම්ප්ප්පය, වක්ඛු විඤ්ඤාණය, වක්ඛු සංඥා, වක්ඛු සංචේතනා කියන නාමධර්ම ටිකේ - තව පැත්තකින් ගත්තොත්, අපට යමක් පෙනෙනවා කියන තැන - නිමාණය වෙලා තියෙන ධර්මා ටිකේ ඇත්ත දැක්කෙ නැත්නම්, පෙනෙනවා කියලා කියන්නේ 'මෙන්න මෙහෙම සිද්ධියක් නේද' කියලා, පෙනෙනවා කියන සිද්ධිය පෙනුනේ නැත්නම්, ඒ පෙනෙනවා කියන සිද්ධියේ ඇත්ත නො දන්නාකම නිසා අප තුළ අභිසංකරණක සංඛාර ඇතිවෙනවා. අභිසංඛරණක සංඛාර කියලා කිව්වේ පුඤ්ඤාභිසංඛාර, අපුඤ්ඤාභිසංඛාර හා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර යි.

ඒත් 'ඒ සංඛාරය' අප තුළ ඇතිවෙන්නේ පෙනෙන දේ' හින්දා නම් නෙවෙයි. පෙනෙන දේ ඇත්ත ඇති හැටියේ නො දන්නාකම

නිසයි මේ අභිසංඛරණක සංඛාර නැත්නම් කමී අපි ගාව ඇතිවෙන්නේ. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා කිව්වෙ ඒකට යි. මේ කමී, නැත්නම් අභිසංඛරණක සංඛාර ය, හැම වෙලාවෙම ඇතිවෙන්නේ අවිද්‍යාව නිසයි. කුමක අවිද්‍යාව ද? සංඛත සංඛාර සහ අභිසංඛත සංඛාර කියන දෙකේ ඇත්ත නො දැක්කොත්, ඒ ඇත්ත නො දැකීම නිසා අභිසංඛරණක සංඛාරය ඇතිවෙනවා. ඊට පස්සේ සංඛත සංඛාර සහ අභිසංඛත සංඛාර, නැත්නම් ඇහැයි රූපයයි, ඒ දෙන්නා නිසා ඇතිවෙන නාමධර්මයි, කියන ටිකේ 'ඇත්ත ඇති හැටියේ දැක්කොත්', දකිනවා නම්, ඒ ඇත්ත ඇති හැටියේ දැකීම, දකින බව කියනකොට, අවිද්‍යාව නෑ, අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් උපදින අභිසංඛරණක සංඛාර නෑ. ඒ ඇත්ත ඇති හැටියේ දකිනකම තුළ ම නිර්මාණය වෙලා තියෙනවා පයෝග අභිසංඛාර කියන එක.

බොහොම සරල කාරණාවක් මම කියන්නේ: අභිසංඛරණක සංඛාර කියලා කියන්නේ 'සසර ඇතිකරන මාගීය, සසර ඇතිකරණ කමී'. පයෝග අභිසංඛාර කියලා කියන්නේ 'කම්ඤ්ජය කරන කමී, ලෝකෝත්තර මාගීය'.

දැන් මේ පාරවල් දෙකක්. එකක් සසර ඇතිකරන කමී. එකක් සසර නැතිකරන, සසරෙන් මිදෙන චේතනා කමී. කමී කියලා කිව්වට ඒක දැනගන්න, කමී ඤ්ජයකිරීම පිණිස පවතින කමී.

බුදුරජාණන් වහන්සේ කමී හතරක් පෙන්නලා තියෙනවා.

1. කළු කමී,
2. සුදු කමී,
3. කළු සුදු කමී,
4. කළු ද නො වූ, සුදු ද නො වූ, කමී ඤ්ජය කිරීම පිණිස පවතින කමී, කියලා.

මෙතැනදී කළු ද නො වූ සුදු ද නො වූ කමී ඤ්ජය කිරීම පිණිස පවතින කමීවලට තමයි පයෝග අභිසංඛාර කියලා කියන්නේ.

ඒක හැම වෙලාවෙම යෙදෙන්නේ ලොකෝත්තර මාගී සිතක, එල සිතක. ලොකෝත්තර මාගී සිත, එල සිත කියලා වෙනම මොකුත් දකින්න එපා. ඒ කිව්වේ සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර කියන ඒ ධර්මයා දෙකේ, නැත්නම් ඇහෙන්නේ යමක් දකින කොට දකිනවා කියන ඇහැ ගැන, ඇහැට පෙනෙන රූපය ගැන, ඒ දෙන්නා දැනගන්න හිත ගැන, පවතින ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින බවට කිව්වා ඒ දකින්න උදව් වෙන, ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින්න උදව් වෙන චේතනාවලට පෙන්නුවා, පයෝග අභිසංඛාර කියලා.

දැන් අපට හොඳ උත්තරයක් හම්බ වෙනවා. මෙහෙම ඇහෙන්නේ යමක් දකිනකොට, 'පෙනෙන මට්ටම' දකින්න.

මෙනැනදි නැවතත් අවධාරණය කරනවා, 'පෙනෙන මට්ටම කියන කොට කිසිම ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්ද, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියන ධර්මයා අපේ එකක්වත් තමන් තුළ උපදවන්න මේ පෙනෙන සටහන සමත් නෑ' කියන කාරණාව දැනගන්නට ඕන. ධර්මයාගේ විතරයි උපදින්නේ. සැබැවෙන්ම, හැම කෙනාගෙම, ජාති ආගම්, පක්ෂ, පංති කුල භේදයන්, ගෙන් තොර සත්‍යය තමයි, ඇස් ඉදිරිපිටට හම්බවෙන දේ දැකීම මාත්‍රයක් පමණයි.

එතකොට ඒක පුරාණ කම් අන්තය, සංඛත සංඛාර අභිසංඛත සංඛාර, නැත්නම් භේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත සහ 'කම්යන්ගේ විපාකයක්' කියන කාරණා දෙකෙන් නිමාණය වෙච්ච, එක අන්තයක්, ඕකට කියනවා 'ස්පර්ශ අන්තය' කියලා. තව පැත්තකින් ගත්තොත් 'අතීත අන්තය' කියලත් ගත්ත හැකියි. මේ පෙනෙන තැන, ඇත්ත ඇති හැටියේ නො දන්න කොට, නො දකින කොට, ඒ නො දන්නා කම නිසා, නො දකිනකම නිසා, තමන් තුළ කුසල, අකුසල, ආනෙඤ්ජ ස්වභාවයෙන් යුක්ත, සිතීම, කීම කිරීම ඇතිවෙනවා නම්, මෙන්න මේ ටික 'ස්පර්ශ සමුදය' පැත්ත නැත්නම්

‘නව කම්’. මේක අභිසංඛරණක සංඛාර. ඒ පෙනෙන ඇහැ රූපය ගැන ඇත්ත ඇති හැටියේ දන්නවා නම්, දකිනවා නම්, ඒ දන්නා වූ දක්නා වූ මට්ටමේ චේතනා ටිකට පයෝග අභිසංඛාර කියලා කියනවා.

එතකොට අපට මෙතැන හරියට ම සන්ධිස්ථානයක් හම්බවෙනවා, දෙපැත්තක් හම්බවෙනවා. දෙපැත්තක් කියලා කිව්වේ,

1. ස්පඨ්ඵ අන්තය සහ
2. ස්පඨ්ඵ සමුදය අන්තය.

නැත්නම්

1. අතීත අන්තය සහ
2. අනාගත අන්තය කියන එක.

පෙනෙන, ඇහෙන, දැනෙන, දැනගන්න මට්ටම් ටික ස්පඨ්ඵ අන්තය, අතීත අන්තය. පුරාණ කම්යෙන් හටගත්ත විපාක කියලා මතක්කළා.

ඒ ටිකේදී කිසිම කෙනෙකුට මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ප්‍රථම මට්ටමේදී අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා, ගෙවල් දෙරවල්, රන් රිදී, මුතු මැණික්, ද්‍රව්‍ය කාරණා කිසි දෙයක් නෑ. ලෝකය ශුන්‍යයි කියලා කියන්නේ ඒතැනට යි. ඇහැ රූපය ලෝකය. කන ශබ්දය ලෝකය. නාසය ගන්ධය ලෝකය. දිව රසය ලෝකය. කය ඵොට්ඨබ්බය ලෝකය.

ලෝකය තුළ මෙයාට සුඤ්ඤත දශීනයක් තමයි තියෙන්නේ. ලෝකය තුළ අනිමිත්ත දශීනයක් තමයි මෙයාට තියෙන්නේ. ලෝකය තුළ අප්පණ්ණික ධර්මතාවයක් තමයි තියෙන්නේ. අපට ලෝකය කියලා හම්බවෙව්ව තැන සුඤ්ඤත, අනිමිත්ත, අප්පණ්ණික බවක්. ඒ කියන්නේ අර කවදවත් හම්බ නො වෙව්ව ශබ්දය, නො දන්නා

භාෂාවකින් කථා කරන ශබ්දයක් ඇහෙන කොට කැමැති වෙන්න, ප්‍රාර්ථනා කරන්න දේවල් අපේ මනසේ මැවෙන්නේ නැහැ.

හැම වෙලාවෙම අනිමිත්ත, සුඤ්ඤත, අප්පණ්හිත බව බලන්න, තමන්ගේ මනස පැත්තෙන්. බාහිර වස්තූන්ගේ පැත්තෙන් නො වෙයි මේක බලන්න ඔන. පින්වතුන් අනිමිත්ත, අප්පණ්හිත, සුඤ්ඤත බව බාහිර ආයතනයන්ගෙන් හොයන්න යනව නම් එපමණකින් ම නිවන වැරදිලා. නිවන කියන එක නැතිනම් අසංඛත බව ඤාත් ඤාත් වෙන්න ඕනේ තමන්ගේ මනසෙන්, මනස පැත්තෙන්.

සද්දයක් ඇහෙනකොට ම මේ පින්වතුන්ට තේරෙනවා නම් නිමිත්තක් තියෙනවා. එතකොට ශබ්දයක් ඇහෙනකොට ම, මේ පින්වතුන්ට යම් ද්‍රව්‍ය කාරණා මනසට මැවෙනවා නම්, ප්‍රාර්ථනා කටයුතු කැමති වෙන දේවල් ඒ තුළ තියෙනව. එතකොට ප්‍රතිධි. ප්‍රතිධි කියන්නේ ප්‍රාර්ථනා. අප්‍රතිධි කියන එක තමයි අප්පණ්හිත කියන්නේ. ප්‍රාර්ථනා නෑ. ඒ නිසා සද්දේ පැත්තෙන් නෙවෙයි, සද්දේ ඇහෙනකොට මනස පැත්තෙන් බලන්න.

* ඒ කවදවත් කතා නො කළ භාෂාවක් ඇහෙනකොට තමන්ගේ මනසේ ඒ ශබ්දය අරඬයා කුමන විදියක හෝ නිමිති හම්බවෙලා නෑ. එහෙනම් මනසේ ස්වභාවය ද අනිමිත්තයි.

* ඒ ශබ්දය අරඬයා කුමන හෝ ප්‍රාර්ථනා කටයුතු ද්‍රව්‍යයක් තමන්ට හම්බවෙලා, මට මේක තියෙනව නම් හොඳයි කියන අදහසක් හම්බවෙන්නේ නෑ. අප්පණ්හිතයි.

* ඒ ශබ්දය ඇහෙනකොට අසුඤ්ඤතර ධර්ම මොනවා හරි ද්‍රව්‍ය කාරණා මේ පින්වතුන්ට හම්බවෙලා නෑ. ද්‍රව්‍ය කාරණාවලින් ඉග්‍රායයි.

* එතකොට මේ ශබ්දයේ සැබෑම ස්වභාවයට හිත තැබුවොත් ඒ මනසේ අනිමිත්ත, අප්පණ්ණිහිත, සුඤ්ඤාන ස්වභාවයක් ගොඩ නැගෙන්න ඕන.

පින්වතුනි, මෙතැනදී මම අවධාරණය කරන දෙයක්, අපි බොහෝ දෙනෙකුට අනිමිත්ත, අප්පණ්ණිහිත, සුඤ්ඤාන බව කියන ලක්ෂණ ටික ඇහෙන කොට ම බලාපොරොත්තු වෙන්නේ කිසිම දෙයක් හම්බ නොවෙන, බාහිර හිස් බව මවාගන්න. නමුත් හිස් බව හෝ නො හිස් බව ගොනුවෙලා තියෙන්නෙ අපේ මනසෙයි. අපට බාහිර භෞතිකය ගැන වග කියන්න බැහැ. එතැනින් අපි සසරට බැඳිලා නැහැ. සසරෙන් මිදුනෙත් නැහැ. අප හැම කෙනාගේම මනස පැත්තෙනුයි, සසරට බැඳුනෙත් සසරෙන් මිදෙන්න වෙන්නෙත්.

මේ කතාකරන ටික හොඳට ගන්න. ගොඩාක් ගැඹුරු ධර්මතාවයක් මම මෙතැනදී මතක් කරන්නෙ.

ඇහැට පෙනෙන රූපය අරඹයා, පින්වතුන්ගේ ඇස් ඉදිරිපිටට රූපයක් හම්බ වෙන කොට, ඇස් ඉදිරිපිට ට එන රූපය අරඹයා තමන්ගේ මනසේ නිමිති තිබුනේ නැත්නම්, ප්‍රාර්ථනා කරන්න දේවල් ඒ මනස තුළ යෙදුනේ නැත්නම්, අසුඤ්ඤාතර ධර්මයක් මනසේ නො යෙදුනොත්, ශුන්‍යතාවයක් නම් තියෙන්නෙ, මේ පින්වතුන්ට ශුන්‍යත වේතොවිමුක්තිය මේ ජීවිතයේම ඤාත් ඤාත් වෙලා.

එහෙම නැතුව භාවනා කරන කොට, එක තැන ඉඳගෙන ඉන්න කොට, ලැබෙන හිස් බවක් තුළ මනසේ නිමිති නැතිකම නෙවෙයි, මේ අරමුණ හම්බවෙද්දීත් එසේ විය යුතුයි. එතකොට පින්වතුන්ට ප්‍රශ්නයක් එයි, එහෙම නම් කොහොමද අපි ජීවත් වෙන්නේ කියලා. කොහොමද රහතන් වහන්සේලා කතා කරන්නේ කියලා නේද? ඒ කියන්නේ දැන් පින්වතුන්ට තේරෙන්නේ ශබ්දය

කියන එක අප තුළ හැඟීමක් ඇතිකරනව නම්, ඇතිවෙන දේට ඒක අයිති නෑ කියන එක නේ. ඒක ඇත්ත.

නමුත් මෙතෙන්දි මෙහෙම ධර්මතාවයක් තියෙනවා. අපි මෙහෙම කතා කළොත්: මම මුලින් මතක් කළා, කිසිම සිතීම, කීම, කිරීමක් කරන්න ඉඩ නො තබා, සුඤ්ඤත ස්වභාවයෙන් කන ඉදිරිපිට ට පැමිණෙන ස්වභාවය තමයි ශබ්දයේ ස්වභාවය, ශබ්දයේ ඇත්ත කියලා. එතකොට මම දැන් කතා කරන කොට ම මේ පින්වතුන්ට තේරිලා ඉවරයි. ඒ කියන්නේ අපි කම් රැස්කරගෙනද එතකොට? නෑ.

මෙතැන තියෙනවා තව පොඩි කාරණාවක්: කම් රැස්වෙන්නේ මෙතැන ඇත්ත නො දැක්කොත් කියන කාරණාව මම මතක් කළා නේ. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා. ශබ්දය ඇහෙනවත් එක්ක ම තමන්ගේ මනසේ, තමන්ට මේ වචනයක් වචනයක් ගානේ තේරෙන කොට, පින්වතුන්ට තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්න ඕන ශබ්දය, කන ඉදිරිපිටට ආපු ශබ්දය හරිම අහිංසකයි. ශුන්‍යතයි.

අපට 'තේරුනා' කියන්නේ ශබ්දය ඇහෙනවත් එක්ක ම, (ඒ ශබ්දයට) අපි කලින් ශබ්ද සංඥාව අරබයා හුරු පුරුදු කරපු අදහස් 'ක්ෂණිකව සිහිකරලා අපි දැනගෙන තියෙන්නේ' කියන අවබෝධය තියෙන්න ඕන. තමන් සිතින් උපද්දලා දැනගන්නා මිසක ශබ්දය කියන දේකින් දැනුනා නෙවෙයි කියන කාරණාව දකින්න ඕන. බැරිවෙලා එහෙම දැක්කොත් පින්වතුන්ට මේ මනසේ ඇතිවෙන ගතිය මේ ශබ්දයට බැන්ද වෙන්නෙ නෑ, ගැටගැහුවා වෙන්නේ නෑ. කම් රැස්වෙන්නෙ නෑ. ඒකෙම පයෝග අහිංසාරය කියන එක නිර්මාණය වෙලා.

කතා කරනවාත් එක්කම, මේ ශබ්දය ඇහෙනවාත් එක්කම, තමන් තුළ ඇතිවෙන ගති ටික, ශබ්දයේ ඇත්ත දන්නෙත් නෑ, අභිංසකයි, එහෙම අභිංසක ශබ්දයක් නිසා, ඇහෙනවත් එක්ක ම ඤාණිකව 'අපේ හිතේ සිහි කරගත්ත දේකුයි අපි දැනගත්තේ' කියන එක නො දන්නකොට, පින්වතුන් හිතාගෙන ඉන්නවා තමන්ගේ සිතේ ඇතිවෙව්වි ඔය ගතිය මේ 'ශබ්දයට අයිතියි'. 'ශබ්දයෙනුයි ආවේ' කියලා. හිතේ ඇතිවෙන ගතිය ශබ්දයට බඳින තාක් මේ පින්වතුන් ලෝකයට බැඳිලා. මේ පින්වතුන්ට නිමිති එනවා. එතකොටයි කමී රැස්වෙලා තියෙන්නෙ.

කිසිම දෙයක් නො දන්නා භාෂාවක් කතා කරන තැනක, මොකුත් දන්නෙ නෑ. බැරිවෙලා, එක වචනයක් හරි ඒ අතරෙදි ඇහෙන කොට ම අපට හිතේ අදහසක් විත්තජ රූපයක් මවාගන්න පුළුවන් වුනා නම්, (අපි දන්නෙ නෑ), 'ශබ්දය නිසා අපේ හිතේ මවා ගත්ත එකක්' කියලා දන්නේ නැති වෙන කොට, අපි හිතාගෙන ඉන්නේ ඒ හිතේ ඇතිවෙව්වි ගතිය අර ශබ්දයට අයිතියි කියලා. එතකොට 'හිතේ ඇතිවෙව්වි ගතිය' 'ශබ්දයට බැන්දහම' ශබ්දයෙන් අපට සැප දුක් විඳින්න පුළුවන්.

උදහරණයක් හැටියට කිසිම භාෂාවක දෙයක් නො දන්නා මට්ටමේ ශබ්ද තමයි හැමදුම හම්බවෙන්නේ. මේ රූප - ඉස්සෙල්ලා ගන්න - ඇහැට පෙනෙන රූපවල හැඩ තල තියෙනවා නේ. අපි මේ හැඩ තලේට හිතනවා දුරකථනයක්, ටෙලිපෝන් එකක් කියලා. මේකට හිතනවා ස්ටුල් එකක් කියලා. මොකද මේ හැඩ තලේ තියෙන ඕනම තැනක ඒ අදහස අපට එනවා නේ. නේද?

මේ හැඩ තල වලට, ඇහැට පෙනෙන හැඩ තල වලට, හිතනවා වගේ, ශබ්ද සංඥා, ශබ්දයෙන් හැඩ තල තියෙනවා. ඒ හැඩ

තලයක් තලයක් ගානේ අපි හිතලා තියෙනවා. මේ ඇහෙන වචන, ශබ්දයේ, ශබ්ද සංඥා, ශබ්දයේ හිත මොන තරම් වේගද කියලා බලන්න, 'ශබ්දයේ හැඩ තලයක් තලයක් ගානේ' ඤාණිකව ඒ 'ශබ්දයට අපි හදගත්ත අදහසුයි' සිහිවෙලා තියෙන්නේ.

අපි කියමු, කෙනෙක් බනිනවා කියලා. බනිනවා කියන තැනක සැබෑම ඇත්ත තමයි, කන ඉදිරිපිටට හම්බවෙන්නේ, එන්නේ, අපි නො දන්නා මට්ටමේ භාෂාවක් කථා කරන කොට තියෙන සැබෑම ඇත්තයි. හැබැයි ඔය ශබ්දය අරඹයා අපි හිතීන් කලින් හදගෙන තියෙනවා මේ මේවා මේවා බනින ඒවා කියලා. ශබ්දය ඇහෙනකොට ම, 'මට බැන්නා නේද, මේ මේ වචන කියලා මට බැන්නා නේද' කියන ටික අපි හිතීන් සිහි කරගන්නවා.

දූන් ශබ්දය අහිංසකයි. ඒක 'ස්පෂ්ට' අන්තයයි. සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර දෙක විතරයි තියෙන්නේ. ශබ්දයේ ඇත්ත නො දන්නා කාලයේ, නො දන්නාකම නිසා, ඔය ශබ්දයට අපි හිතලා තියෙනවා නම්, දූන් ද ශබ්දයේ ඇත්ත නො දකින කොට ම, අර 'බැන්නා, මේ මේ විදියට බැන්නා' කියන අදහස් ටික සිහි කර ගන්නවා.

සිහි කර ගන්න කොට 'බැන්නා, මේ මේ විදියට බැන්නා' කියන එක සිහි කර ගන්නේ මම ම නේද' කියලා දැක්කා නම්, මේ පින්වතුන්ට 'බාහිර බැහුම් අහන ශබ්ද' හම්බ වෙන්නේ නැහැ. එතකොටම පයෝග අභිසංඛාරය සිද්ධවෙලා. ඒ කියන්නේ කම් රැස්වෙන්නේ නෑ. හිතපු එක, ඔය සිතෙන් කරගත්ත එක එතැනම නැතිවෙනවා, ඇහුව එක කනයි ශබ්දයයි දෙක නැති වෙන කොට ම නැතිවෙනවා. සියළු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය ඤාන් ඤාන් වෙනවා. කම් නෑ.

තමුත් දැක්කේ නැත්නම්, 'මම ම සිහිකරගන්නා නේද' කියලා දැක්කේ නැති වෙන කොට පෙන්න්නේ අවිද්‍යාව වැඩ දෙකක් කරන බවයි. ශබ්දයේ ඇත්ත නො පෙන්නවා, මේ සංඛාරය රැස් කරවනවා. මේ හිතේ හිතපු ගතිය, නැත්නම්, 'මට බැන්නා නේද' කියන ගතිය, බාහිර වස්තුවට ඇඳලා තමයි, ගැටගහලා තමයි, තමන්ට තේරෙන්නේ, දැනගන්නේ. එතකොට මේ පින්වතුන් හැමදාම බාහිර ශබ්දයෙන් බැනුම් අහලා තියෙනවා.

අපි බාහිර ශබ්දයෙන් සතුටු වෙනකං, බාහිර ශබ්දයෙන් බැනුම් අහන කං, බාහිර ශබ්දයෙන් බැනුම් අහන්න පුළුවන් නම්, ඒ අවිද්‍යාව තුළ ඉන්න බවට ලක්ෂණයක්. එතකම්ම අපි අසරණයි. අසරණයි කියලා කියන්නේ, අපිව අඬවන්න ඕන නම් ලෝකයාට පුළුවන්, අපිව සතුටු කරන්නත් පුළුවන් ලෝකයාට. අපි ලෝකයා මතයි යැපෙන්නේ. ලෝකයා හොඳ වචන කිව්වොත් මට සතුටෙන් ඉන්න පුළුවන්. ලෝකයා නරක වචන කිව්වොත්, මට දුක් වෙන්න වෙනවා. එතකොට මගේ සැප සහ සතුට, මට සතුටු වෙන්න පුළුවන් බව සහ දුක් වෙන්න පුළුවන් බව තියෙන්නෙ අනුන් මතයි. අනුන් දුන්නොත් හරියට, මට හොඳයි. නො දුන්නොත් නරකයි.

තමුත් හොඳට බලන්න, කනත් ශබ්දයත්, ඒ නිසා ඇතිවෙන 'ශබ්ද ඇහෙනවා' කියන තැනත් ඇත්ත මෙන්න මෙව්වර ම යි කියලා තේරුම් අරගෙන, ඒක එක පැත්තක් කළොත්, එක අන්තයක් කළොත් - සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර - මේ ස්පර්ශ අන්තයයි. පුරාණ කමියෙන් හටගත්ත ටික, මෙතන ඇත්ත මේක ම යි. කුමන ශබ්දයක් ඇහුණත්, 'ඒ ශබ්දයට අනුව අපිම සිහිකරලා දැනගන්නවා නේද' කියලා දැන ගත්තොත්, පින්වතුන් ගේ හොඳ නරක පින්වතුන් ලගමයි තියෙන්නේ. කාටවත් මේ පින්වතුන් ව අඬවන්න බැහැ. මේ පින්වතුන්ව සතුටු කරවන්නත් බැහැ. ඇයි ඒ? තමන් දන්නවා,

කොච්චර ශබ්ද ඇහුවත් දුක් නො වන විදියට, 'මම මනසෙන් සිහි කර ගත්තේ නැත්නම් මට දුක එන්නේ නෑ. කොච්චර ශබ්ද ආවත් සතුටුවෙන විදියට, මම මනස හැරෙව්වේ නැත්නම් සතුට එන්නේ නෑ'. තමන් ගාව දුක එන හැටි හා සතුට එන හැටි තමන් දන්නවා නම්, එයා හිතලා දුක්වෙන්නේ නෑ. දුක එන විදියට කටයුතු කරගන්නේ නෑ.

නමුත් අවිද්‍යාව කියලා කියන්නේ, ඇත්ත ඒක වුනාට, ඒක පෙන්නන්නේ නැහැ.

මම මේ කතා කරන වචන ටික, බොහෝම වටිනා ටිකක් මේ කියන්නේ. ජීවිතයකට ඉතාමත් ම වටිනවා.

මේ පින්වතුන්ට වැටහෙයි, මේ ටික තේරෙනවා නම්, තේරුම් ගත්තොත්, මරණෙන් පස්සේ දුකෙන් මිදෙන්න නම් ජීවත්ව ඉන්න ඕනේ. මරණෙන් පස්සේ දුකෙන් මිදීම ගැන කතා කරනවා නම් ඒක විහිළුවක්. එහෙම වෙන්න ඕන නෑ. මේ දැන්, 'දුක් විඳිනවද සැපවත් වෙනවද කියන එක මා තුළ, මට අයිති දෙයක් නේද', කියලා මේ පින්වතුන්ට තමන් තුළින් දකලා සැඟවීයා, අකාලිකො, එහිඵස්සිකො කියන ටික කිව්ව හැකියි.

- අකාලිකො. කල් නො යවා විපාක දෙනවා,
- මේ දැන්.
- මරණෙන් පැත්තකින් තබන්න.
- පැය ගණනක් පැත්තකින් තබන්න.
- විනාඩි ගණනක් පැත්තකින් තබන්න.
- තත්පර ගණනක් පැත්තකින් තබන්න.
- මේ දැන් පුළුවන්.

එච්චරට වටිනා කාරණාවක් මම මෙතෙදි කියන්නේ.

හැබැයි මම දන්නේ නැහැ ඒක තේරෙනවද කියලා. - මොකද මෙතන ප්‍රශ්නයක් තියෙනවා. ඔන්න ඒකෙන් ම කාරණාව තේරෙනවා. එකම ශබ්දය ඇහෙන්නේ. ඇහෙන කොට කෙනා කෙනාට තේරුම් ගත්ත මට්ටම් විවිධයි. කියන ශබ්දය තුළ තමන්ට තේරෙන අර්ථය තිබුණා නම්, ඔක්කෝටම එක මට්ටමට ලැබිලා තියෙන්න ඕන.

ඒකෙන් ම තේරෙනවා, මේ දහම වුනත් එකයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ එක දේශනාවයි කරන්නේ. මෙවැනි දේශනාවක් කරනවා. කෙනෙක් සෝවාන්, කෙනෙක් සකාදගාමී, කෙනෙක් අනාගාමී, කෙනෙක් රහත් වෙනවා. කෙනෙක් ඒ එකකටවත් නෑ. සත්‍යානුලෝමික ඥානයක් ලබනවා. කෙනෙක් පදපරමයි. මොකුත් නෑ, වචන ටික විතරයි ඇහිලා තියෙන්නේ.

ඒ මොකද, ඒ සද්දයත් එක්ක තමන්ගේ මනසේ හුරුපුරුදු කරපු ගතිවල වේගය මත කෙනා කෙනාට ඊට අදාල තියෙන දේ සිහි කර ගන්න පුළුවන් වෙන කොට නියම විදියට ලැබිලා, අවබෝධය ලැබිලා කියන කාරණාවයි.

මේ 'කතා කරන දේ', අපට තේරෙනවා නම්, හැමෝටම තේරෙන මට්ටම් එකක් වෙන්න ඕන නේ. නමුත් මේ කාරණාවෙන් ම පැහැදිලි වෙනවා ශබ්දය කියන එක වෙනම ම අන්තයක්, ඊට පස්සේ 'ඒ ශබ්දය' අරඬයා මනසෙන් අපි සිහි කර ගන්න සිද්ධිය වෙනම ම අන්තයක්.

මනසෙන් සිහි කර ගන්නවා කියන තැන චේතනාවක් තියෙන්නේ. දැන් මෙන්න මෙනැනයි ඊගාවට එන සුක්‍ෂම සිද්ධිය: මේ වචනය ඇහෙනවත් එක්ක ම කෙනා කෙනාගේ මනසේ 'මේක තේරුණා' කියන චේතනාවක් පහළ වුණා. ඔය චේතනාව කම් රැස්වෙන විදියට ද, කම් රැස්නොවෙන විදියට ද කියන කාරණාව යෙදෙන්නේ, මේ ශබ්දයට නැවත ගැට ගහනවද, ගැට ගහන්නේ

නැතුව ශබ්දයෙන් වෙන් කරලා මනසෙන් ම උපන්න දෙයක් කියලා දනගන්නවද කියන කාරණාව මතයි.

පොඩි කාරණාවයි තියෙන්නෙ. පොඩි දෙයයි තියෙන්නෙ. පොඩි දෙයයි කිව්වට, අවබෝධය මත වෙනස්වෙනවා. නමුත් නිවන් දකින්න වෙන දෙයක් අවශ්‍ය නැතිවෙයි, මේ කරන පයඝාය මේ පින්වතුන්ට තේරුනොත් කියන එකක් මට තේරෙනවා.

මට එව්වරට ජීවිතයේ තේරෙනවා, අපි ලෝකය කියන එක හදගන්නේ අනවබෝධයෙන්, මනස තුළින් මයි කියන එක. මේ ශබ්දය, ඇහැට පෙනෙන මේ රූප, කනට ඇහෙන මේ ශබ්ද, නාසයට දූනෙන මේ ගන්ධ, දිවට දූනෙන මේ රස, කයට දූනෙන ස්පර්ශ, සිතට දූනෙන අරමුණු, අපේ සැප පිණිස ද, දුක පිණිස ද කියන කාරණාවක් බවට පත් කර ගන්නේ මනසේ උපදින ධර්මාවන් ටික මේකට බැන්දහමයි, ගැටගැහුවහමයි. ඒක ගැට නොගහ ඉන්න පුළුවන් නම්, කම්කෂය වෙනවා.

සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති, යද පඤ්ඤාය පස්සති - යම් කලක විදසුන් නුවණින් දකියි නම් එදට යි දුකේ කළකිරෙන්නේ කියල දේශනා කළේ, එයා දකින්න ඕනේ සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර කියන ටික විපාකයි. එයා අභිංසකයි, වෙනම එකක්. එබඳු වූ රූප ශබ්ද ඇහෙනවත් එක්ක ම මනසේ චේතනාවක් ගොඩ නැගෙනවා. නැත්නම් ඒ ඇහෙන පෙනෙන දේ අරභයා දැනුමක් එනවා. දැනුම ආවාට පස්සේ නෙවෙයි. දැන් අවිද්‍යාවෙන් මනසේ උපන්න දැනුම, චේතනාව අර රූපයට ශබ්දයට බඳිනව ද, බැඳලා අභිසංඛරණක සංඛාරය හදගන්නවද, බඳින්නෙ නැතුව, මේ නිසා 'මනස තුළ උපන්න දේ මනස තුළම නැතිවෙනවා' කියලා දකලා, පයෝග අභිසංඛාරයක් හදගන්නවද, කියන කාරණාව දකිනකොට සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය එයා දකිනවා.

සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින්නේ කොහොමද? ඇතැයි රූපයයි දෙක හම්බ වෙන කොට, කණයි ශබ්දයයි දෙක හම්බවෙනකොට, ඒ නිසා සංඛත, අභිසංඛත සංඛාර දෙක පැමිණෙනවා නම්, ඒ නිසා ඇතිවෙන චේතනාව තමන් තුළ ම හටගෙන නැතිවෙනවා කියලා දකිනකොට, පුඤ්ඤභිසංඛාර රැස්වෙලා නෑ, අපුඤ්ඤභි, ආනෙඤ්ජාභි නැත්නම් අභිසංඛරණක සංඛාර රැස්වෙලා නෑ.

මේ සිතේ පයෝගාභිසංඛාර, නැත්නම් මේ ඇත්ත දකින චේතනාව, හටගෙන නිරුද්ධ වෙනවා කියලා, ඒ චේතනාව ගැනත් නුවණයි. මේක බැඳල නැති නිසා, කතයි ශබ්දයයි දෙක නැති වෙන කොට ඉතිරි දේත් නැතිවුනා කියන එක පේනවා. අහපු දේ ඉතිරිවෙන්නෙ නෑ එයාට. පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිවම නැතිවෙනවා. අහන්න පෙර තිබුණා නෙවෙයි, ඇහුවයින් පස්සේ තියෙනවා නෙවෙයි. අවස්ථාවට උපදවා ගෙනයි අහන්නේ. ඒ හේතු ටික නැති වෙන කොට ම නැති වෙනවා. නමුත් ඒක නිත්‍ය වුනේ හැමදම මනසේ තියෙන අදහස, ඒකට ගැට ගහන කම හින්දයි. ඇත්තට ම ඒක නිත්‍ය වුනා නෙවෙයි, මනසේ තියෙන අදහස, එකට ගැට ගැහුවහම, ඒ අදහසින්, 'නිරුද්ධ වුන දේ ඇති බවට' නැවත නැවත උපද්දගන්න නිසා.

හරියටම සියළු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින්න නම්, පින්වතුන් මෙන්න මේ සංඛාර හතර දැකලා තියෙන්න ඕනේ. මේ සංඛාර හතර දැක්කොත්, මනසේ උපදින චේතනා පෙනෙන ඇහෙන දෙයට ගැට ගහලා අභිසංඛරණක සංඛාරය හදගන්නවාද, මේ ස්පඨි ආයතනයට සමගාමීව මනසේ උපදින චේතනා ස්පඨි ආයතන හයට අයිති නෑ, මනසෙන් ම හටගෙන නිරුද්ධ වෙනවා කියලා දැකලා කම්කෂය කරලා, අභිසංඛරණක සංඛාරයේ අනිත්‍යයත් දැකලා, ප්‍රයෝග අභිසංඛාරයේ අනිත්‍යයත් දැකලා, අර සංඛත අභිසංඛත

ධම්මයන්ගේ අනිත්‍යයත් පෙනෙන මට්ටමට කටයුතු කරනවාද කියන කාරණාව හරියට ම තේරෙනවා.

ඇහැට පෙනෙන දේ ම හොඳට බලන්න, මේ සිද්ධිය වෙලා නැද්ද කියලා. අපි ගත්තොත් ඇහැට පෙනෙන දේ. මේ රූ සටහන (ඉදිරියේ තිබූ ජංගම දුර කථනයක් දක්වමින්) දකිනකොට ම 'මොබයිල් එකක්', 'ටෙලිපෝන් එකක්' කියන අදහස අපට එනවා. අපි තුළ ඇතිවෙන අදහස කියලා අපි දන්නෙ නෑ. අපි ඒ අදහස මේකට බැඳලා තියෙනවා. ඒක අපට හම්බවෙනවා.

උදාහරනයකට ගනිමු: විවිධ භාෂා කථා කරන පුද්ගලයින් කිහිප දෙනෙකුට මේ දුර කථනය පෙන්වුවොත්, සිංහල භාෂාව කතා කරන, අපට මේ රූපය පෙන්වුවොත් 'දුරකථනයක්' කියන අදහස එනවා. අපි හිතාගෙන ඉන්නවා මේ වස්තුව 'දුරකථනය' කියලා.

ඉංග්‍රීසි දන්න, ඉංග්‍රීසි භාෂාව කතා කරන, කෙනාට 'ටෙලිපෝන් එක' නැත්නම් 'මොබයිල් එක' කියන අදහසක් එනව. එයා හිතාගෙන ඉන්නවා මේක 'මොබයිල් එක' කියලා. හැබැයි එයාට අපි 'දුරකථනයක්' කිව්වම දන්නෙ නෑ.

සිංහල භාෂාව කතා කරන, සිංහල දන්න කෙනෙකුට 'මොබයිල් එක' කිව්වහම සමහරවිට දන්නෙ නෑ.

දෙමළ භාෂාව දන්න, කතා කරන, ප්‍රංශ භාෂාව දන්න, කතා කරන, ජර්මන් භාෂාව දන්න, කතා කරන කෙනාට මේක දකින කොට තව අදහසක් එයි.

කෙනා කෙනාගෙ මනසෙ තියෙන ගති විවිධයි කියන එක තේරෙනවා. පෙනෙන අරමුණ එකම යි. දැනගත්ත භාෂා වෙනස්. හැබැයි ඔක්කෝම, කෙනා කෙනාගේ භාෂාවෙන් මනසේ ඇතිවුනේ

කියන එක දන්නවා. ඒ මනසේ ඇතිවෙන ගති ආපඤ්ඤා මේකට බැඳලා තියෙන්නේ.

ඒ නිසා මට මේක 'දුරකථනය' වෙලා. අනික් කෙනාට මේක, මේ වස්තුව, 'මොබයිල් එක' වෙලා.

මේ ඉස්සරහ තියෙන දේ දකිනකොට ම 'දෙර' කියන අදහස එනවා. නමුත් පෙනෙන වස්තුව වෙනම එකක්, 'දෙර' කියන අදහස තමන් තුළයි උපන්නේ කියන එක දෙපැත්තක් මෙතැන තියෙනවයි කියන එක පේන්නෙ නෑ. අපට ක්ෂණිකව පේන්නේ බාහිර වස්තුව 'දෙර' යි කියලා. මේ පින්වතුන් බාහිර වස්තුව දෙරයි කියලා දකින කොට, පේනවා කියන ටික සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර. හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත සහ විපාක මට්ටම. ඇහැයි රූපයයි දෙක සංඛත, වක්ඛු සම්පස්සය, ඒ උපන් ටික අභිසංඛත.

ඒක දකිනවත් එක්ක ම 'දෙර' කියන අදහස පහළ වෙනවා, චේතනාව. මේ චේතනාව හටගත්ත පමණකින් කමී රැස්වුනෙත් නෑ, කමී ක්ෂය වුනෙත් නෑ. දැන් අවශ්‍යයි මෙතැනට විද්‍යාව සහ අවිද්‍යාව. ඇස් ඉදිරිපිට ට ආපු රූපය සැබෑ වෙන්නම් චිත්‍ර මාත්‍රයක්, රූපයක්.

* ඒක දකින කොට ම 'දෙර' කියන අදහස සිහිවුනා නේද කියන කාරණාව ඇත්ත ඇති හැටියේ දැක්කොත් ඉබේ ම, මේ චේතනාවට කියනවා, පයෝග අභිසම්බාරය කියලා.

* මේ ඇත්ත දැක්කෙ නැත්නම්, මේ චේතනාවට ම කියනවා, අභිසංඛරණක සංඛාර කියලා, මොකද එතකොට දෙකක් වෙලා.

* මේ සිතේ තියෙන අදහස 'දෙර' කියන මේ චේතනාව, අපි අර වස්තුවට ඉබේම ගැටගහලා.

බාහිර රූප ශබ්ද, ගෙවල් දෙරවල් රන් රිදී මුතු මැණික් දූ දරුවෝ යම් තාක් දේවල් දකලා සතුටු වෙන්න හෝ දුක් වෙන්න

හෝ පුළුවන් නම්, ඒකාන්තයෙන් දකින්න, අවිද්‍යාව නමැති කෝෂය ඇතුළේ මේ ඉන්නේ කියලා. 'අවිද්‍යාව ඇතුළේ ඉන්න කෙනාට' මේ ද්‍රව්‍ය කාරණා හම්බවෙනවා. එයා සතුටුවෙනවා වෙන්න පුළුවන්. එතකොට එයා කකුළුවා, ලිපේ ගින්නේද මොලවනකම් දිය හැලියේ සෙල්ලම් කරනවා වගේ තමයි. සසර දුකට නියමිත අවස්ථාව උදා වෙනකම් සතුටු වෙනවා.

ඒ නිසා, කාමය නිසා ඇතිවෙන සැපය, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ, කුෂ්ඨ රෝගියෙක් කුෂ්ඨයක් කසනකොට ඇතිවෙන සැපය වගෙයි කියලායි.

ඒ වගේ, පින්වතුනි, එක කාරණාවක් දකින්න. මේක විහිළුවක් කරන තැනකුත් නෙවෙයි. පුදුමාකාර වටිනා අවස්ථාවක් මෙතෙක්දී තියෙන්නේ. මේ සම්මා දිවයින, ඇත්ත දකින්න.

ඇහැ කන ඉදිරිපිටට පැමිණෙන අරමුණු ටික අරබයා චේතනා පහළ කර ගෙන, ඇත්ත ඇති හැටියේ දන්නේ නැතුව, ඒ චේතනා භෞතික නැත්නම් පුරාණ විපාකයට බැන්දහම, අපට දේවල් කාරණා නිර්මාණය වෙයි, සතුටු වෙන්න පුළුවන් වෙයි. දූ දරුවන්ගෙන්, ගෙවල් දෙරවල්වලින් සතුටුවෙන්න පුළුවන් වෙයි. හැබැයි ඒ සතුට වගේම, ඒ හැම ඉදිකටු තුඩක් ගානේ ජරා මරණ දුක තැවරිලා තියෙනවා කියන එක අමතක කරන්න එපා.

අපි කම් රැස්කරගෙනයි, ජරා මරණ දුකට යන කම් මත පිහිටලා ඉඳගෙනයි, මේ සතුටු වෙන්නේ. ඒ නිසා මේ සතුටට, මේ සැපයට, බුද්ධාදී උත්තමයෝ සැපයක් කියන්නේ නෑ.

එතං සන්තං එතං පණිතං යදිදං සබ්බ සංඛාර සමථො සබ්බුපධි පටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානන්ති. එතං සන්තං එතං පණිතං යදිදං සබ්බ සංඛාර සමථො - එය ශාන්තය, එය ප්‍රණීතය, සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්සිඳීමෙන්

ඇතිවෙන සැපයක් තියෙනවා නම්, සංඛත, අභිසංඛත සංඛාරයන්ට මේ චේතනාව ගැටගහන්නේ නැතුව, මේ චේතනා සංස්කාර සංසිදෙන විදියට කටයුතු කරනකොට 'තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානන්ති.' තණ්හාවගේ ඤයවීමෙන්, විරාග බව තුළින් ලැබෙන නිවනක් තියෙනවා නම්, ඒක ශාන්තයි, ප්‍රණීතයි. හැබැයි සංඛාරයන්ගේ සමථය තුළින්.

ඉබ්බගෙයි නරියගෙයි කතාව තියෙන්නේ: ඉබ්බා කකුල් දෙකයි, අත් දෙකයි, ඔළුවයි කටුව ඇතුළට දගන්නා. නරියා බලාගෙන ඉන්නවා, 'එකක් හරි එළියට දූම්මොත් කඩාගෙන කනවා' කියලා. ඉබ්බා, 'මම නම් එකක්වත් එළියට දන්නෙ නෑ' කියලා හිටියා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා,
 කුම්මොව අඬගානි සකෙ කපාලෙ
 සමොදහං හික්ඛු මනො විතක්කෙ -

බලන්න හොඳට නිදහණිය පෙන්නන හැටි. ඉබ්බා සිය කබලෙහි අවයව බහාගන්නා වගේ, 'සමොදහං හික්ඛු මනො විතක්කෙ' - මනො විතර්ක ටික හකුළුවාගන්න.

මේ පින්වතුන් පෙනෙන ඇහෙන දේට මොකුත් කරන්න එපා. ඇස් ඉදිරිපිට රූප පෙනෙන කොට, අදහස් එනකොට ඒවා ටික හකුළා ගන්න. 'දෙර' කියලා හිතෙනකොට මේ පින්වතුන් මේ අදහස එළියට දූම්මොත්, ඇහූ එළියට දූම්මා වෙනවා. දෙර බාහිරෙන් මේ පින්වතුන් දැක්කොත් ඉබ්බා කකුලක් එළියට දූම්මා වගේ වෙනවා. එතකොට නරියා කඩාගෙන කනවා වගේ මාරයාට අහුවෙනවා.

ඇහෙන ශබ්දයට, 'මට බැන්නා මට ප්‍රශංසා කළා' කියලා තමන් තුළ චේතනා පහළවෙයි. තමන් තුළ මේ අදහසට නිරුද්ධ

වෙනවා කියලා දැක්කොත් ඒත් කමී නෑ. මේ පින්වතුන්ට ශබ්දය බැනපු එකක් හෝ, ශබ්දය ප්‍රශංසා කළ එකක් වුණොත්, මේ පින්වතුන් කණ එළියට දලා. ඒ කියන්නේ තව අණ්ඩක් එළියට දලා. ඒ කියන්නේ එතකොට නරියා කඩාගෙන කනව වගේ මාරයාට අහුවෙනවා.

සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින්නට නම් මනසේ උපදින චේතනා, ස්පෘශ් ආයතන හය ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න. මෙතන සංඛත, අභිසංඛත සංඛාර කියන දෙක නියෝජනය වෙනවා. ඒක විපාකයි, අභිංසකයි, ස්පෘශ්‍ය අන්තය. ඒකට කටයුතු දෙයක් නැහැ. ඒක රහතන් වහන්සේටත් තියෙනවා.

ඊට සමගාමීව අදහස් චේතනා පහළ වෙන්න පුළුවන්. කියනවත් එක්කම තේරිලා ඉවරයි. ප්‍රශ්නයක් නෑ. වේගයෙ ප්‍රශ්නෙකුත් නෑ. තේරිව්ව එක ප්‍රශ්නයකුත් නෑ. දැන් අවශ්‍යයි විද්‍යාව සහ අවිද්‍යාව. ශබ්දයේ පමණ දන්නවා. ඒ ඇසීමත් එක්කම තමන් තුළ මෙබඳු ගතියක් බිහිවුනා නේද කියන එක දැක්කොත්, එතකොට ම නිර්මාණය වෙලා පයොග අභිසංඛාරය. නො දැක්කොත් අභිසංඛරණක සංඛාරය රැස්වුනා කියනවා.

කමී රැස්වෙනවා කියන එකේ ලක්ෂණයක් තමයි ඒ චේතනාව ශබ්දයට බැඳලා, ශබ්දයට ගැට ගැහිලා. අපි අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා වෙන කොට ම තේරුම් ගන්න අපේ මනසේ ඇතිවෙන ගති ටික බාහිර ලෝකය තුළ, නැත්නම් මේ ස්පෘශ් ආයතන හය තුළ විහිදිලා ගිහිල්ලා.

ඊට පස්සේ අපි දරුවා බලන්න ගෙවල් දෙරවල් බලන්න යනකොට උපදින චක්ඛු විඥනය කියන්නේ අර පුරාණ කමීයෙන් හටගත්ත එක නෙවෙයි. මේ අවිද්‍යාව ඇතුළේ උපදින විපාකයක්. ඒකත් අභිසංඛත සංඛාර තමයි. නමුත් නව කමී. ඒ තුළ දුක් නොවී

ඉන්න බෑ. මොකද පෙර පසු මනස කමී සහගත ම වෙනවා. ඒ නිසා මම මේ මුල් ම මට්ටමයි මතක් කළේ.

පින්වතුනි, මෙන්න මේ ටික දකින්න: සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍ය බව දකින්න නම් මෙන්න මේ අන්ත දෙක හොඳට පැහැදිලි වෙලා තියෙන්න ඕන. හොඳට පෙනෙන මානයක් තියෙන්නට ඕන.

1. පුරාණ කමීය නියෝජනය කරන අංශය ස්පඨී අන්තය. ඇහැට පෙනෙනවා කියන ටික ඒක වෙනම සිද්ධියක්. ඒ එක්කම චේතනා පහළ වෙන්න පුළුවන්. එතැන නෙවෙයි, ඒ චේතනාව නෙවෙයි ස්පඨී සමුදය අන්තය නිර්මාණය කළේ. මෙහෙම රූපයක්, මෙහෙම ශබ්දයක් එන තැනක 'තමා තුළයි මේ අදහස චේතනාව හටගත්තේ, කියන ඇත්ත නො දන්නාකමයි, මනසෙ තියෙන චේතනා පෙනෙන ඇහෙන හැම දේටම බඳින්නේ. ඒකමයි අභිසංඛරණක සංඛාරය ඇති වෙන්නේ. මෙහෙමයි කමී රැස්වෙන්නේ. මේකයි අභිසංඛරණක සංඛාරය කියලා කිව්වේ.
2. ඒ පෙනෙන ඇහෙන දේ ඇහෙනකොට ම මනසේ ඇතිවෙන චේතනාව, පෙනෙන ඇහෙන දේ අභිංසකයි. 'තමා ම නේද තමන් තුළ ම නේද, මා තුළ ම මේ අදහස උපන්නා නේද?' කියන අදහස දක්කොත්, ඒ දැකීම ම යි පයෝග අභිසංඛාරය, කමී ඤාය කරන කමීය නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නේ කියලා දකිනවා. එතකොට එයාට බාහිර ලෝකයේ සැප දුක් නෑ. තමන් එද ඉඳන් දන්නවා. 'පෙනෙන දේ අරහයා දුක එන විදියට දේවල් උපදවා ගත්තොත් දුක් වෙනවා', 'සැප එන විදියට දේවල් සිහිකර ගත්තොත් සැප වෙනවා' කියලා.

‘මගේ සැප විඳීම හෝ දුක් විඳීම මා සතුයි නේද’ කියලා, පරප්‍රත්‍ය රහිතයි කියන්නේ ඒකයි. එදා ඉඳලාම එයා අනුන් මත යැපෙන කෙනෙක් නෙවෙයි. ඊට මෙහා පරප්‍රත්‍ය සහිතයි. අනුන්ගේ පිහිට හොයන්න වෙනවා. දුකෙන් මිදෙන්න, සතුට ලබාගන්න අනුන්ගේ උපකාර හොයන්න වෙනවා. ලෝකයේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර දක්වා ම අනුන්ගේ පිහිට හොයන්න වෙනවා. ඒ හොයන්න වෙන්නේ, මේ සංඛාර හතරේ ඇත්ත නො දන්නා, නො දකින කෙනාට යි.

සංඛාර හතරෙන් සංඛාර දෙකක් විපාකය නියෝජනය කරලා. විපාකය නිසා පහළවන චේතනාවත්, අයිති විපාකයට ම යි. ඒ ටිකේ ඇත්ත දකින නො දකින කාරණාව මතයි, අභිසංඛරණක සංඛාර සහ පයෝග අභිසංඛාර, නැත්නම් ලෝකයෙන් මිදෙනවද, ලෝකය රැස්කරනවද කියන කාරණාව නිර්මාණය වෙන්නේ මෙහෙමයි කියලා දකිනකොට සියලු සංස්කාරයන්ගේ ඇත්ත ඇති හැටියේ දක්කා. ඒ ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින කොට සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින බව ම ඤාත් ඤාත් වෙනවා. නිමිති හිටින්නේ නෑ.

එදටයි එයා දුකේ කළකිරෙන්නේ. මෙව්වර කල් තමන් ම කොනින්තාගෙන රිදෙනවා කියලා නේද තියෙන්නෙ කියන එක තේරුණහමයි මෙව්වර කල් බාහිර කෙනෙක් කෙතිත්තුවා කියලා රැවටිලා දුක් වින්ද එක ගැන ලැජ්ජා හිතෙන්නේ, කළකිරෙන්නේ. ඒ කියන්නේ ‘මට බැන්නා නේද’ කියලා ශබ්දය ආපු තැනට බණින්න හෝ ගහන්න හෝ යාම ගැන කළකිරෙන්නේ. එබඳු මානසික මට්ටම ගැන කළකිරෙන්නේ. ‘මම ගැන හොඳට ගුණ කිව්වා, වණිනා කළා. එයා නම් හරි හොඳයි’ කියලා, ලෝකයෙන් ප්‍රශංසා විඳපු එක පිළිකුල් වෙන්නේ, ‘මොන තරම් නින්දිත විදියටද ඒ සැප විඳලා තියෙන්නේ. මොන තරම් අවිද්‍යාව නමැති මඩේ පැහිලාද මම ඒ සැපය විඳලා තියෙන්නේ’ කියලා ඒ සැපය ගැන ද පිළිකුළක් හිතෙනවා. කළකිරෙනවා.

ඒ කළකිරීම මතයි, පෙනෙන ඇහෙන දේට එයා නො ඇලෙන්නේ. නො ඇලෙනකොට මනස ආසුවයන්ගෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් මීදෙනවා. ඒ කියන්නේ හිතලා කරන්න ඕන නෑ. ඇහැට රූපයක් පෙනෙන කොට පෙනෙනවත් එක්ක ම, ඒකට අදාල විස්තර ටික ඉබේ ම එන ගතිය නතර වෙනවා. හිතලා සිහි නුවණින් යමක් කරන්න කියන්න පුළුවන්. හිතලයි කියන්නේ කරන්නේ කියන එක දන්නවා. පෙනෙන දේට ඒකත් අයිති නෑ කියන එක දන්නවා. ආසුවක්ෂය චූනහම රහතන් වහන්සේට පෙනෙන දේ පෙනෙනව. පෙනෙන දේ අරඬයා හිතන්න, කියන්න, කරන්න පුළුවන්. හිතන, කියන, කරන දේ තමන් තුළ ම ඉපිද නිරුද්ධ වෙනවා. ඒක පෙනෙන වස්තුවට අයිති නෑ කියල හොඳට නුවණ තියෙනවා.

ඒ හින්දා ‘පෙනෙන දෙයින්’ ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්ද, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් කියන ධර්මයා අටෙන් එකක්වත් නෑ. ‘ශබ්දය’ ඇහෙනවා. ඇහෙන දේ අරඬයා හිතන්න, කියන්න, කරන්න පුළුවන්. හිතන, කියන, කරන දේ ‘ශබ්දයට’ අයිති නෑ කියලා දන්න හින්දා, බැනුම් අහල නෑ, ප්‍රශංසා ලබල නෑ. ඒ හින්දා ශබ්දය පැත්තක යි.

ලෝකය තුළ රහතන් වහන්සේට පනවනවා ‘ඡලංග සමන්තාගත උපෙක්ඛා’ කියලා. අංග හයකින් යුක්ත උපේක්ෂාවක් තියෙනවා රහතන් වහන්සේට.

- ඇස් ඉදිරිපිටට එන රූපය ගැන,
- ශබ්දය ගැන,
- ගන්ධය ගැන,
- රසය ගැන,
- ස්පර්ශය ගැන,
- ධර්මාරම්මන ගැන.

මේ ස්පර්ශ ආයතන හය ගැන උපේක්ෂායි.

මහා ඝන පච්ඡයක් සුලභින් සෙලවෙන්නේ නෑ වගේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධම්ම කියන මේ අරමුණුවලින් හොල්ලන්න බැරි නිසා රහතන් වහන්සේ මහා ඝන ශෛල පච්ඡයක් වගෙයි කියනවා. මොකද නිවහල් නිදහස් මනසක්. වහල්, බැඳිව ව මනසක් තමයි, මනසේ උපදින ගති ටික ස්පශ්ඨ ආයතන හයට බදින තාක්.

දැන් ඔය ටික දැනගත්තා. ඕක තමයි සම්මා දිට්ඨියේ තව එක්තරා මුහුණුවරක්.

නමුත් මේ ටික අහගත්තාට මේ දෙක වෙන් වෙලා පේන්නේ නෑ. වචන ඇහෙන කොට ම ශබ්දය දැන ගෙනත් ඉවරයි. දැන ගත්තා කියන එක පේන්නේ නෑ. ශබ්දයට අයිතියි කියන එක තේරිලත් ඉවරයි. ඒ තරම් සිත වේගවත්, සිතත් එක්ක යෙදෙන ආශ්‍රවත් වේගවත්. හුරුවත් වැඩියි. දැන් මේ වේගය නෙවෙයි අවශ්‍ය.

මම හැමදුම කියන්නේ රූප කලාප කඩ කඩා බලන එක නෙවෙයි අවශ්‍ය. විපරිණාම බව නෙවෙයි ප්‍රශ්නය. අනිත්‍ය බව කියන එක නෙවෙයි ප්‍රශ්නය. ඇත්ත නො දකින එකෙයි ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ, මම හැමදුම මතක් කරන දේ. හැමදුම කියන්නේ එකම කතාවක් මම.

මේක භෞතික වස්තුවක තියෙන චලිතයක්, වේගයක්, විඳීමක් මත තියෙන සිද්ධාන්තයක් නෙවෙයි. කෝටි ප්‍රකෝටි ගණනක් වේගයෙන් බිඳි බිඳි ගියත් කමක් නෑ, 'එබඳු වේගයකින් ඇස් ඉදිරිපිටට ආපු රූපයේ ඇත්ත මේකයි' කියන එකයි අවශ්‍ය. නො බිඳි අවුරුදු ගණනක් තියෙන එකක් වුනත් කමක් නෑ, බිඳි බිඳි වේගයෙන් යන එකක් වුනත් කමක් නෑ, 'ඇස් ඉදිරිපිටට ආව ඇත්ත මෙව්වරයි.'

දෙවෙනි අදියරේදී වුනේ මෙන්න මේකයි. 'මේ ධර්මා දෙක තේරුම් නො ගැනීමයි මෙතැන තියෙන වරද' කියන කාරණාව යි පැහැදිලි කරන්න ඕන.

ඒ නිසා මෙතැනදී මේ පුරාණ කම් සහ නව කම් කියන ස්පඨී අන්තය සහ ස්පඨී සමුදය අන්තය කියන තැන ඉඩක් තියෙනව. ඉඩක් කියල කිව්වේ ස්පඨී ආයතන හය අහිංසක ධර්මා ටිකක් කියල මතක් කළා. ඒවා පෙනීමත් ඇහීමත් එක්කම සිතේ චේතනා පහළවුනාද, නැත්නම් කියන එක තේරීම නෙවෙයි ප්‍රශ්නය. 'මහත්තෙයා' කියනකොට මේ ශබ්දයත් එක්කම 'මහත්තෙයා' කියල කතා කළා නේද මට කියන අදහස තේරීම නෙවෙයි දෝෂය. තේරීමත් එක්ක නුවණ නැති වුණොත්, ඒකයි ප්‍රශ්නය. ඒ වැටහීමත් එක්කම අනුවණකම තිබුණොත් ඒකයි ප්‍රශ්නය. ඒ අදහස පහළ වීමත් එක්කම නුවණ තිබුණොත් ශබ්දය වෙනම එකක්, 'මහත්තෙයෝ' කියන අදහස සිහි කර ගත්තා නේද කියන එක තිබුණොත් නුවණයි. ප්‍රශ්නය ඉවරයි. විපාකය නැවත කමියක් කරගෙන නැහැ. ඒ චේතනාව විපාකයට බැඳලා නැහැ. නුවණ නැති වුණොත්, අනුවණකම ඇති වුණොත්, 'ආ මට කතා කළා නේද' කියලා ශබ්දය 'මහත්තෙයා' කියල කතා කරපු ශබ්දයක් වෙයි. එහෙම වුණොත් තමයි ප්‍රශ්නය.

අවිජ්ජාසංකප්ප අසේස විරාග නිරෝධා සංඛාර නිරොධො. අවිද්‍යාව ශේෂයක්වත් ඉතුරු නො වෙන මට්ටමට ම ගියොත් තමයි මේ සංඛාර රැස් නොවෙන්නෙ.

පින්වතුන්ට සංකල්පමය චින්තනයකින් හිතලා බලන මානසික මට්ටමකින් මේක නවත්තන්න බැහැ. ඇහෙනකොට ම වෙලා ඉවරයි. පෙනෙනකොට ම වෙලා ඉවරයි. ඒ නිසා අවිද්‍යාව ශේෂයක්වත් ඉතුරු නො වෙන මට්ටමට, විද්‍යාව ඒ කියන්නේ සිතීමේ, සංකල්පමය චින්තනයේ සීමාව ඉක්මවා ගිය දැකීමක් බවට ම පත්වෙන තැනට ම ගියොත් තමයි, මෙතැන ඉඩක් තියෙනවා කියලා හොඳට ම පේනවා නම් මේ පින්වතුන්ට, ඇහෙන ශබ්දය වෙනම ම එකක්, ඇහෙනවත් එක්කම තමන් තුළ ම නේද මෙහෙම හැඟීමක් මතුවුනේ කියලා පෙනුනොත් කවදවත් අර ශබ්දය අරඹයා

ඇලෙන් නැගෙනහිර යන්නෙන් නැ. ඇස් පනාපිට ම පෙනෙනවා නේ. යන්නේ ම නැ නේ. අන්න ඒ මට්ටමට කියන්නේ කම් රැස් නො වෙනවා කියලා. එහෙම පෙනෙන මට්ටමට නො ගොස් සසර දුක් කෙළවර වෙන්නේ නැ. ඒ නිසා ඒ පෙනෙන තැනට මනස ගන්න ඕනේ. ඒ ගන්න ප්‍රතිපදාවක් තියෙන්න ඕන. ඒකට තමයි ශීල, සමාධි, ප්‍රඥ කියලා කියන්නේ.

ඔය මම මතක් කළේ සම්මා දිට්ඨියේ තව එක්තරා කෝණයක්. සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා දැක්කොත් මේ ඇත්ත. ඔන්න ඔය ඇත්ත දැනගෙන සියලු දුක්, සියලු සසර ගෙවාගෙන මේ ජීවිතයේ, මේ මොහොතේ, මේ දැන් ම සද්‍යනික විමුක්ති ජීවිතය දෙන මේ ධර්මය ජීවිතය කරගන්නට ඕනේ කියන දැක්ම ඇති කර ගන්න.

ඇති කර ගෙන එතැනට යන්න නම් ඒ දැක්ම තමන්ගේ මනසේ නුවණින් ඇති කර ගන්න නම්, හැකි පමණකින් ශීලයක පිහිටන්න, සමථ කමටහනකින් හිත වඩන්න, හිත වඩමින් විද්‍යා කරන්න. මේ ද්විතිය නැවත නැවත හිතන්න හැකියාවක් තියෙනම් ඒකම හිතුවත් කමක් නැහැ. ඒකත් විද්‍යාව තමයි. නමුත් එතැන සියුම් වැඩියි.

ඒ හින්දා මම පින්වතුන්ට නිතරම මතක් කරන ටිකක් තියෙනවා.

- පුළුවන් තරම් සති නිමිත්ත හුරු කරන්න.
- ඊට අමතරව සත්ත්ව පුද්ගලභාවයට හම්බවෙන අරමුණුවල නාම රූප ආදි භාව වශයෙන් බලන්න.
- ඊට අමතරව කෙලෙස් රාග ද්වේශ මෝහ අරමුණු එන්නට කලින් නෙක්බම්ම ධාතුචේ හිත පිහිටුවාගන්න. ඒ කියන්නේ රාග ද්වේශ මෝහ

නුපදින විදියේ ඇතුළත මනසිකාරයක්, කුසල සහගත මනසිකාරයක්, මුල්කරගෙන මුමුණමින් ඉන්න.

මේක උපායක්. ශීලයක පිහිටලා, සති නිමිත්තේ හිත තබාගෙන, නාම රූප සත්ත්ව පුද්ගලභාවයට හම්බුවෙන වස්තූන්ගේ නාම රූප ආදිය බලමින් කටයුතු කරන්න කියලා මම කියනවා. මේවා කලින් මම විස්තර කරලා තියෙනවා. මේක උපායක්, මොකටද, පින්වතුනි, ඇත්ත මේ සිද්ධිය වුනාට අපේ මනසේ තියෙන වස්තු බාහිරේට ගැටගහලා ඒවා තුළත්, ඒ සිද්ධිය ඇත්ත ම වෙලා, තණ්හා මාන දිව්වී වශයෙන් අපි ඒ තුළ හැසිරිලා හැසිරිලා හැසිරිලා ඒක බලවත් වෙලා තියෙන්නේ. ආසාව බලවත් වෙලා තියෙන්නේ. මේ දරුව ම යි, ගෙවල් ම යි, රත්තරන් ම යි. මේ මිලමුදල් ම යි වෙලා තියෙන්නේ.

ඉතින් කැලයක් ගිනිතියන්න ඉස්සෙල්ලා, කපලා වේලන්න වෙනව නේ. අමු කැලේකට ගින්දර තිබ්බාට ඇවිලෙන්නෙ නෑ නේ. ඉස්සෙල්ලා දූ දරුවෝ, ගෙවල් දෙරවල්, කියන එකේ බලය ටිකක් අඩුවෙන - නාම ඒවා නැතිවෙනවා නෙවෙයි. ඒ තුළ තියෙන බැඳීම ටිකක් අඩුවෙන වෙනවා මනසට. එහෙම අඩු වුනහමයි හිත සමාධිවෙන්නේ, නිවරණ ධර්ම දුරු වෙන්නේ. එතකොටයි ඇත්ත පේන්නේ.

කෙලින්ම මේ දශණිය ගන්න බෑ. සත්ත්ව පුද්ගල භාවයට හම්බවෙන අරමුණු තුළ, තමන්ට හිතට පිළිගන්න පුළුවන් මට්ටම. දැන් මේ මට්ටම ඇත්තයි කියලා මේ පින්වතුන් බණ අහන වෙලාවට තේරුනාට, 'ඇත්තම තමයි', කියලා පිළිගත්තට මෙතැනින් නැගිටලා යනකොට ඔය ඇත්ත පිළිගන්න මනස සුදුනම් නෑ. මනස බලාපොරොත්තු වෙන්නේ දරුවා ඉස්සරහට දුවගෙන එනවා

බලන්නයි. තමන්ගේ ස්වාමි දියණිය ඉස්සරහට එනවා දකින්න සූදනමෙන් මනස ඉන්නේ. ඒ නීවරණ.

සත්තියෙක් නම් පුද්ගලයෙක් නම්, ප්‍රශ්නයක් නැහැ. මේ බණ ඇහුවා, එයා වෙනස් වෙන්නේ නැහැ. හොඳ පුද්ගලයා නම් හොඳයි, නරක පුද්ගලයා නම් නරකයි කියනවා. නමුත් හේතු ඵල දහමක් තියෙන්නේ. දැන් මේ හේතූන් ටික මත මෙතන විරාග මනසක් හැදුනට, ඊ ගාව චිත්ත වෛතසික ටික උපදින්න මේ පින්වතුන්ට හම්බවෙන වටපිටාව මේ හේතු ටික නෙවෙයි. වෙන හේතු ටිකක්. එතකොට උපදින ඵලය වෙන එකක්. එතකොට ඒකෙන් මේ ටික බලාපොරොත්තු වෙන්න බැහැ.

ඒ නිසයි මම මතක් කරන්නේ, සමස්තයක් වශයෙන් අපේ මනස ලෝකය ඇත්තයි කියන තැනකින් පිළි අරගෙන තියෙන්නේ. ලෝකය ඇත්තයි කියන තැන පිළි ගැනීම තුළ ම ඉඳගෙන, ඉස්සෙල්ලා ඒක තුළ බලය අඩු කරන්න. අඩු කරලා ඉවරවෙලා ඒකෙන් මිඳෙන්න වෙන්නේ.

ආසිවිසෝපම සූත්‍රයේ පෙන්නුවේ, එක පාරට සපීයාගෙන් මිදිලා යන්න බැහැ. ඉස්සෙල්ලා කිරි පොවලා, ඔළුව හෙමින් අතගාලා, උඟ නිදිකරවන්න. නිදිකරලා තියලා තමයි දුවන්න වෙන්නේ.

ඒ වගේ මේ ලෝකය තුළ එහෙම හරියන්නේ නැහැ. ගෙවල් නෑ, දරුවෝ නෑ, ඒවා හරියන්නේ නෑ. ඉස්සෙල්ලා දරුවන්ට සලකමින්, ගෙවල් දෙරවල්වල ඉඳිමින්, නුවණින් හෙමින් හෙමින් බලනවා. දරුවා කියලා කියන්නේ කන බොන ආහාරයෙන් හැදුනු රූපෙකුයි. කෙස්ද, ලොම්ද, නියද, මස්ද, හම්ද, නහරද, නැත්නම් ඔය කය ඇසුරුකරගෙන පවතින චිත්ත වෛතසික ටිකද, ඔහොම ටිකක් ටිකක් හෙමින් බල බලා යනකොට හෙමින් තමයි මෙයාව

දුෂ්ට කරන්න නො දී නිදිකරවන්නේ. එහෙම කරනකොට තමයි ටික කාලයක් යනකොට මනස සිහි නුවණින් වැඩෙනවා.

ඒකට කියනවා විමුක්ති පරි පාචනීය ධර්ම කියලා. විමුක්තිය පිණිස මුහු කරමින් පවතින ධර්මා කියනවා. පින්වතුන්ට ඒක නො තේරෙයි. පින්වතුන්ගේ අවුරුදු විස්සක, විසිපහක, වයස කාලෙ පොටෝ එකක් අරගෙන අද කියලා බැළුවොත්, විශාල වෙනසක් තේරෙයි. නමුත් දැනුත් එද ඒ රූප මට්ටමේ ඉඳලා මේ මට්ටම දක්වා වෙනස් වෙව්, වෙනස් වෙව් ආවෙ - එක පාරට වෙනස් වුනේ නෑ. හෙමින් වෙනස් වුනේ. දැනුත් මේ පින්වතුන්ගේ රූපය හෙමින් වෙනස් වෙව් පවතිනවා. දැන් ජේන්නෙ නෑ. නමුත් දැන් අද පොටෝ එකක් අරගෙන තියාගෙන තව අවුරුදු දහයකින් බලන්න. කොච්චර වෙනසක්ද කාලයක් ගියහම. සිතත් එහෙමයි.

මේ පින්වතුන්ට අද මේ ධර්ම කාරණා තේරෙන්නේ නෑ. නමුත් තේරෙනවා කියන මට්ටම හෙමින් හෙමින් හෙමින් හෙමින් එනවා. තව අවුරුද්දක් දෙකක් යනකොට මේ පින්වතුන්ට තේරෙයි එද නො තේරිවිච දේ අද මට තේරෙනව නේ. ඊයේ නො තේරිවිච ටික අද තේරෙනව නේ කියලා.

දැන් මේ තේරෙන බව වැඩෙනවා කියලා තේරෙන්නේ නෑ. කය වගේම සිතෙන් මුහුකිරීමක් වෙනව. සිතත් වැඩෙනවා. ඒ හින්දා බය වෙන්න එපා. ජීවිතයේ අන්තිම මොහොතෙදි හරි ධර්මය අවබෝධ කර ගත්තත්, සසරට සාපේක්ෂව, වහා ධර්මය අවබෝධ කර ගන්නා යන ගනයට යි යන්නේ. මේ දැන් නො වුනා කියලා බය වෙන්න එපා. ජීවිතය සැලසුම් කරන්න. මැරුණොත් කරන්න දෙයක් නැහැ. නමුත් මේ යහපත් අදහස තුළ ඉඳලා අද ඈ මැරුණත් දුකක් නැහැ. මේ පින්වතුන්ගේ, අපේ ගතවෙන ජීවිතයේ කා අතිනුත් අඩුපාඩු වෙන්න පුළුවන්. නමුත් මේ ශාසනයේ අඩුපාඩු, අඩුපාඩුවක් නෙවෙයි.

අවුරුදු පණහක් කොසොල් රජ්ජරුවන්ගේ කෝසල රාජ්‍යයේ භොරුන්ගේ බෙලි කපපු, අළුගෝසු වැඩේ කරපු, තඹ දැලි වෝර ඝාතකයා අවුරුදු පණහක් ප්‍රාණඝාත කළා. මැරුණු ගමන් අවිච්ඡි මහ නරකයේ යන්න යි තිබුනේ. සැරියුත් මහරහතන් වහන්සේගේ එක බණ පදයයි ඇහුවේ. ගිහිල්ලා වාතුර්මහාරාජිකයේ උපන්නා, අන්තිමට පෙනුනා කවදවත් දුගතියකට යන්නේ නෑ, ආපහු මේ ලෝකයට ඇවිල්ලා දුක් කෙළවර කරගන්නවා කියලා. මාගී එල ලැබුවෙන් නෑ. සත්‍යානුලෝමික ඥානය විතරයි ලැබුවේ.

එතකොට හිතන්න මේ ධර්මය මොන තරම් ශක්තියක් ද. මොන තරම් ශ්‍රේෂ්ඨද කියලා. ඒ නිසා මම කියන්නේ, මම කියන්නේ නෑ මේ පින්වතුන්ට අඩුපාඩු කරන්න කියලා. නමුත් අද ජීවිතේ අඩුපාඩුවක් වෙනවා නම්, ඒ අඩුපාඩුව මත පසුතැවිලි වෙන්න එපා. අද වෙන අඩුපාඩුව හෙට දවසේ හැදෙන දහමක ඉන්න. අද මේ අඩුපාඩු වෙද්දින් දහම අතහරින්නෙ නෑ. අඩුපාඩු වෙනවා. නමුත් එයා අඩුපාඩු වුණාය මගේ කියලා දුක් විදින්නෙත් නෑ. 'කෙලෙස් නිසා නේ මේක වුනේ' කියලා, ඒකට මට කරන්න තියෙන්නේ, මම පුළුවන් තරම් අප්‍රමාදී වෙනවා. මේ ටිකේ ම මට බැරිවුණා භාවනා කරන්න, දහමක් හිතන්න. මම මේ මොහොතෙ දහමක් හිතනවා.

අපේ ගේ අවට කුණු රොඩු අවුරුද්දක් පුරාවට අපි දැමුමා කියලා හිතන්න. ඔක අතුගාලා, එකතුකරලා, පුච්චලා, පිරිසිදු කරන්න අවුරුද්දක් යන්නෙ නෑ. අපට පැය ගාණකින් මාස ගාණකින් ඒක කරන්න පුළුවන්. ඒ වගේ ධර්මය කියන්නෙත් එහෙමයි. ඒකයි මේ ධර්මයේ වටිනාකම. නුවණක් තියෙන කෙනාට අනවරාග්‍ර සංසාරයේ තියෙන කුණු රොඩු ඔක්කෝම එකතු කරලා ගිනි තියලා, පුච්චලා, අළු කරලා දන්න එක පැයයි ඕනේ.

ඒ නිසා ඒ සඳහා සූදනම් වෙන්න. මේ පින්වතුන්ට පුළුවන්. ඒ හැකියාව, ඒ වාසනාව පින්වතුන්ට නැත්නම්, මේ වගේ දහමක් අහන්න මේ පින්වතුන්ට හම්බ වෙන්නෙත් නෑ. ඒ වගේ දහමක්

හිතන්න අපට හම්බ වෙන්නෙත් නෑ. බණ කියන මටත්, බණ අහන මේ පින්වතුන්ටත්, අප හැමෝටමත් සසර තුළ පින් ඇති. ඒ හින්දයි මේ ගතානුගතිකව දූවන සමාජ රටාවෙන් ඔබ්බට ගිහිල්ලා, අද අඩුපාඩු වුනත්, අද වැරදි සිද්ධවුනත්, වැරද්ද තුළම ගිලා බහින්නේ නැතුව, වැටෙනවා නැගිටිනවා, වැටෙනවා නැගිටිනවා කියන ක්‍රමයට හරි ඉස්සරහට යන්න ම අපට හිතෙන්නේ මරණාසන්න මොහොතෙදි හරි දුකෙන් මිදීමේ හේතුව මේ බුද්ධ ශාසනය තුළදීම සසර දුකෙන් මිදීමේ හේතුව අප ගාව ඇති.

ඒ නිසා හැම දෙනාම ඒකට උත්සාහවත් වෙන්න. අද කුමන විදියේ අඩුපාඩුවක් වුනත්, ඒ අඩුපාඩුව අඩුපාඩුවක් නෙවෙයි කියන කාරණාව මතක් කරනවා. ඒකෙන් මතක් කළේ පය ගහලා අඩුපාඩු වෙන්න ඕනෙයි කියන එක නෙවෙයි. ඒ තුළ පසුතැවිලි වෙන්න එපා. ඒක අතහැරෙයි, ඒ වෙනුවට අප්‍රමාදීව මේ ධර්මය තුළ ඉන්න. අන්තිම මොහොතෙදි හරි ඒක තමන්ගේ ජීවිතයට පුදුම සැතපිල්ලක් ගෙනැත් දෙයි. අනවරාග්‍ර සංසාරයට සාපේක්ෂව මේ ජීවිතයේ මැරෙන්න මොහොතක් තියලා, අන්තිම මොහොතේදි හරි ධර්මය දකින මට්ටමක් ඇතිකරගන්න පුළුවන් වුනොත් සියළුම සසර දුක් අවසන්. එපමණකිනුත් වහා ධර්මය අවබෝධ කර ගන්නා යන ගණයට යනවා.

ඒ වාසනාව මේ ජීවිතයේ අද අද ම මේ පින්වතුන්ට ඤාත් ඤාත් වේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරමින් ආශීංසනය කරමින් මගේ දේශනාව අවසන් කරනවා.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි.

.....

ප්‍රශ්නය:- මම මේ ධර්ම දේශනය ශ්‍රවණය කරද්දී යම් කිසි සිතිවිල්ලක් ආවා. මම ඒක ඔබ වහන්සේගෙන් පැහැදිලි කරගන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. දැන් සංඛ්‍යා සංස්කාරයන්ගේ පටිච්ච

සමුප්පන්න බවක් තියෙනව නේ. එතකොට අභිසංස්ඛාරක සංස්කාරයන්ගේ ඇහැ, රූපය, චක්ඛු විඤ්ඤාණය නිසා චක්ඛු සම්පස්සය ඇතිවෙලා, සිතිවිලි ඇතිකරගන්නකොට එතන අවිද්‍යාව ක්‍රියාත්මක වෙනවා නේද.

හැමෝටම අවිද්‍යාව ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නෑ. මම කිව්වේ, ඇහැට පෙනෙන කනට ඇහෙන දේ පෙනීමත් ඇඟීමත් සමගම චේතනා පහළවෙනවා. ඒ කියන්නේ හිතනවත් එක්ක ම තේරිලා ඉවරයි. තේරෙනකොට ම අවිද්‍යාව සක්‍රියයි නම් රහතන් වහන්සේලාට ජීවත්වෙන්න බැරිවෙයි. අපි කතා කරපු දේකට බුදු, පසේබුදු, මහ රහතන් වහන්සේලාට උත්තර දෙන්න බැරිවෙයි. අවිද්‍යාව සක්‍රිය වෙලා නම්, වේලාසනින් තේරෙන්නේ නැත්නම් එතනින්. ශබ්දය ඇහෙනකොටම එතැනට අදහසක් එන්නත් ඕන. නමුත් ඒක කමී නො වෙන්නත් ඕන.

ප්‍රශ්නය:- දැන් ඔබ වහන්සේගේ උදහරණයේ විදියට අපට යම්කිසි නො තේරෙන භාෂාවකින් යම්කිසි දෙයක් කියනකොට එතැන අනිමිත්ත කියන බවට වඩා ඒ කියන භාෂාව නො තේරෙනවයි කියන නිමිත්ත නැත්නම් ඒ සංඥාව එතැන තියෙනවා. ඒක අපේ මෝහය නිසා, අවිද්‍යාව නිසා ඇතිවුන සංඥාවක් නේද? එතන මෝහය ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා නේද අපි ඒ තුළ දුකක් හෝ සැපක් හෝ තරහක් හෝ ඇලීමක් හෝ ඇතිකර නො ගන්නේ?

නැහැ. ශබ්දය නිසා ඇතිවෙන හැම චේතනාවක් ම, මොන විදියේ චේතනාවක් ඇතිවුනත් මෝහය නිසා ඇතිවෙනවා නොවෙයි. චේතනාව ශබ්දයක් නිසා හෝ එහෙම නැත්නම් අපට භාෂාවක් තේරුණත් ඒක චේතනාවක්. ඒක දැනුනට ප්‍රශ්නයක් නැහැ. එතකොට විද්‍යාව සහ අවිද්‍යාව කියන එක මම නැවත නැවත පැහැදිලි කළා, මනසේ උපදින ගතිය, මේක මනසෙන්ම උපන්න දෙයක් කියන එක දකින්න. ශබ්දය නිසා කිසිදු ගතියක් ඔබතුමා තුළ ඇතිවෙන්න විදියක් නැහැ. ඒක බැහැර සිද්ධියක්.

මේක ශබ්දයක් නේද, කිසිම දෙයක් නැති දෙයක් නේද කියලා හෝ චේතනාවක් ඇතිවුණා නම්, ඒක ශබ්දයට අයිතියි. ශබ්දය ගැන නෙවෙයි, ශබ්දය කියන අදහස හෝ ඇතිවුණොත් ඒක ද ශබ්දය කියන එකට අයිති නෑ. වෙන මොකුත් නැතුව ඔබතුමාට මේක ශබ්දයක් කියන අදහස හෝ ඇතිවුණොත් ඒක මනසෙන් උපන්න එකක් මිසක, ඒකද ශබ්දය නෙවෙයි. ශබ්දය කියන එක අරඹයා තමන් තුළ ඇතිවෙච්ච ඒ ගතියේ ඇත්ත නො දැක්කොත් තමයි අරගෙන ශබ්දය කියන එකක් වෙන්නෙ.

භාෂාවක් හෝ වෙන දෙයක් සිහිවීම පැත්තකින් තැබේවා, ශබ්දය ශබ්දයක් වෙන්නේද, තමන්ගේ ගතිය අවිද්‍යාව තිබුණොත්. අවිද්‍යාව නැතිවුණොත් මේ අරඹයා හිතීම, කීම, කිරීම කරන්න බැහැ කියන, සුතෙ සුතමත්තං, ඇසීම ඇසීමක් විතරයි කියන තැන ඤාත් ඤාත් වෙනව.

ප්‍රශ්නය:- අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස, සමාවෙන්න. දැන් ප්‍රයෝග අභිසංස්කාරයන්ගෙන් යම්කිසි ප්‍රමාණයක අවිද්‍යාවක් ක්‍රියාත්මක වෙනව නේද කියන එකයි මට තේරෙන්නෙ, ස්වාමීන් වහන්ස. දැන් අපි ගන්නොත් අභිසංඛරණක සංඛාරයන්ගේ පුඤ්ඤභිසංඛාර අපුඤ්ඤභිසංඛාර ආනෙඤ්ඤාභිසංඛාර කියනකොට ස්වාමීන් වහන්ස, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා තලය දක්වා වු ධ්‍යාන ලාභීන් තුළත් අවිද්‍යාව ක්‍රියාත්මක වෙනවා නේද?

වෙනවා. ඔබතුමා මේ කියන කාරණාව තේරුම්ගන්න. පුඤ්ඤභිසංඛාර, අපුඤ්ඤභිසංඛාර, ආනෙඤ්ඤාභිසංඛාරය කියන එක කමීයි කියන එකත් මම පැහැදිලි කළා. කමී වීම හෝ නො වීම කියන එක අපි දැක්වුවේ කොහොමද?

ඕනම කෙනෙකුට කථා කරන්න පුළුවන්. මම මේ අමනාපයෙන් නෙවෙයි. ඔබතුමා මේ කාරණාව තේරුම් ගන්නෙ නැති එක ගැනයි මම මේ කියන්නේ.

මම හැම වෙලාවෙම මතක් කරන්නේ මේ ස්පර්ශී ආයතන හයම එක අන්තයක්. ඒක කිසිම වෙලාවක කමී වෙන්නෙ නෑ. ඒක විපාකයක්. එතැනින් ඉවරයි. මේ පෙනෙන ඇහෙන දේ තුළ කමී හෝ කමී ගතිය නිකමට හෝ තිබුණොත්, අපට සසරෙන් මිඳෙන්න බැහැ. එහෙම නැත්නම් රහත්වෙලා ජීවත්වෙන්න බැහැ.

පෙනෙන, ඇහෙන දේ තුළ විද්‍යාව හෝ අවිද්‍යාව නැහැ. පෙනෙන ඇහෙන දේ නිසා සිතීම, කීම, කිරීම කරන්න පුළුවන්. සිතන, කියන, කරන දේ පෙනෙන, ඇහෙන දේට අයිතියි කියල හිතුවොත් ඒකයි අවිද්‍යාව. එතකොට කමී නෙවසඤ්ඤාසඤ්ඤා තලයට යනකම් රැස්වෙලා. එක එක මානසික මට්ටම් මත.

හිතන, කියන, කරන දේ, පෙනෙන, ඇහෙන දේට බැන්දේ නැත්නම්, ඒ පැත්තේ හේතු නැතිවීමෙන් පෙනෙන ඇහෙන දේ ජේන්නෙ නැති වෙනවා. සිතන, කියන, කරන දේ, හිතීම, කීම, කිරීම නිසා උපදින චිත්ත චෛතසික ටික නිසා, සිතීම, කීම, කිරීම කරලා ඒ චිත්ත චෛතසික ටික නැති වෙන කොට සිතීම, කීම, කිරීම නැතිවෙලා. මේ පැත්තේ චේතනා ටික තමන් පැත්තෙන් නැතිවෙලා, අර පැත්තේ ටික ඒ ප්‍රත්‍ය ටික නැති වෙන කොට නැතිවෙලා. දෙපැත්තෙම අනිත්‍යය ඤාත් ඤාත් වෙනවා එකට බැන්දේ නැත්නම්. බැන්දෙත් පෙනෙන ඇහෙන දේත් ඉතුරුවෙනවා. හිතපු, කියපු, කරපු දේත් ඉතුරුවෙනවා.

උද්භරණයක් හැටියට මම ඔබතුමා ම ගන්නම්කො. දැන් මට මෙහෙම ජේනවා. හොඳට හිතන්න. මේ මහත්තෙයා හොඳ කෙනෙක්, නැත්නම් නරක කෙනෙක් කියලා මට හිතන්න පුළුවන් නේ. මම එහෙම හිතුවහම හිතීමේ ක්‍රියාව, හිතපු එක, හිතීමෙන් පස්සෙ ඉවරවෙනවා නේද? ක්‍රියාවක ස්වභාවය තමයි ක්‍රියාවෙන් පස්සෙ අභාවප්‍රාප්ත වෙන බව තියෙන්නේ ද නැහැ. තිබිය හැකි බවක් ද නැහැ. අත ඔසවනවා කියන ක්‍රියාව එසවීමෙන් පස්සෙ ඉවරයි. අත

පහත දැනවා කියන එක පහත දැමීමයි පස්සේ ඉවරයි. කොතේවත් ඉතුරු නැහැ නේ.

ඒ වගේ ඔබතුමා හොඳට යමක් හිතන්න, හිතීමත් එක්ක ඉවරයි. නරකට යමක් හිතන්න, හිතීමත් එක්ක ඉවරයි. ඊගාවට 'මහත්තයෝ' කියල හරි, 'ළමය කියල හරි', වචනයක් කතා කරන්න. කතාකරපු එක කතාකිරීමෙන් පස්සෙ ඉවරයි. 'මම මේක මේ මහත්තයාට දෙනවා. මේ මහත්තයාගෙන් මේක ගන්නවා' කියල කළොත් යමක්, ක්‍රියාවක් කරපු දේ කිරීමෙන් පස්සෙ ඉවරයි. හිතපු දේ හිතීමෙන් පස්සෙ, කියපු දේ කීමෙන් පස්සෙ, කරපු දේ කිරීමෙන් පස්සෙ අවස්ථාවට ඉපිද නිරුද්ධවුනාට අපි ඒද හඳුන්වන්නේ කමී රැස්වුනා කියලායි. එහෙම රැස් වුනාට කොහොමද රැස්වුනා වෙන්නේ?

හිතපු, කියපු, කරපු දේවල් හිතුවාට, කිව්වාට, කළාට මම හිතාගෙන ඉන්නේ, මම හිතුවේ මේ රූපය ගැනයි. මම කිව්වේ මෙයාට යි. මම කළේ මෙයාට යි කියන අදහසයි තියෙන්නේ. දැන් ඔය රූපය මට දකින්න විතරයි ඕනේ, මම හිතපු, කියපු, කරපු ගති ටික ක්‍ෂණිකව එනවා. ඒ හින්දයි මේ හිතන කියන කරන ටික පෙනෙන දේට බඳින තාක් කමී රැස්වෙනවා මිසක අස්වෙන්නෙ නැහැ.

මරණාසන්න මොහොතෙ ඔය රූපය පෙනුනොත් 'අභවලා නරක මිනිහෙක්, මට බැනපු කෙනෙක්, මමත් හොඳ වැඩක් කරන්න ඕනේ' කියල හිතල තිබුනා නම්, හිතීම ඉවරයි. ඒ එක්ක ම මම වෙන දෙයක් හිතන්න ඇති. නමුත් මේ රූපයට නම් හිතලා තියෙන්නෙ, මරණාසන්න මොහොතේ මට රූපය පෙනෙනකොට ම අර ගති ටික එයි.

පින්වතුන්ට හිතෙන් රූප පේනකොට රාග, ද්වේශ, මෝහ සහගත රූප පේනව නේ. කොහොමද ඒ රූප පෙනෙන්නේ? ඇහැට පේනකොට මේ පින්වතුන් ඒ රූප අරඹයා මනසින් හිතලා, කියලා, කරලා හදගත්ත මට්ටම්.

ඔබතුමා බලන්න නුවණින් මම මේ කියන එක. හිතුවට, කිව්වට, කළාට, ඒක ඉවර වුනාට හිතපු, කියපු, කරපු දේ පෙනෙන දේට ගැටගහන තාක්, කමී රැස්වුනා යන ගණයට යනවා මිසක හිතපු, කියපු, කරපු දේ ඉවරවුනායයි යන ගණයට යන්නේ නෑ. කමී ඤය වෙනවා කියලා කියන්නේ.

පෙනෙන දේ ඇස් ඉදිරිපිට පෙනෙද්දී මම හිතුවොත්, 'මේ මනුස්සයා මහ පුදුම මනුස්සයෙක්' කියලා, හිතනකොට මේ මනුස්සයා පුදුම මනුස්සයෙක් කියලා මම ම යි හිතාගත්තේ කියලා ඔන්න තමන් තුළ ම දකිනවා. මේ මහත්තයා එක්ක ටිකක් කතා කරන්න ගියොත්, 'මම ම වච්චි විඤ්ඤත්ති රූප උපද්දලා, හිත නිසා ම ඉපදිලා, හිත නැති වෙන කොට නැති වෙනවා නේ ද' කියලා දැක්කොත් මේ හිතන, කියන, කරන එක ආධ්‍යාත්මික පැත්තේ විත්ත වෛතසික ටිකක් නිසයි හිතීම, කීම, කිරීම කරන්නේ. ඒ විත්ත වෛතසික ටික නිරුද්ධ වෙනකොට නිරුද්ධ වෙනවා කියලා දැක්කොත් මම ඒක මේ පෙනෙනවා කියන හිතේ දශණිය හැටියට දැක්කොත්, හිතන දේත් නිරුද්ධයි කියන දේත් නිරුද්ධයි. කරන දේත් නිරුද්ධයි. වෙලාවට කමී ඤය වෙයි.

ඇයි, පෙනෙන්න තිබුණු හේතු ටික නිසා හටගත්ත දේ ඒ හිත නිරුද්ධ වෙනකොට පෙනෙන දේත් නිරුද්ධ වෙනවා. හිතන, කියන, කරන දේ හේතු ප්‍රත්‍යයි. ඒ හිතීම, කීම, කිරීම වලට අවශ්‍ය විත්ත වෛතසික ටික නිසයි හිතීම, කීම, කිරීම උපන්නේ. ඒ හේතු ටික නිරුද්ධ වෙන කොට නිරුද්ධ වෙනවා කියලා ඒ හිතීම, කීම, කිරීම වලට හේතු ටික මම මගේ පැත්තෙන් දැක්කොත්, පටිච්ච සමුප්පන්න බව, ඒ පැත්තෙන් නිරුද්ධයි.

එතකොට සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකිනවා මිසක, කමී ඤය වෙනවා මිසක, ඔය නිමිත්ත සිහි වෙන්න විදියකුත් නැහැ. සිහිවුනත් ඇතිවෙන්න ගතියකුත් නැහැ. සිහිවුනත් දකින්නේ පටිච්චසමුප්පන්න බව විතරයි. ඒ නිසා කිසිම වෙලාවක කිසිම

දෙයක් නො දන්න ශබ්දයක් මේ කියන ගතියක් හරි ඇතිවෙනවා නම් ශබ්දයක් නෙ කියන ගතිය ඇති වෙන්න තියෙන සිත උපන්න නිසා ශබ්දය කියන ගතිය ඇතිවෙලා ඒ හිත නැති වෙන කොට නැති වෙනවා මිසක ඒක ශබ්දය කියන එකට අයිති එකක් නෙවෙයි.

හැම වෙලාවෙ ම වචන කතා කරන කොට වච්චි විඤ්ඤාත්ති රූප කියල එකක් තියෙනවා. ඒ රූප උපදවන්නෙ කුසල හෝ අකුසල සහගත සිත නිසා ඒ රූප උපදිනවා. ඒ සිත නිරුද්ධ වෙනකොට නිරුද්ධ වෙනවා. ඒක අයිති නෑ මේකට. කාය විමුක්ති රූප කයිත් කරන්න සිත් උපදින කොට. හැම වෙලාවෙම පටිච්චසමුප්පන්න බව දකින්න සිතීම, කීම, කිරීම ටික ආධ්‍යාත්මික පැත්තෙන්. එතකොට මේ ප්‍රශ්නය ඉබේම ඉවරයි.

එහෙම නැතුව අපි හිතන, කියන, කරන දේ හේතු ටික ආධ්‍යාත්මික පැත්තෙන්. හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි. නමුත් අපි ඒක දකින්නේ බාහිර දේකටයි හිතුවෙ, කිව්වෙ, කළේ කියලා. මෙන්න මේ සම්බන්ධය ඇතිකළේ අවිද්‍යාවෙන්. එතකොට යි කමී, කියන කාරණාවයි මම මතක් කරන්නේ.

ප්‍රශ්නය:- අවසරයි, ස්වාමීන් වහන්ස. ඒ සම්බන්ධය අවිද්‍යාවෙන් ඇතිවෙන්නේ. අවිද්‍යා නිරෝධයක් වෙන අසේධ තත්ත්වයක රහතන් වහන්සේ හැර අනික් හැම කෙනෙක් ට ම ඒ හැඟීම තියෙනවා නේද ස්වාමීන් වහන්ස?

එක එක මට්ටම්වල අඩුවීම් තියෙනවා. ඉතිරි නැතිවෙන මට්ටමේම ගැටගැහීම නැතිවෙන්නෙ රහතන් වහන්සේට යි. ඊට මෙහා අනාගාමී කෙනාට පඤ්චවිඤ්ඤාණ මට්ටමේ ගැට ගැහීම නෑ. සෝවාන් සකදගාමී කෙනාට දිට්ඨි සහගත මට්ටමේ ගැට ගැහීම නෑ. ඒ වගේ එක එක මට්ටම් තියෙනවා.

හැමෝට ම හැම තැනකදීම, නිරවශේෂයෙන් ම ස්පඨ්ඨ ආයතන හයෙන් ම මිදුනා වෙන්නෙ එදට යි. ඒකයි අනුපාද පරිනිව්‍යානස

කියල කියන්නේ. ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ කිසිවක් උපාදාන වශයෙන් නො ගෙන, මනස මිඳෙනවා. මුලු ලෝකය ම තමන්ගේ මනසේ උපදින ගතිය ස්පඨ්ඵ ආයතන හය ඇසුරු කරගෙනයි පවතින්නේ, ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙයි අපි ජීවත්වෙන්නේ.

රහතන් වහන්සේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙන් ම මිඳිලා ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ජීවත් වෙනවා. ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ සැප දුක් විඳිනවා නෙවෙයි. ඒ නිසා තමන්ගේ මනස තුළ ඇතිවෙන සිතීම, කීම, කිරීම තමන් තුළම ඉපදුන ධර්මයක් හැටියට සිහි නුවණින් දැකලා, උපේක්ෂාවෙන් ජීවත්වෙන කෙනෙක්.

මේක ලෝකය තුළ අසාමාන්‍ය සිද්ධියක්. ලෝකය තුළ හිතන්නවත් බැරි දශණියක් මම මේ කතා කරන්නේ. ඒ කියන්නේ මුලු ලෝකයම තමන්ගේ මනස ස්පඨ්ඵ ආයතන හය මත පතිත කරගෙනයි ජීවත් වෙන්නේ. ඒකයි හේතුවක් කියල කියන්නේ.

අතර් මේ හික්බවෙ ලොක ධම්මා ලොකං අනුපරිච්ඡන්ති. ලොකොව අට්ඨ ලොක ධම්මෙ අනුපරිච්ඡන්ති. මේ ලෝකයේ ධර්මා අටක් තියෙනවා. ලෝකයාද ඒ ධර්මා අට අනුව යනවා. ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නිත්‍ය, ප්‍රශංසා, සැප, දුක්. ලෝකය සහ ලෝකයා කියන කාරණාව වෙන් කරන්න බැහැ. ලෝකය කියන එක නිර්මාණය වෙන්නේ පෙනෙන දේ මත නෙවෙයි. පෙනෙනකොට පෙනෙන දේ මත කාම සහගත ආසුව නම් මට හම්බවෙන්නේ, ඒ ආසුවයන්ගෙන් නම් මම පෙනෙන දේ ඇසුරු කරන්නේ, මම කාම ලෝකය නිමාණය කරගත්ත කෙනෙක්. පෙනෙන දේ අරභයා රූප හව මට්ටමේ ආශ්‍රවයක් නම් මා තුළ යෙදෙන්නේ එබඳු ආසුවයන්ගෙන් මේ පෙනෙන දේ මම ඇසුරු කරන්නේ, මම රූප හව මට්ටමේ ජීවත් වෙන කෙනෙක්. පෙනෙන දේ මත අරූප හව මට්ටමේ ආසුවයක් නම් මට ඇති වෙන්නේ, එබඳු ආසුව ධර්මයකින් නම් මම මේ පෙනෙන දේ ඇසුරු කරන්නේ, මම අරූප හව මට්ටමේ ජීවත්වෙන කෙනෙක්.

පෙනෙන දේත් එක්කම මට අනාශ්‍රව මට්ටමක් නම් හම්බවෙන්නේ, අනාශ්‍රව මට්ටමේ විත්ත වෛතසික ටිකකින් නම් මේ ටික ඇසුරු කරන්නේ, ඇසුරු වෙන්නේ නෑ. අනාශ්‍රවයි කියන්නේ ඇසුරු වෙන්නේ නෑ. එතකොට හැම වෙලාවෙම රූපය ඇසුරුවෙන්නේ සාප්‍රව මට්ටමක යි. කාම, රූප, අරූප කියන සාප්‍රව මට්ටමකයි. අනාශ්‍රව මට්ටම කියලා කියන්නේ පෙනෙන දේ අරභයා තමන්ගේ මනසේ උපදින ගති ටික සමග රූපය එක්ක ගනු දෙනු කරන්නේ නැහැ. පෙනෙන ඇහෙන මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හය සමග ගනුදෙනු කරන්නේ නෑ. ඒක තමයි අනාශ්‍රව කියන්නේ.

එතකොට ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ කිසිම ගතියකින් රහතන් වහන්සේ මනින්න බැහැ. ඒකයි ලෝකයාට රහතන් වහන්සේ ගැන කියන්න බැරි මෙන්න මේ වගෙයි කියලා. මේ පින්වතුන්ට පුළුවන්. අපට පුළුවන් ස්පඨ්ඵ ආයතන හයට හම්බවෙව්ව දෙයක් ගැන කියන්න මෙන්න මේ වගෙයි කියලා. අපට හම්බවෙන ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙන් එකම ආයතනයකටවත් අයිති නැති ගතියක් නම් රහතන් වහන්සේ කියලා කියන්නේ, අපි කොහොමද රහතන් වහන්සේ කෙනෙක්ව අර්ථ දක්වන්නේ අපේ අත් දැකීමෙන්. අත් දකින්න බැහැ. අර්ථ දක්වන්න බැහැ. ඒකට කියන්නේ න සංඛං ගච්ඡති සංඛ්‍යාවට යන්නෙ නෑ. එයා මනුස්සයෙකුත් නෙවෙයි, දෙවියෙකුත් නෙවෙයි, බ්‍රහ්මයෙකුත් නෙවෙයි, යක්ෂයෙකුත් නෙවෙයි. ප්‍රේත අසුර නිරි තිරිසන් කිසි කෙනෙක් නෙවෙයි. ලෝකයේ කෙනෙක් නෙවෙයි. එව්වරයි.

ඉතින් ඒ නිසා මෙතැනදී කාරණාව තේරුම් ගන්න ඕන අපි. මානසික විද්‍යාවක් මේ පෙන්න්නේ. ඉතාම සියුම් දශණයක්. මේක භෞතික ද්‍රව්‍ය කාරණා එක්ක පටලවාගෙන කරන්න පුළුවන් එකක් නෙවෙයි. මේ රූපය කඩ කඩා බලලා කරන්න පුළුවන් එකක් නෙවෙයි. ඒක එපා කියන එක නෙවෙයි. මේ රළු ප්‍රාථමික මට්ටමේ වැඩක්. මේ පෙනෙන දේ අරභයා මේ වගේ විශාල දූෂිතයකට

එන්නේ තද රළු මට්ටමේ කෙලෙස් අඩු කරන්න තමයි රූපකලාප කඩ කඩා බලන්නේ. ඒක ඉතාම ප්‍රාථමික මට්ටමේ වැඩක්. අන්තිමට කෙළවරට ගියහම ඉතාම සියුම් දැකීම් මාත්‍රයකින් ලිහෙන දර්ශණයක්. දැකීම් මාත්‍රයකින් යි අපි බැඳිලා තියෙන්නේ, දැකීම් මාත්‍රයකින් ම යි ලිහෙන්නේ. වැරදි දැකීම් මාත්‍රයකින් ම යි සසරට බැඳුනේ. නිවැරදි දැකීම් මාත්‍රයකින් මයි සසරෙන් ලිහෙන්නේ. සම්මා දිට්ඨි මිච්ඡා දිට්ඨි කියන දශණයක් මත මිසක පදනම් වෙලා තියෙන්නේ, ගැලවීම සහ නිවීම ස්කන්ධ මත නෙවෙයි කියන තරම් සියුම් සිද්ධාන්තයකට එනවා.

ප්‍රශ්නය:- ස්වාමීන් වහන්ස, ප්‍රශ්නයකට වඩා මට තේරුම් ගන්න පහසු උදහරණයක් වශයෙන් මට හම්බ වෙච්ච තැනක් ගැන කියන්නයි මට උවමනා. මම එක දවසක් වාහනේ පාරේ වට පිටාව බල බලා යද්දී මට එක පාරට ම හිනිච්ච දෙයක් තමයි, වට පිටාවේ කඩවල්වල තියෙන බෝඩ් එහෙම දැක්ක සැනින් කියවනවා. හැබැයි කියවන්නේ නැතුව ඉන්න පුළුවන්ද? මේක දිහා බලලා කියලා කිසිම විදියකින් බෑ කියන එක තේරිච්ච ගමන් මගේ මනස කියපු එක කාරණාවක් තමයි අපට කියවන්න පුළුවන් වුනේ කොහොමද කියලා.

යම් දවසක අපේ ජීවිත අවශ්‍යතාවයක් කියලා අපි හිතාගෙන සම්මත ලෝකයේ අපි අකුරු ඉගෙන ගන්නා. ඉගෙන ගන්න කලින් ඒ බෝඩ් එක දිහා බැලුවා නම් අපට කිසිම ප්‍රශ්නයක් නැහැ. නිකම්ම නිකම් වණි මාත්‍රයක් විතරයි. නමුත් අපි ඉගෙනගන්න ද ඉඳලා අපි මෙතෙක් කල් හිතන් හිටියා, අපට උවමනා වෙලාවට පාවිච්චි කරන්නයි මේ දැනුම එකතු කර ගන්නේ. ඒ නිසා අපි අපට ඕන දේ තමයි මේ කරගෙන යන්නේ කියලා.

එද තමයි මම අත්දැක්කේ එහෙම දෙයක් නෙවෙයි මේක. අපේ සීමාවන් ඉක්මවා මේ ධර්මතාවය සිද්ධ වෙනවා. බලනකොට පුළුවන් නම් අර ඔරලෝසුවේ තියෙන ඉලක්කම දිහා ඉලක්කම

කියැවෙන්නේ නැතුව බලන්න පුළුවන් නම් කිසිම කෙනෙකුට, අන්න අපට හිතාගන්න බැහැ එහෙම එකක්. එක අකුරක් දිහාවත් අපට බලන්න බැහැ හිතීන් නො කියවී.

ඕක මම අත් දැක්කේ එකම මොහොතක, එකම වෙලාවක. එදා මං ආපහු හිතලා බලනකොට අපි මෙනෙක් කල් හිතන් හිටියා මේ දේවල් අපි කළේ අපේ උවමනාවට අපට ඕන වෙලාවට ප්‍රයෝජනයට ගන්න කියලා. අන්තිමට අපි ලෝකය ඇතුළෙන් ගන්න ධර්මා ටික අපේ සියලු සීමාවන් ඉක්මවා ගිහිල්ලා කියන එක එදා මට හොඳට අත් දැකීමක් ලැබුණා.

මහත්තයා, ඕකටත් වඩා සියුම් සිද්ධියක් තියෙනවා. සමථ කමටහනක් වඩලා ඔබතුමා කියන තැනට එන්න පුළුවන් ඕනෑම කෙනෙකුට. පෙනෙන කොට අදහස් නො කර ඉන්න තැනකට. නමුත් අසිරු කාරණාව ඕක නෙවෙයි.

මොකක්ද ඉතාම සියුම්ම කාරණාව? ඔරලෝසුව පෙනෙන කොට දෙළහයි කියන ඉලක්කම හිතෙද්දීත්, ඒකට ගැට ගහන්නෙ නැතුව ඉන්න පුළුවන් නම් ඒක අසිරුයි. නො හිතන කම ගන්න පුළුවන් සමථයකින්. හොඳට සමථයක් වැඩුවහම මේවා දිහා බැලුවාට අදහස් නො ඉපදී ඉන්න මට්ටම ගන්න පුළුවන්. ඕනෙම සමථයක් තියුණුවට භාවිතා කළහම අපේ මේ සිහිවෙන ගතිය නවත්වන්න පුළුවන්. සමථයේ ලක්ෂණයක් ඒක. රාග විරාග වේතො විමුක්ති.

රූප දැක්කාට මට රාග, ද්වේශ අදහස් නූපදවා ඉන්න පුළුවන්. ගෙවල්, දෙරවල්, වෙලාවල් දැක්කට අදහස් නූපදවා ඉන්න පුළුවන්. සමථයක්. නමුත් ඊටත් වඩා සියුම් කියලා හොඳට දකින්න එක දෙයක්.

පෙනෙනවා - පෙනෙනවත් එක්කම දෙළහයි කියන අදහසක් එනවා. එද්දී මේ දෙක වෙන් කර ගන්න පුළුවන් වුනොත් නුවණින්, නූපදින එකට වඩා උපද්දලත් සැලෙන්නේ නැති එක ඉතාමත් සියුම්. ඒක

කරන්න පුළුවන් සම්මා දිවියකට විතරයි. මේ ශාසනයෙන් බැහැර කිසි කෙනෙකුට ඒක කරන්න බැහැ.

ප්‍රශ්නය:- හොඳයි ස්වාමීන් වහන්ස, මෙහෙම අපි දැනගන්නොත් මේක කවදවත් බාහිරේ තියෙන දෙයක් නෙවෙයි. අපිම යි සංඥාවට අර්ථ සැපැයුවේ කියලා. දකින්න පෙර මොකුත් ම අරුතක් නොවිඳපු එකක් ම යි මෙතැන තියෙන්නේ. මෙහේ අපි අර්ථ සම්පන්න කරගෙන මේ හැඩයට කියලා එයයි මේ යෙදෙන්නේ කියන එක. අපි අර ඇහෙන වචන කනට එනකොට පෙර මොකුත් දන්නෙ නැතුව ඉන්න කාලෙ අපි ඒ ගැන අර්ථයක් උපද්දවා ගන්නෙ නෑ. දුකක් වින්දෙ නෑ. නමුත් දුන් අපි දුක් විඳිනවා. සතුටු වෙනවා කියලා දර්ශනයෙන් හම්බ වෙච්ච තැනක් හැටියට තමයි මම ඒ ටික කිව්වේ.

හරි... මහත්තෙයා කියන එක හරි. .. මම ඒක නෑ කියනවා නෙවෙයි. එහෙම තමයි අපි ක්‍රම ක්‍රමයෙන් යන්න ඕන. නමුත් මම මතක් කළේ ඔය තත්ත්වය ඒ තරම් අපහසු නැහැ. නමුත් මේ ශාසනයේ දර්ශනය කියන කොට, සියුම් කියන කොට, ඕකෙද දෝෂයක් වෙන්න පුළුවන් මේ ශාසනයෙන් බැහැර කෙනෙකුට, 'මම ද එහෙනම් රහත් වෙලා. මම ද යහපතක් කර ගත්තා. මට පුළුවන් කිසි ම අදහසක් එන්නේ නැතුව ඉන්න' කියන මට්ටමකට එන්න පුළුවන්.

සමහර විට සාමාන්‍ය මට්ටමට භාවනා කරපු කෙනෙකුට ඉන්න පුළුවන්. මොකද, මම ගිහිත් තියෙනවා, ඔබ තුමා ඔය කියපු විදියට බෝඩි දිහා බල බලා, කිසිම අදහසක් ඇති නො වෙන විදියට, නමුත් මම දැනගත්තා ඒ වුනාට තවම අවිද්‍යාව නැතිවෙලා නැහැ නේ කියන එක මට හම්බ වෙලා තියෙනවා ඒකෙදි.

අන්තිමට මට තේරෙන එක ම දේ තමයි විද්‍යාව කියන්නේ මොකක්ද? ලෝකයෙන් පලායාම නෙවෙයි. අරක ලෝකයෙන් පලායාමක් කියලා මම දකින්නේ. ජේන දේට කිසිම දෙයක් හිතෙන්නේ නෑ කියන කොට.

ඔබතුමාලාට ඕරලෝසුව පෙනෙන කොට වෙලාව නවයයි කියලා හිතෙනවා, මට හිතෙන්නේ නෑ. මම ඔබතුමන්ලාගේ මානසික මට්ටමෙන් පලා ගිහිල්ලා මේ තියෙන්නේ.

නමුත් ඔබතුමන්ලාගේ මානසික මට්ටමෙම ලෝකෙම ඉන්නවා, ලෝකෙට එකතු නැහැ. ඔබතුමන්ලාට වෙලාව නවයයි කියලා හිතෙනවා, මාත් නවයයි කියලා හිතනවා, හැබැයි ඔබතුමන්ලාට වඩා මම වෙනස්. ඔබතුමන්ලා නවයයි කියන එක ඒකෙන් දකින කොට මම නවයයි කියන එක දකිනවා, 'ඒක' වෙනම සිද්ධියක් ලෙස ලෝකය තුළ ඉන්නවා, ලෝකයට එකතු නැහැ. ලෝකෙන් පලා යාමක් නෙවෙයි, ලෝකය තුළ ම ඉන්නවා, ලෝකයට එකතු නො වී. ඒකයි ගොඩක් වටින්නේ.

මම අද දවසෙදි දේශනාව අවසන් කරනවා. ඔබතුමන්ලා තව ටිකක් හිතන්න කියලා මතක් කරනවා. ඒ හිතීම අවැඩක් නෙවෙයි. මම අවසන් කරන්නේ ඔබතුමන්ලා අහන දේට උත්තර දෙන්න නො හැකි කම නිසා නෙවෙයි. මට ආපහු යන්නට ඕන නිසා.

අනිත් ඕනම වේලාවක මම ද කැමැතියි, 'එහෙයි' කියන කෙනෙකුට වඩා තර්කානුකූලව ඒ කියන්නේ යමක් තේරුම් ගන්න උවමනාවෙන් තර්ක කරන, භාරන, අවුස්සන කෙනෙකුට මම ගොඩාක් කැමතියි. මොකද, මම කතා කරන දේ බොරු කරන්න පුළුවන් නම් මම දකින්නේ ඒක සත් පුරුෂ කමක් කියලායි. මම කවදවත් එයා අසත් පුරුෂයෙක් කියලා කියන්නේ නෑ. ඒ මොකද? මම හරියි කියලා හිතාගෙන ඉන්න දේ බොරු කරලා පෙන්න්න පුළුවන් නම්, ඒක බොරු හින්දා නේ. ඔබ වහන්සේ කියන දේ තුළ බොරුවක් තියෙනවා කියලා එයා මට ඇත්තක් පෙන්වලා තියෙනවා.

ඒ හින්දා නුවණැති කෙනෙක්ගේ ස්වභාවය තමයි ඇත්තක් කිව්වට කවදවත් ගැටෙන්නේ නැහැ. ඔය පින්වතුන් ධර්ම සාකච්ඡා කරන කොට මම කියන දේට ඔබ්බකින් යමක් පෙන්න්න පුළුවන් කමක් තියේ නම්, ඕනම වේලාවක කියන්න. කිසි ම ගැටළුවක් නැහැ.

ඒ පිළිබඳව මම පහත් කොට හිතන කෙනෙක් නෙවෙයි. ඒ වගේම ද්වේශ සහගතව මාව පාගන්න එන කෙනෙක් කියලා හිතන කෙනෙක් නෙවෙයි. මා ගාව වැරද්දක් අඩුවක් තියෙනවා නම්, මම ඉන්න තැනින් එන්න අත දුන්න තවත් කලාණ මිත්‍රයෙක් හැටියට දකිනවා මිසක ඊට වඩා යමක් නැහැ.

නමුත් බොහෝ දුරට මේ දේශන මම කරන්නේ බුද්ධ දේශනාවට අනුගතව යි. ඒක සත්‍ය නම් මම හිතන්නේ ඒක එහෙම නෙවෙයි කියලා කියන්න බැරි වෙන්න ඕන. එහෙම නෙවෙයි කියලා කියන්න පුළුවන් නම් පුළුවන් වුනේ පුළුවන් කම තිබුන හින්දා නේ. ඉතින් ඒකට ගැටෙන්න නෙවෙයි 'සාදු' කියල පිළිගන්න එකයි.

ඒ හින්දා විචාරශීලීව අහන්න. විචාරශීලීව ප්‍රශ්න කරන්න. විචාරශීලීව තර්ක කරන්න. මම දන්නවා ඔය පින්වතුන් දන්නවා කියලා. මම ළග සවිඥානා ඥානය නැහැ කියලා. ඒ නිසා මම මේ වචනය, මේ කාරණාව දන්නෙ නැහැ කියලා කියන්න මම ලැජ්ජා වෙන්නේ නැහැ. මගේ ස්වභාවයක් තියෙනවා මම නො දන්නා යමක් තිබුනොත් මම ඒ වෙනුවට බොරුවක් ගොතලා කවදවත් කියන්නේ නැහැ. මම කියනවා, 'මහත්තයෝ, නෝනා, මම ඒක දන්නේ නැහැ. මට තේරෙන්නේ නැහැ.' මම අනන්තවත් එහෙම කියපු තැන් තියෙනවා. සියල්ල දන්නවා වගේ පෙන්නන එකට වඩා ඒක හොඳයි කියලයි මම හිතන්නේ. ඒ කියන්නේ නො දූන දන්නවා කියලා පෙන්නන එකට වඩා නො දන්නා දේ නො දන්නවා කියන එක හරි ශ්‍රේෂ්ඨයි.

ඒ හින්දා ඕනෙම වේලාවක, ඕනෙම ප්‍රශ්නයක් අහන්න. දන්නවා නම් උත්තර දෙනවා. නැත්නම් දන්නේ නෑ කියනවා.

හැම දෙනාට ම තෙරුවන් සරණයි!

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

“සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චාති
යදා පඤ්ඤාය පස්සති
අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛෙ
එස මග්ගො විසුද්ධියා.

සබ්බෙ සඬ්ඛාරා දුක්ඛාති
යදා පඤ්ඤාය පස්සති
අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛෙ
එස මග්ගො විසුද්ධියා.

සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති
යදා පඤ්ඤාය පස්සති
අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛෙ
එස මග්ගො විසුද්ධියා” ති.

ධම්ම ශ්‍රවණාභිලාශී ශ්‍රද්ධා බුද්ධි සම්පන්න කාරුණික පින්වතුනි, මේ හැම දෙනාම දැන් මේ සූදානම් වෙන්නේ සසර දුක් ගිනි නිවීම පිණිස ලොවුතුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් දේශනා කළ සද්ධම්මයෙන් බිඳක් ශ්‍රවණය කරන්නට යි- ඒ නිසා හැම දෙනා ම නොයෙක් නොයෙක් අරමුණුවල සිත දුවන්නට නො දී තුණුරුවන් කෙරෙහි සිතේ පැහැදීම ඇතිකරගෙන මේ අවස්ථාවේදී බොහෝම උවමනාවෙන් මේ ධම්ම ශ්‍රවණය කරන්නට ඕනේ-

- ඒ වගේ ම ආදරයෙන් සකසා ධම්ම ශ්‍රවණය කළහම යි ඒ ධම්ම, දහම් කරුණු අපේ මතකයේ රැඳෙන්නේ-
- අපේ මතකයේ ධම්ම තිබුණොත් තමයි, නුවණින් විමසලා අර්ථය අවබෝධ කරගන්න පුළුවන් වෙන්නේ-

- ඒ ධර්මයන්ගේ අර්ථය දැනගත්ත කෙනාටයි, ප්‍රතිපදාවේ හැසිරෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ-
- ධර්මයට අනුව හැසිරෙන, ප්‍රතිපදාව පුරන කෙනාටයි, මේ ජරා මරණ සංඛ්‍යාත සසරෙන් එතෙරවෙලා අජරාමර නිව්‍යාන ධාතුව ඤාත් ඤාත් කරන්නට පුළුවන්කම ලැබෙන්නේ-
- අත් මඤ්ඤාය, ධම්ම මඤ්ඤාය, ධම්මානුධම්ම පටිපත්තො භොති- අර්ථය දැනගෙන, ධර්මය දැනගෙන යි ධර්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්ති සිදු වෙන්නට ඕනේ-
 ඉතින් ඒ අර්ථ අවබෝධයෙහි ලා පළමුවෙනි ම අංකය වෙන්නේ ධර්මය පිළිබඳ මනා දැනුමක්, මනා අවබෝධයක් ඇති කර ගැනීමයි- සැබෑ උවමනාවෙන් මේ දේශනාවන් ශ්‍රවණය කරන කොට ඒ දැනුම, ඒ අවබෝධය අපට ලැබෙනවා- කුමන හෝ දේශනාවක් නොවෙයි, චතුරායඝී සත්‍යය සටිත වූ ධර්මය ශ්‍රවණය කරන්නට ඕනේ කියන එකයි ධර්මයේ සඳහන් වෙන්නේ-

පින්වතුනි, අද දවසේ දී අපි කාටත් මේ සසර දුකෙන් එතෙර වෙන්නට බොහෝ උපකාරී වන, වටිනා දහම් කොට්ඨාශයක් පෙන්නන්න පුළුවන් දහම් කාරණාවක් තමයි, මම මාතෘකාව වශයෙන් තැබුවේ-

- මේ පින්වතුන් කවුරුත් අහලා තියෙනවා, බොහෝ දෙනෙක් දන්නවා, ‘සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා යම් කලෙක විදසුන් නුවණින් දකින නම්, අන්න එදාටයි, මේ දුකේ කලකිරෙන්නේ’ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා-
- එහෙමත් නැතිනම් තව ක්‍රමයක්, තව පරියායක් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළා- සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා එහෙම දක්කොත්, එදාටත් දුකේ කලකිරෙනවා-

o ඒ වගේම සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා දැක්කත් දුකේ කලකිරෙනවා.

මෙන්න මේ කලකිරීම යි විමුක්තියට මග - විශුද්ධියට මග - පිරිසිදුවීමේ මාර්ගය - කියලා නැත්නම් නිවනට මග කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළා.

මේ ධර්මයන්ගේ අර්ථය ටිකක් අපි නුවණින් බලමු-

පින්වතුනි, මේ ලෝකයේ ඉන්න සත්ත්වයන්ට, ජරා මරණ සංඛ්‍යාත දුක් විඳින සත්ත්වයන්ට, ඒ ජරා මරණ දුකෙන් මිදෙන්නට, ලෝකයෙන් මිදෙන්නට දොරටු තුනක් තියෙනවා- එය දේශනා කරන්නේ ධර්මයේ 'ත්‍රිවිධ විමුක්ති මුඛ', කියලා- විමුක්ති මුඛ, මිදීමේ දොරටු, තුනක් තියෙනවා- ඒ තමයි අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන මෙන්න මේ ධර්මතා තුන- මේ දොරටුවලින් නික්මලා ලෝකයෙන් එළියට ගියහම, ලෝකයෙන් මිදුණහම, ඒ මිදීමේ, ඒ විමුක්තියේ, නානාත්වයක් නැතත්, ඒකත්වයක් වූ මිදීම තුළ, පැමිණි ද්වාරයෙන් නම් කරනවා, එයා නික්මුණ දොරටුවෙන්, නික්මුණ ක්‍රමයෙන් නම් කරනවා අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය, අප්පණ්ණිහිත වේතෝ විමුක්තිය, හා සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තිය කියලා. මේ ඒකාකාර වූ වේතෝ විමුක්තිය තුන් ආකාර වූ නමක් ලැබුවේ පින්වතුනි, මෙන්න මේ මිදීමේ දොරටුවල ඇති නානාත්වය මතයි.

එතැන දී ඒ මිදීමේ දොරටුව හරහා, කෙලෙසුන්ගෙන්, ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදිලා, සියලුම ජාති ජරා මරණ ආදී දුකෙන් මිදිලා ලබන, ඒ අමෘත නිර්වාන සංඛ්‍යාත විමුක්තිය ඤාත් ඤාත් කරගන්න තැනට පවතින ධර්මතා ටික අපි ටිකක් ක්‍රමානුකූලව සිහිපත් කර බලමු.

එතැනදී පින්වතුනි, මුලින්ම පෙන්නවා තථාගතයන් වහන්සේ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුක්ඛයි, සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා. ඔය ක්‍රම තුනෙන් එක ක්‍රමයකට නුවණින් යම් කලෙක දැක්කොත් එදාටයි දුකේ කලකිරෙන්නේ. ඊට මෙහා

පින්වතුනි, ලෝකය තුළ යම් යම් කලකිරීම් නැතුවා නොවෙයි, තියෙනවා. නමුත් ඒ කලකිරීම්වල

1. පළමුවෙනි දෝෂය තමයි කලකිරෙන්නෙක් ඉන්නවා; පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා.

2. දෙවැනිව තියෙන දෝෂය තමයි, ලෝකය තුළ තියෙන කලකිරීම ටික වෙලාවකට, ටික කාලයකට ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒ කලකිරුණු දේ ම වෙන ආකාරයකට, වෙන විදිහකට, අපි ආපහු කැමැති වෙනවා, ඇලෙනවා, බැඳෙනවා.

උපමාවක් කළොත් තමන්ගේ ප්‍රිය මනාප දෙමව්පියෝ හරි, සහෝදරයෙක් හරි, අකාලයේ හෝ කිසියම් කරුණකින් මිය පරලොව ගියොත්, අපි බොහෝම දුක්වෙලා, අඬලා, වැලපිලා හැම දෙයක් ගැනම හිතේ කලකිරීමක් අපට ඇතිවෙනවා. සමහර අය පැවිදි වෙන්නට පවා උත්සාහවත් වෙනවා. ටික දවසක් ගියහම, පහුවෙන කොට, ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ඒ සිද්ධිය අමතකවේගන යනවත් එක්කම ඒ කලකිරීම ද ක්‍රම ක්‍රමයෙන් මැකිලා, ඒ ජරා මරණ උරුම කරලා දෙන ඒ ධර්මයන් ම ඉතාමත් සතුටු සිතින්, ප්‍රමුද්ධ සිතින් භාග්‍යයනවා, ඇසුරු කරනවා, බැසගෙන ඉන්නවා කියන කාරණාව ලෝකය තුළ පෙනෙනවා, විද්‍යමාන වෙනවා.

3. තුන්වැනි දෝෂය තමයි, ලෝකය තුළ තියෙන කලකිරීම, විටෙක කලකිරෙනවා, විටෙක ඒ දේ ආපහු භාග්‍යයනවා, ඇලෙනවා. ඒ මොකද, ඒ පුද්ගල භාවයකින් ඇතිකරගත්ත කලකිරීමක් මිසක, පුද්ගලභාවය දුරුවෙන විදියේ අවබෝධාත්මක කලකිරීමක් නොවුණු නිසා.

මේ 'ලෝකය තුළ' තියෙන විදියේ කලකිරීමක් ගැන නොවෙයි පින්වතුනි, බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්ම පරියායෙන් පෙන්වා වදාළේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්ම පරියායෙන් පෙන්වා වදාළේ අවබෝධය තුළින් මේ ලෝකයේ යථාර්ථය, ඇත්ත ඇති හැටියේ

පවතින ස්වභාවය, දෑන අවබෝධ කරගත්තහම ඒ අවබෝධය තුළින් ඇතිවෙන කලකිරීමක්. මේ කලකිරීමේ සුවිශේෂී ලක්ෂණය තමයි,

- කලකිරෙන්නෙක් නැහැ,
- ඒ කලකිරීම ද හේතු ප්‍රත්‍යයයි. ඇත්ත දකින නිසා කලකිරෙනවා කියන පරියායක් යෙදෙනවා.

මේ කලකිරීම, විටෙක ඇතිවෙලා, ආපහු විටෙක නැතිවෙන වෙනස්වෙන එකක් එහෙම වෙන්නේ නැහැ. ඒ කලකිරීම හැම කල්හි ම, හැම ධර්මාවයකින් ම සංඛත, ලෝකය තුළ පවතින නො ඇලීමක් ඇතිකරවන්නට තරම් සමත්වන කලකිරීමක් වෙනවා විනා, ආපහු විටෙක ඒ කලකිරීම ඒ සිද්ධාන්තයන් අමතක වීම තුළින් නැතිවෙලා, ආපහු ඇලෙන මනසක් පවතින තත්ත්වයට එන්නේ නැහැ. ඒ නිසා මේ අවබෝධාත්මක කලකිරීම ඇති වෙන්නට නම්, ඒක අපට හිතලා ගන්නට බැහැ, ඒ තුළ ප්‍රතිපදාවක් තියෙනවා.

එතකොට පින්වතුනි, ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුක්‍යයි, සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා දැක්කහම දුකේ කලකිරෙනවා කියලා පෙන්නුවේ?

පින්වතුනි, අද දවසේදී අපට දුක පෙනෙන්නේ නැහැ. දුක කියන එක අවිද්‍යාව නමැති අනුකාරයෙන් වැහිලා. අපි දන්නේ නැහැ දුක තියෙන තැන, දුකේ යථා ස්වභාවය. ඒ නො දන්නාකම නිසා, දුක පවතින ධර්මාවයන් තුළ අපි වැරැදි ආකාරයේ දැනීමක්, දැකීමක් ඇතිකරගෙන තියෙනවා. මෙන්න මේ වැරැදි ආකාර දැනීම දැකීම තුළයි පින්වතුනි, අපට ඇලීම ගැටීම කියන ධර්මා දෙක ඇතිවෙලා තියෙන්නේ.

ඒකෙන් මම මතක් කළේ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, දුක්ඛයි, සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා දැක්කහම, දුකේ කලකිරෙනවා කියලා තරාගතයන් වහන්සේ පෙන්නුවා ලෝකයට. දුක පවතින තැනක, දුක නො දන්නාකම නිසා, වෙන විදියක

දැක්මක්, සත්ත්ව-පුද්ගල-ආත්ම භාවයත්, නිත්‍යයි, සැපයි, ආත්මයි, සුභයි කියන ආකාරයක් ඇතිකරගෙන තියෙනවා. ඒ මත යම් තැනක ජරා මරණ සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්සයෝ ලැබේ නම්, කායික මානසික දුක් පීඩා උපදී නම්, උපදවයි නම්, පවතී නම්, එබඳු වූ තැන්වල පින්වතුනි, 'මම' කියලා, 'මගේ' කියලා, 'මගේ ආත්මයයි' කියලා, බොහොම ආසාවෙන්, බොහොම කැමැත්තෙන්, ඒ දුක උපදින ධර්මයන් අපි අල්ලාගෙන ඉන්නේ ඒ දුකේ අඥානකම නිසයි.

ජරා මරණ ධර්මතාවයක් ව පවතින දුක් වූ ස්වභාවයක් ව පවතින රූපය ගන්න. ඒ රූපයේ යථා ස්වභාවය නො දැක අපි 'අම්මා' 'අප්පච්චි' 'දුව පුතා' 'සහෝදරයා සහෝදරී' 'ඥාති හිතෙහින්' කියලා යි දකින්නේ. එහෙම දැකලා ඒවා බොහෝම ආශාවෙන් අල්ලාගෙන ඒවා විඳිනවා. ඒ වගේම රත්තරන්, රිදී, මුතු, මැණික්, කියලා වෙනස් වෙන, විපරිණාම වෙන රූප, නිත්‍ය හැටියට සැප හැටියට දැකලා, වටිනාකමක් දීලා අපි ඒවායින් සතුටු වෙමින් ඉන්නවා. මේ දේවල්වල සතුටු වෙවී, සතුටු බවේ ගුණ කියමින්, ඒ තුළ ඇලිලා ඉන්න කොට පින්වතුනි, අපි දන්නේ නැතිවුණාට අප ඒ ඇලුණේ, ඒ බැඳුණේ දුකේ යි. දුකේ ඇලුණු, දුකේ බැඳුණු කෙනා, දුකෙන් මිදෙන්නේ නැහැ. මේ ජීවිතයේ දුක් විඳිමින්, අඩමින්, වැලපෙමින්, ශෝක කරමින්, නොයෙක් දුක් වේදනාවන් උපද්දවමින් විඳිමින්, මතු ඒ දුක ඇතිවෙන්න තියෙන හේතු ටික ම හදාගන්නවා. හදාගෙන ඒ හේතු ටික නිසා නැවතත් දුකකට ම යනවා. දුක ම විඳිමින්, දුක ම භොයන ධර්මතාවයක් තමයි ලෝකය තුළ තියෙන්නේ. අපි භොයන්නේ මේ දුක නේද, නැවත නැවත පත්වෙන්නේ දුකට නේද, කියන කාරණාව අපට කවදාවත් පෙනෙන්නේ නෑ. නො පෙනෙනකම නිසා, දුක් වූ දේ සැප හැටියට දකිනකම නිසා, ආත්ම හැටියට දකින නිසා, ඒ දේවල් ම භොයමින්, ඒ දේවල් තුළ ම ඇලිලා, බැඳිලා, අපි කටයුතු කරනවා.

මේ ලෝකය තුළ නොයෙක් නොයෙක් ආකාරයට අපේ මනස ඇලිලා, බැඳිලා පවතිනවා, අම්මා, තාත්තා, දුවා, පුතා, සහෝදරයා,

ඥාති හිතෛශීන් කියන ආකාරයකට වේවා, රන්, රිදී, මුතු, මැණික්, මිල මුදල් කියන ආකාරයකට වේවා, ගෙවල් දොරවල්, යාන වාහන, ඉඩකඩම්, වතු පිටි කියන ආකාරයකට වේවා, කුමන ආකාරයකට හෝ අපේ මනසේ කැමැත්තක් තියෙනවා නම්, ඇලීමක් තියෙනවා නම්, පින්වතුනි, මෙන්න මේ කැමැත්ත, ඇලීම කියන එකට තමයි ධර්මයේ සඳහන් වෙන්නේ, තණ්හාව නැත්නම් දුක්ඛ සමුදය කියලා. ඒ තණ්හාව නැත්නම් දුක ඇති කරන හේතුව, ඇලීම කියන කාරණාව තියෙන්නේ, ඒ විදියට ඇලිලා බැඳිලා පවතින්නේ, අපි 'කැමැතිවුණ තැන පවතින යථා ස්වභාවය' නො දකිනකම නිසයි.

අපි හොයන්නේ මේ දුක නේද, නැවත නැවතත් පත්වෙන්නේ මේ දුකටම නේද, කියන කාරණාව අපට කවදාවත් පෙනෙන්නේ නැහැ.

අපි ඇලිලා බැඳිලා මේ තරම් ආශාවෙන් නැවත දුක් උපදින හේතුව ඇතිවෙන විදියට ඇසුරු කරන මේ ධර්මාවයන්ගෙන්, මේ ලෝකයෙන්, කවදා ම හරි දවසක අපි මිදෙන්නේ, අපි ඇලිලා බැඳිලා ඉන්න ඒ ධර්මාවයන්ගේ ඇත්ත ඇති හැටියට දක්කොත්, අන්න ඒ දැකීම නිසා ඇති ඥාන දර්ශනය මුල් කාරණාව කරගෙන යි.

ලෝකයෙන් මිදීම සඳහා, ඒ මිදීමේ දොරටුවෙන් ඇතුළුවීම සඳහා, ක්‍රම තුනක් තමයි තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්නා වදාළේ, අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියලා. ඒ පරියාය තමයි මම අද ඔය මාතෘකාව වශයෙන් තැබුවේ.

යම් කිසි කෙනෙකුට ලෝකයේ තියෙන හැම දේකින් ම මිදෙන විදියට, නො ඇලෙන මට්ටමේ කලකිරීමක්, ඇති කරගන්නවා නම් ඒක කවදාවත් හිතලා කරන්න බැහැ. ඒක වෙන්නට ඕනෙ එකක්. එහෙනම් ඒ කලකිරීම ඇතිවෙන්න තියෙන ක්‍රමය තමයි, මේ අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන ක්‍රමය.

සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා විදසුන් නුවණින් දක්කොත් දුකේ කලකිරෙනවා, ලෝකයේ කලකිරෙනවා කියලා

පෙන්නුවා. අපි යම්තාක් යමකට ඇලීලා, බැඳීලා ඉන්නවා නම් ඒ හැම තැනක ම 'ලෝකය' යි. ඇත්ත දැකීම, ඒ හැම තැනකින් ම කලකිරීම ඇතිවෙන ක්‍රමය යි.

අපි මුලින් බලමු, ලෝකය තුළ කලකිරීම ඇතිවෙන, ඇතිකරන, පළමුවෙනි පරියාය, පළමුවෙනි ක්‍රමය, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා විදසුන් නුවණින් දැකීම යි. එතකොට හොඳට දකින්න, 'සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍ය යි' කියලා සංකල්ප වශයෙන් හිතුවොත්, මනසිකාරයක් වශයෙන් පැවැත්වුවොත්, 'දුකේ කලකිරෙනවා' කියලා කොහේවත් නෑ. 'සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි' කියලා යදා පඤ්ඤාය පස්සති, යම් කලෙක 'නුවණින්' දකිමි නම්, ප්‍රඥාවෙන් දකිමි නම්, අන්න ඒ දැකීමට යි, මේ කලකිරීම ඇතිවෙන්නේ. එහෙම නැතුව දැනගත්තාට නොවෙයි.

පින්වතුනි, ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා කියන කොට, ඒ දැකීම මේ මසැසින් දකිනවාටත් වඩා තාත්වික යි. මසැසින් දකපු දේ යම් වෙලාවකදී බොරුවෙන් පුළුවන්, රැවටෙන්න පුළුවන්, වරදින්න පුළුවන්. ඒත් ප්‍රඥාවෙන් දකපු දේ කවදාවත් වරදින්නේ නෑ. මේ ඇහෙන්න දකින දැකීම වගේ ම දැකීමක් ම යි ප්‍රඥාවෙන් දකින්නෙත්. නමුත් ඊටත් වඩා තිත්‍යය යි.

පින්වතුන්ට මේ ඇහෙන්න දකින දැකීම ගැන උපමා අවශ්‍ය නෑ. කාටත් ඇහැට රූප පෙනෙනවා නේ. ඒක මිම්ම කරගන්න පුළුවන්, මේ ඇහෙන්න දකිනවා කියලා කියන්නේ මේ ඇහැට පෙනෙන විදියට කියලා දක්ක හැකි යි.

පින්වතුනි, නුවණින් දකින එකට මම උපමාවක් කියන්නම්. පින්වතුන් කැඩපතක් ඉස්සරහට, කන්නාඩියක් ඉස්සරහට ගියොත්, ඉදිරියෙන් තියෙන තමන්ගේ පින්තුරයේ පිළිබිඹුවක් වැටෙයි කැඩපතේ. දැන් ඒක මේ පින්වතුන්ට පෙනෙනවා. ඒ පෙනෙන එක මසැසට යි පෙනෙන්නේ. කන්නාඩිය ළඟින් අපි ඉවත් වුණොත්, අහකට ගියොත්, ඇස් දෙකත් අහකට ගියා වෙනවා නේ. එතකොට

පින්වතුනි, අර කැඩපතට වැටුණු ඡායාව ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා. හැබැයි නැතිවෙන බව අපට පෙනෙනවා, ඒ පෙනෙන්නේ ප්‍රඥාව නමැති ඇසට මිසක, මේ මසැසට පෙනෙන්නේ නැහැ. බලන්න, තමන් කැඩපත ඉදිරියේ ඉන්න කොට තිබුණු ඡායාව අහකට යන කොට නැතිවෙනවා කියලා මේ පින්වතුන් යම් වෙලාවක දී දැක්කොත්, ඒ දැක්ම මොන තරම් ඇත්තක්ද කියලා පෙනෙනවා. ඒ ඇත්ත, මේ ඇහෙන්න දැක්කේ නැතිවුණාට ඇහෙන්න දැක්කා වගේ ම දැකීමක්. ඕනෙ තරම් ආපහු සිහිකරලා හිතලා බලන්න පුළුවන්, තමන්ගේ ඡායාව කැඩපතේ තියෙනවා ද කියලා. එහෙම සිහිකරන වාරයක් වාරයක් ගානේ දූන් එහෙම ඡායාවක් ඒකේ නැහැ, ඒ ඡායාව දූන් නැතිවෙලා කන්නාඩියේ වීදුරුව විතරයි තියෙන්නේ කියන වටපිටාවක් ම පෙනෙයි. ඒ ගැන සැකයකුත් නැහැ.

අන්න ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා කියලා කියන්නේ ඒකට යි.

අපි වතුර භාජනයකට එබුණොත් අපේ මුහුණ පෙනෙයි. ඔන්න පෙනෙන එක මසැසින් දකින්නේ. ඊට පස්සේ, අපි එතැනින් අහකට ගියොත්, අපේ ඡායාව දූන් වතුර භාජනය තුළ නෑ කියලා අපට හොඳට විශ්වාසයි, ප්‍රත්‍යක්ෂයි, සැකයක් නෑ. ඒ නිසැක බව ආවේ පින්වතුනි, මේ ප්‍රඥාවෙන් ඒක අනිත්‍යයි කියලා දැකපු නිසයි. ඒක නැතිවෙන බව දැකපු නිසයි. එතකොට ඇහෙන්න දැක්කා වගේ ම හිතට දූනෙන, හිතට සැක නැතුව දූනෙන, හිතට හොඳට හැසිලා හිටින මට්ටමේ දැක්මක්. ඒ නැතිවීම කියන එක, නැතිවෙනවා කියන එක දැක්කේ ප්‍රඥාවෙන්.

යදා පඤ්ඤාය පස්සති කියලා කිව්වේ සියලු සංස්කාර ධර්මයන් අනිත්‍යයි කියලා නුවණින් දකින්න ඕනේ. ඔන්න ඔය දැක්ම විදියට ම දකින්න ඕනෙ. 'අනිත්‍යයි අනිත්‍යයි' කියලා හිතුවට, මෙනෙහි කළාට, විතර්කනය කළාට හරියන්නේ නැහැ.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

සබ්බෙ සම්මාරා අනිච්චා'ති

යදා පඤ්ඤාය පස්සති

අප්ප නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ

එස මග්ගො විසුද්ධියා.

පින්වතුනි, මෙතැනදී තථාගතයන් වහන්සේ සංස්කාර ධර්මයන් නිශ්පරියායකින් පෙන්නලා තියෙනවා. එක ක්‍රමයකට නැතුව, හැම ධර්මතාවයක් ම එකට කෙටිකරලා, කැටිකරලා, හකුලන ක්‍රමයට කියනවා නිශ්පරියාය කියලා. එක ක්‍රමයකට, එක විදියකට, එක මාතෘකාවකින් කියන කොට ඒ ටික පරියාය කියලා කියනවා.

අපි කිව්වොත් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා ඒ එක පරියායක්. එක ක්‍රමයක්. දැන් මෙතැනදී පෙන්නන්නේ අවිද්‍යාවෙන් හටගත්ත සංස්කාරයෝ විතරයි. පින්වතුනි, සංස්කාර ගත්තහම සංඛත සංස්කාර, අභිසංඛත සංස්කාර, අභිසංඛාරක සංඛාර, පයෝග අභිසංඛාර කියලා සංස්කාරයන්ගේ නානත්වයක් තියෙනවා. සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති කියලා මතක් කළහම එකින් එකට විස්තර කරන්න ඕනේ නෑ, ඔක්කෝම ධර්මා ටික හසුවෙනවා, සියලු සංස්කාරයෝ කියලා. එතකොට සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා යම් කලක නුවණින් දකින්නට ඕනේ.

කොහොමද පින්වතුනි, අපි සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා දකින්නේ? මම මෙතැනදී මතක් කළා, අනිත්‍යය කියන මනසිකාරයක් එහෙම නොවෙයි. දැන් මේ බණ කියන මමත්, බණ අහන පින්වතුනුත් මොහොතක් මොහොතක් පාසා වෙනස් වෙවී යනවා, රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා කියලා මම පෙන්වුවොත් එබඳු අනිත්‍යය පින්වතුන්ට දැනගන්නට පුළුවන්. ඒ ගැන හිතන්නටත්

පුළුවන්. හිතලා විතර්ක කරන්නටත් පුළුවන්. නමුත් අර මම ඉස්සෙල්ලා පෙන්නවා වගේ, මේ ඇහෙන්නේ දැක්ක වගේම වෙනසක් නැතුව නුවණින් දකින්න පුළුවන් ද කියලා බලන්න.

මේ රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා මොහොතක් මොහොතක් පාසා. ඉස්සෙල්ලා බිඳුණු රූප කලාප නොවෙයි ඊළඟට තියෙන්නේ. ඉස්සෙල්ලා බලපු එක නොවෙයි ඊළඟට පෙනෙන්නේ. ඉස්සෙල්ලා රූප කලාප බිඳිලා, අලුතෙන් රූප කලාප තියෙනවා කියලා අපි හිතනවා නේ. ඔය විදියේ අනිත්‍යයක් හිතුවා කියලා කවදාවත් දකින්න බැහැ. හිතන්න පුළුවන්. මනසිකාරයක් කරන්න පුළුවන්. එතකොට ඒ මෙනෙහි කිරීම නිසා අනුමාන ඥානයක් ඇති කරගන්නත් පුළුවන්. නමුත් දකින්න බැහැ. මේ ශාසනයේ අනිත්‍යය දකින්න ඔය විදියට පෙන්නලත් නෑ. ඔය විදියට පෙන්නන්නත් බෑ.

අනිත්‍යය දකින්නත් පින්වතුනි, මේ ශාසනයේ පෙන්නලා තියෙන්නේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මතාවයයි, හේතුවල දහමයි.

ඒ නිසා මෙතැනදී සියලු සංස්කාරයන් අනිත්‍යයි කියන ධර්මතාවය අපි ‘නුවණින්’ දකින්න ඕනේ, මේ ස්පර්ශ ආයතන හය හරහා. සියලුම සංස්කාරයන්ගේ අත්දැකීම කෙටි කරලා, කැටි කරලා ගත්තොත් මේ ස්පර්ශ ආයතන හයට ගන්න පුළුවන් පින්වතුනි. ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් තොරව කිසිම දෙයක් අපි දන්නේ නැහැ.

- ඇහැ, රූපය පරම කොට පවතිනවා. ඇහෙන්නේ කෙරුණු අර්ථයක් තියෙනවා නම් රූප දකින ටික විතරයි. යම් තාක් දෑකපු රූප ඔක්කෝම ඇහැ අනුව ගිහිල්ලා.
- ශබ්ද කියලා යමක් තිබුණ නම් අපි කෙනා කෙනාට හිතන්න පුළුවන්, දැනගත්ත ඔක්කෝම ශබ්ද මේ සෝත සම්ඵස්සය හරහා යි තියෙන්නේ. එයින් පරිබාහිර ශබ්දයක් තියෙනවා, ඒක අපට හම්බවෙන්නේ නෑ, හම්බවුණේ නෑ කියන ධර්මතාවයක් යෙදෙන්නේ නෑ. හම්බ නොවුණු දෙයක් ගැන

කතා නො කට යුතු යි. ඒ, කෙලෙස් නැති තැන කෙලෙස් ඉපැද්දීමක් වෙනවා.

- යම්තාක් ගැටයෝ ඇත්නම්, ගැටයන්ගේ අත්දැකීමක් ඇත්නම් ඒ මේ ඝාණ සම්ඵස්සය හරහා යි.
- යම්තාක් රස තියෙනවා නම්, රස ගැන කතා කරනවා නම්, රස ගැන දැනුමක් තියෙනවා නම්, අත්දැකීමක් තියෙනවා නම් ඒ මේ ජීවිත සම්ඵස්සය හරහා යි.
- කයට ගැටෙන යම්තාක් දේ ගැන අපි කතා කරනවා නම්, උපකල්පනය කරනවා නම්, ඒ ඔක්කෝම කාය සම්ඵස්සය හරහා යි.
- යම් තාක් දෑකපු, අහපු, නාසයට දිවට ශරීරයට දැනුණු ධම්කාවයනුත්, ඊට අමතරව මනෝමයෙන්, අතීත අනාගත වතීමාන කියන තුන් කාලය අනුව යමක් සිහිකරයි නම්, හිතයි නම්, කියයි නම්, මේ හිතන හැම දෙයක් ම මනෝ සම්ඵස්සය අනුව පවතිනවා.

ස්පඨී ආයතන හයේ අත් දැකීම තුළයි, ස්පඨී ආයතන හයෙන් ඇතුල් පැත්තෙයි, අප තුළට සියලු සංස්කාරයන්ගේ අත්දැකීම ඇවිල්ලා තියෙන්නේ. අපි මේ ස්පඨී ආයතනයෙන් පරිබාහිර, ඉර හඳ, ගස්වැල්, කඳුවැටි, තාරකා කියලා බැහැර යි කියලා හිතුවා නම්, හිතනවා නම්, කිව්වා නම්, කියනවා නම්, ඒ ද අපේ මනසේ ඇති දැනුම් පරාසය තුළ ම යි. ඒ ද ඇහෙන් හෝ කණෙන් හෝ නාසයෙන් හෝ දිවෙන් හෝ කයෙන් හෝ යම් ස්පඨී ආයතනයකින් දැනගෙන, අහලා, දැනිලා ඇතුල් කර ගත්ත ප්‍රමාණයක් ම යි. එහෙම නැත්නම් මනෝ විඤ්ඤාණ සම්ඵස්සයෙන් හිතලා ඇතුල් කර ගත්ත ප්‍රමාණයක් ම යි.

ඒ නිසා, සියලු සංස්කාරයෝ කියනකොට මේ ස්පඨී ආයතන හයේ අත්දැකීමට මුලින්ම නතු කර ගන්න.

සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා යම් කලෙක දැක්කොත් කියන කාරණාවෙදී, පින්වතුනි, මෙන්න මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ යම් තාක් අත්දැකීමක් තියෙයි නම්, මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ඇතිවෙන, ඇතිවුණ, අනාගතයට ඇතිවෙන්නා වූ යම් අත්දැකීමක් තියෙනවා නම්, ඒ හැම ධර්මතාවයක් ම හේතූන්ගෙන් හටගෙන, හේතු නැතිවෙන කොට නැතිවෙන ධර්මතාවයක් කියලා දකින්න පුළුවන් තැනක, දකින මට්ටමක් අපේ මනසට ඇතිවුණොත්, මෙන්න මේකට කියනවා සියලු සංස්කාර ධර්මයෝ අනිත්‍ය යි කියලා දකිනවා කියලා.

ඇහෙන්න යම් රූපයක් දැක්කා නම්, මේ පෙනෙන රූපය හේතු ප්‍රත්‍යය යි, වර්තමානයේ යම් යම් හේතු ටිකක්, යම් යම් ප්‍රත්‍ය ටිකක්, උපයෝගී කරගෙන යි හැදුණේ කියලා දකින්නට අපට හොඳට නුවණ තියෙන්නට ඕනේ, නුවණ එන්නට ඕනේ.

- මේ ‘හේතු නිසා’ මේ පෙනෙන දේ ඇතිවෙනවා කියලා යම් කලෙක දැක්කොත්, දකින්න පෙර තිබුණා කියන අතීත අන්තය එයාට අතහැරෙනවා.
- මේ පෙනෙන දේ මේ හේතු ටික නැතිවෙන කොට ම නැති වෙනවා, දැකීමෙන් පස්සේ ඉතුරු නැතිව ම ඒක නිරුද්ධ වෙනවා කියලා දැක්කොත් අනාගත අන්තය අතහැරෙනවා. ඉදිරියට යනවා, ඉස්සරහට පවතිනවා කියන අන්තය අතහැරෙනවා.
- එයාට ‘වර්තමානය තුළ අනිත්‍යය’ කියන එක ‘දඬුණයක්’ වෙනවා. හේතු ටික නිසා හටගත්ත පෙනීමට, පෙනීම ඇතිවෙන්නට, හේතුවුණ මේ හේතු ධර්මයෝ නිසා පෙනෙන බව වෙනවා. ඒ හේතු ටික නිරුද්ධ වෙන කොට පෙනෙන දේ නිරුද්ධ වෙනවා කියලා, වර්තමානයක ප්‍රත්‍ය නිසා හටගත්ත ධර්මයෝ ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට නැතිවෙනවා කියලා, හටගෙන නැතිවෙන බවකුත් දකිනවා.

ඒ දකින දර්ශනයට අතීත අන්තයක්, අනාගත අන්තයක් දෙක අතහැරිලා, වර්තමානයක දකිනවා. පෙනෙන දෙයක් ගත්තොත් පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා. අනුඤා සම්භූතං භුඤා න භවිස්සති.

එතකොට ඇහැට පෙනෙන දේ පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා කියලා දැක්කොත්, ඒ තමයි ඇහේ ස්වභාවයක්, රූප දකින හිතේ ස්වභාවයක්, ඒ පරියායෙන් උපන්න වේදනා, සංඥා, චේතනා කියන චෛතසිකයන්ගේ ස්වභාවයත්, එකම රූපය අනුව ඒ මොහොතෙදි ගිහිල්ලා, ඒ හැම ධර්මයක් ම පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා කියන තැනකින් එයාගේ ජීවිතයට සම්බන්ධ වෙනවා.

ඒ වර්තමාන හේතු ඵල දහම, පටිච්ච සමුප්පන්න බව හරහා, අනිත්‍යය වූ ඥාන දර්ශනය ඇති කර ගන්න කොට, එයා දන්නවා, අතීතයේ ද 'තියෙන දෙයක්' නෑ. අතීතය කියන තැනක ද වුණා නම් ඒ වගේම සිද්ධියක්, හේතු ටික නිසාම ඒ ඒ තැන යම් ඵලයන් හටගන්නට ඇති. දැකපු රූප තියෙන්නට ඇති. ඒ හේතු ටික නිරුද්ධ වෙන කොට ම, ඒ පෙනුන හැම දෙයක් ම නිරුද්ධයි කියන නුවණ එනවා.

යම් රූපයක් අපි බලන්න යනවා නම් එයා දන්නවා, අනාගතයට තියෙනවා නොවෙයි, අපේ හිතෙන් සිහිකරන විදියේ රූපයක් බැහැර කොහේවත් තියෙනවා නොවෙයි. නැවත මේ සිහි කරනකම, රූපයක් ඇති බවට සිහි කරනකම, සිහි කරන කොට රූපයක් තියෙනවා කියලා හිතට දැනෙනකම, නැවත රූපයක් ඇතිකරගන්නට හේතුවෙන අවිද්‍යා කම් නේද කියලා එයා දකිනවා. මේ හිතට දැනෙන ස්වභාවය සිහිපත් කරගෙන, අපි යම් වස්තුවක් බලන්න ගියහම, ආපනු රූපයක් පෙනෙන්න තියෙන හේතු ටික හැඳුණ හින්දම, රූපයක් පෙනුණා, ඒක ද හේතු නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා කියලා එයා දකිනවා.

මේ වගේ ස්පඨී ආයතන හය හරහා ම පටිච්ච සමුප්පන්න බව හරහා ම යි, මේ අනිත්‍යය දැනිය එන්නට ඕනේ.

මේ ශාසනයේ අනිත්‍යය කියන ධර්මාවය පෙන්න්නේ පින්වතුනි, සහේතුකවයි. “මෙහෙ එන්න, මෙහෙ ඇවිල්ලා බලන්න” කියලා කෙනෙකුට පෙන්න්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ ඒ නිසයි. යම් හේතුවක්, යම් ප්‍රත්‍යයක් නිසා යම් ධර්මයක් හටගන්නවා නම් ඒ ධර්මයන්ගේ නැතිවීම පෙන්නලයි, ඒ හේතුන්ගේ නැතිවීම පෙන්නලයි, එලය කියන එක නැතිවෙනවා, නිරුද්ධ වෙනවා කියන කාරණාව පෙන්න්නට ඕනේ.

ඒ නිසා මේ ශාසනයේ අනිත්‍යය ගැන කතා කරනවා නම්, ‘ඇති දේක’ නැති බවක් නොවෙයි පින්වතුනි, හටගන්න දේක ඉතුරු නැතුව නැතිවීමක් ගැනයි, පෙන්න්නට ඕනේ. තියෙන දේක නැති බව අපි කාටත් දකින්න පහසු යි. කතා කරන්න පුළුවන්. නමුත් ඒක ඥානයෙන්, නුවණින් දකිනවා කියන කාරණාව ලැබෙන්නේ නෑ.

දැන් ‘ඇති දේක නැති බවක්’ තමයි ලෝකයේ අපි අනිත්‍යය විදියට දකින්නේ. අපි කියමු දැන් මේ වටාපත කියලා දෙයක්, වටාපත කියන ධර්මාවයක් තියෙනවා. මේ තියෙන වටාපත රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා වේගයෙන්. ඉස්සෙල්ලා දකින කොට තිබුණ රූප කලාප නොවෙයි මේ දැන්. දැන් බලන කොට තියෙන රූප කලාප නොවෙයි තව ටිකකින් කියලා, හැබැයි ඉතින් හැම වෙලාවෙම අලුත් අලුත් රූප කලාප හැදිලා හරි අපට කෙලෙස් වශයෙන් ඇසුරු කරන වටාපතක් ඉතුරු වෙලා තියෙනවා.

අනිත්‍යයි කියන ධර්මාවය කොච්චර කතා කළත් අලුතෙන් අලුතෙන් හදලා හරි, හැදිලා හරි අපේ කාරණාව කරගන්න පුළුවන්, කෙලෙස් ටික පවත්වන්න පුළුවන් විදියට හම්බවෙන නිසා ඔහොම අනිත්‍යයක් බලලා තේරුමකුත් නෑ. ඔය වගේ තැනකින් තථාගතයන් වහන්සේ අනිත්‍යය දේශනා කරලත් නෑ.

තථාගතයන් වහන්සේ හැම වෙලාවෙම අනිත්‍යයි කියන
 ධර්මතාවය පෙන්නන්නේ 'යමක් හේතු නම්, යමක් ප්‍රත්‍ය
 නම්, ඒ හේතු, ඒ ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට නැතිවෙන
 නිසයි', අනිත්‍යය වෙන්වේ කියන එක.

මජ්ඣිම නිකායේ ඡ ඡක්ක සූත්‍රය එහෙම බලන්න. ඒ ඡ ඡක්ක
 සූත්‍රයෙන් බොහොම ලස්සනට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා
 අනිත්‍යයි කියන එකට හේතු, අනාත්මයි කියන එකට හේතු. මේවා
 ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත බව පෙන්නනවා.

එතකොට පින්වතුනි, ඒකට තව මම පොඩි උපමාවක් ගන්නම්.
 මේ ශාසනයේ පෙන්නන අනිත්‍යය සහ ලෝකයේ තියෙන අනිත්‍යය
 අතර වෙනස. ඒ 'ලෝකයේ අනිත්‍යය' කතා කරන තැන, 'ලෝකය'
 කියලා කියන්නේ අපි අද 'අනුමානයට හිතාගෙන ඉන්න තැන යි'.
 තථාගතයන් වහන්සේ පහළවෙන්නට ඉස්සරවෙලත් මේ ලෝකයේ
 හැම වෙලාවෙම කතා කරන අනිත්‍යය මට්ටමක් තිබුණා. තේරුණා.
 නමුත් ඒ තුළ මෝහය හැම වෙලාවෙම හැංගිලා පවතිනවා.

අපි වෙනදා කතා කරපු අර මිරිඟුවේ උපමාව ම ආපහු අරගෙන
 බලමු: යම් කිසි කෙනෙකුට මිරිඟුව දකින්න හම්බ වෙන වෙලාවෙදි,
 මේ ඇහෙන්න මිරිඟුව දිහා බලන කොට, ජලය වගේ පෙනෙනවා. දැන්
 පෙනෙන සිද්ධියේ දෝෂයක් නෑ. මේ තමයි ඇහේ හැටි, මේ තමයි
 රූපවල හැටි, මේ තමයි හිතේ හැටි.

අවිද්‍යාව කියන්නේ, වූ දේ, සිදු වූ දේ සිදුවන ආකාරයෙන් වටහා
 නො ගන්නා කම යි. මේ ඇහෙන්න බලන අරමුණේදී, ඒ පවතින දේ
 පවතින ආකාරයෙන් වටහා නො ගැනීම යි.

මිරිඟුව කියන්නේ අර සියුම් සියුම් නලියන ස්වභාවය කියලා
 අනුමානයට හිතට නගා ගන්නකෝ. ඒක ද අපට හම්බ වෙලා නෑ
 නුවණින්. ඒ ස්වභාවය දිහා මේ ඇහෙන්න බලන කොට වතුර වලක්,

චතුර ගොඩක් තියෙනවා වගේ පෙනෙනවා. එතකොට එහෙම පෙනෙන්නේ මේ ඇහේ ස්වභාවය යි. එහෙම මිරිඟුව තියෙන තැනක, චතුර වලක්, චතුර ටිකක් තියෙනවා වගේ පෙනෙන්නට, හේතුවුණේ මේ ඇහැ යි.

ඔන්න ඇහෙන් ම හදලා අපට චතුර වගේ යමක් පෙන්න කොට ඒ ස්වභාවය තත්වු පරිදි තේරුම් ගන්නේ නැතුව, අපි බාහිර චතුර වලක් තියෙනවා කියලා ඉස්සෙල්ලා රැවටෙනවා.

පින්වතුනි, අවිද්‍යාව කෘත්‍ය දෙකක් කරනවා

1. පවතින දේ පවතින ආකාරයට ඇත්ත ඇති හැටියට නො පෙන්න බව පළමුවෙනි කොටසයි.
2. දෙවෙනි එක තමයි සංඛාරයක් ඇති කරවනවා, වැරද්දක් ඇති කරවනවා.

එතකොට බලපු නිසා ම ඇහැ උපකාරයෙන් හිතට මැවිලා පෙනෙන, ඇහැ උපකාරයෙන් හදලා පෙන්න, චතුර වගේ එක, ඒ ස්වභාවය නො දන්න කොට පෙනෙන්නේ බාහිර තියෙන චතුරක් වගෙයි. ඔන්න නුවණ නැතිනම් පෙනෙන්නේ බාහිර චතුරක් වගෙයි කියලා හිතන්න. දැන් ඇත්ත නො දක චතුරක් කියලා රැවටුණාට පස්සේ අපි මේ චතුර වලේ අනිත්‍යය බලනවා දැන්: “මේ චතුර ද හැමදාම තියෙන එකක් නො වෙයි නේ. කවදා හරි හිඳිලා යනවා නේ. මේ චතුර ද නැති වෙනවා නේ. කලින් තිබුණාට වඩා දැන් චතුර ටිකක් අඩු වෙන්න පුළුවන්. තව ටිකක් පැවිවොත් මීටත් වඩා චතුර හිඳෙන්න පුළුවන්. තව ටිකක් පැවිවොත් තව හිඳෙන්න පුළුවන්. ඉතින් කවදා ම හරි දවසක, සුයෑයියෝ හත් දෙනා ම පායපු දවසක හෝ මේ චතුර වල හිඳිල යනවා” කියලා අනිත්‍යය අපට බැලිය හැකි යි.

නමුත්, ‘චතුරක් නැති තැන, චතුරක් ඇති හැටියට දෑකපු එක ම’ අවිද්‍යාව යි. ඒ ‘මෝඩකමෙන් උපද්දපු දේ’ තුළ අනිත්‍යය බැලුවහම කුසල මනසිකාරයක් වෙනවා, පුඤ්ඤාභිසංඛාරයක් වෙනවා. නැතුවා

නො වෙයි. එයද අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්. කෙලෙස්වල යම් අඩුකමක් නො වෙනවා නොවෙයි, වෙනවා. නමුත් අවිද්‍යාව ඇතුළේ.

තව ඕනෙ නම් පුළුවන් “මේ වතුරේ ද රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා නේද, මේ දැන් පෙනෙන වතුර තව ටිකකින් නෑ, ඒ රූප කලාප වෙනස් වෙලා. අන් ආකාරයකට පරිවර්තනය වෙලා. වෙනත් වතුර බින්දු ටිකක් ඔතැන තියෙන්නේ. ආපහු අපි අහකට ගිහිල්ලා ආයෙන් එන කොට ඉස්සර තිබුණු වතුර බින්දුත්, ඒ කලාපත් වෙනස් වෙලා අලුත් වතුර බින්දු ටිකක්, අලුත් කලාප ටිකක් තියෙන්නේ. මේ වගේ මොහොතක් මොහොතක් පාසා රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා නේද මේ වතුර වලේ. අනේ මේ වතුර කියන එක අනිත්‍යයි නේද” කියලා හිතුවොත්, හොඳට බලන්න පින්වතුනි, අපි ‘අවිද්‍යාව ඇතුළේ අනිත්‍යය මනසිකාරයක්’ කරනවා. මම ඉස්සෙල්ලා පෙන්නවා වගේ, කවදාවත් අනිත්‍යය දකින්න පුළුවන් වෙයි කියලා පින්වතුන් හිතනවද මේ විදියේ අනිත්‍යය මනසිකාරයකට සීමා වෙලා. මනෝ විකර්ෂයන් නිසා පින්වතුනි, අනුමාන ඥානයක් ලැබෙයි, නමුත් කවදාවත් ආශ්‍රවක්‍ෂය වන විදියේ දැක්මක් ඇතිකරගන්නට නම් ලැබෙන්නේ නැහැ.

ඒ නිසා මේකට කියනවා ‘අනිත්‍යය වූ මනසිකාරයක්’. මේ තුළින් පුණ්‍යාභිසංඛාරයක් සිද්ධවෙනවා, රැස්වෙනවා. නමුත් මේ අනිත්‍යය මනසිකාරය ලෝකය ඇතුළේ, අවිද්‍යාව ඇතුළේ, කියලා කියනවා. ඇයි ඒ, අවිද්‍යාව කියන එක මම පෙන්නවා. වෙන මොකුත් නොවෙයි. ඇහෙන්න රූපයක් දකින කොට, ඇහැට රූපයක් පෙනෙන කොට, ඇහැට රූපයක් පෙනෙන තැන පවතින යථා ස්වභාවය දැකීම ම විද්‍යාව යි. නැත්නම් සම්මා දිට්ඨිය යි. ඇහැට රූපයක් පෙනෙනවා කියන තැන ‘පෙනෙනවා කියන සිද්ධිය නොපෙනීම ම’ අවිද්‍යාව යි. ඒ පෙනෙනවා කියන සිද්ධිය නොපෙනීම ම අවිද්‍යාව වෙලා, ඒ අවිද්‍යාවේ ම කොටසක් හැටියට බාහිර ඇති දෙයක්, බාහිර තියෙන දෙයක් හැටියට පෙන්නලා, ඒ

තුළයි අපි දැන් මේ අනිත්‍යය වශයෙන් බැලුවේ. එතකොට මෝහය ඇතුළේ මේ ටික පවතින්නේ. කලම අපට වැරදිලා.

පින්වතුනි, නමුත් මේ ශාසනයේ අනිත්‍යය පෙන්න්නේ කොහොමද: පෙනෙන අරමුණක, ඒ අරමුණේ ම වක්බුඤ්ඤා ව පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්බු විඤ්ඤාණං. ඇහැ ද රූපයන් ද නිසා, පටිච්ච කියනකොට 'ගැටෙන' අර්ථයක් නොවෙයි පින්වතුනි, 'හේතු' අර්ථයකින්. ඒ කියන්නේ 'ඇස ද රූපයන් ද නිසා' වක්බු විඤ්ඤාණය උපදිනවා. එතකොට හොඳට දකින්න 'ඇස ද, රූපයන් ද' කියලා කියනකොට දැන් ඔය පෙනෙන රූපය.

පින්වතුනි, මේ ඇහැ කියන එක කමීජයි, කමී ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නේ. පෙර ජීවිතයේ රූප බලන්න තියෙන තණ්හාව නිසා, රූප බලන්න, රූප විඳින්න පුළුවන් විදියට තෘෂ්ණා නමැති වඩුවා හදලා දෙන උපකරණයක් තමයි මේ ඇහැ. පෙර ජීවිතයේ රූප බලන්න තිබුණ තණ්හාව නිසා, අපි ඒවා බලන්නට, රූප විඳින්නට යි මේ ආවේ. ඉතින් විඳිනවා කියලා කියන්නේ, පෙර කමීයට විපාක කියලා කියන්නේ පින්වතුනි, වක්බු විඤ්ඤාණය, වක්බු සම්ප්ප්පයෙන් උපන්න වේදනා කියන නාම ධර්ම ටික විතර යි විපාක වෙන්නේ. ඒ පෙර කමීයට විපාක විඳින්නට පුළුවන් වෙන්නේ, රූප තිබුණොත් නේ. ඉතින් ඒ රූප විඳින්නට, අපට රූප හම්බවෙන උපකරණයක් ඕනේ. කමීය ම අනික් පැත්තෙන් මේ ඇහැ හදලා තියෙනවා පින්වතුනි, මොකටද, යම් යම් ආකාරයකට විඳින්නට පුළුවන් විදියේ රූප හදලා ඇහෙන් පෙන්නනවා.

බාහිර තියෙන්නේ මහාභූතත්, අවකාශ ධාතුවත්. ඒ කියන්නේ ශුද්ධාෂ්ටකය. අර මිරිඟු ස්වභාවය, නලියන ස්වභාවය වගේ, ඒ ශුද්ධාෂ්ටකය තියෙන තැනක ඇහෙන් බලන කොට චතුර වගේ රූපයක් හදලා හිතට පෙන්නවා. දැන් ඔතැන කාගෙවත් දෝෂ නැහැ, ඕක තමයි ධර්මතාවය. ඔන්න ඔය ටික දක්කොත් අපි දකිනවා දැන් මේ චතුර වගේ පෙනෙන රූපය පෙර නො තිබී ම යි හටගත්තේ, ඇහැත් රූපයක් නිසා. ඒ කියන්නේ ඇහැ නිස යි රූපය, ඇහැත්

රූපයක් දෙන්නා නිස යි හිත. ඔන්න එතකොට කියනවා ස්පර්ශයක් කියලා. රූපයක් ගැටුණා කියලා. මේ ධර්මයා තුන, මේ සිද්ධි තුන සම්පූර්ණ වෙන්වනට ඕනේ, රූප ස්පර්ශ වෙනවා කියන ගණයට යන්න. එතකොට ඇහෙන්න රූපයක් බලලා, ඒ බලපු එක ද තියෙන එකක් නොවෙයි, 'හදාගෙන ම බලලා', ඔන්න වතුර වගේ රූපය විඳින්නට පුළුවන්. ඇහැ අහකට ගන්න කොට ම, ඒ හිත ද නිරුද්ධ වෙනවා, ඒ රූපය ද නිරුද්ධ වෙනවා. එතකොට ඉතුරු නැතුව ම නැති වෙනවා.

මෙන්න මේ වගේ, ඒ පෙනෙන රූපය ගැන යම් කිසි අවබෝධයක් ඇති වුණොත් හේතු එල දහම හරහා, පටිච්ච සමුප්පන්න බව හරහා, රූපය පෙර නොතිබී ම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා කියලා පෙනෙයි. අන්න ඒ පෙනීම ම පින්වතුනි, අනිත්‍යය දැකීම වෙනවා. එතකොට දැකපු රූපයක ශේෂයක්වත්, රූප කලාප වෙනස් වෙමින්වත් පවතින ජලය වගේ එකක් ඉතුරු නෑ එයාට. දකින්නට පෙර ජලය වගේ රූපයක් තිබුණේ නෑ. දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නොවෙයි. ඇහෙන්න බලපු නිසා ම යි පෙනෙන්නේ. හේතු ටික තියෙනවා. ඇහැ නිසයි රූපය, ඔය දෙන්න නිසයි දැනගන්න හිත ඇතිවුණේ. මෙහෙමයි 'රූපයක් ගැන දැනුම' ඇතිවුණේ කියලා එයා හොඳට දන්නවා. එහෙනම්, 'දැනගත්තයින් පස්සේ ඉතුරු නැතුව ම නැතිවෙනවා' කියලා දකිනවා.

මෙන්න මේ විදියට ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන පවතින සියලු ම රූපවල අනිත්‍යය දකිනවා හැම රූපයක ම මෙහෙමයි නේද කියලා. එහෙනම් අනිත්‍යයේදී යම් රූපයක් දැක්කා නම් ඒත් මෙහෙම යි. අනාගතයේ දී මේ ඇහෙන්න රූපයක් පෙනෙයි නම් ඒත් මෙහෙමයි කියලා අනිත්, අනාගත, වර්තමාන කියන තුන් කාලය ම අනුව ගිය නුවණක් එයාට පහළවෙනවා.

මෙන්න මේ විදියට දැකීමත් සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා දකින එක පරියායක්. මේ ටික දකින්න පුළුවන් එයාට නුවණින් ම, අර වගේ මනසිකාරයකින්, උපකල්පනාවකින් තොරව.

පින්වතුනි, මිරිඟුවේ උපමාවෙන් පෙන්වුවා, මිරිඟුව ජලය කරලා පෙන්නපු ඇහැ ම යි මේ තියෙන්නේ. ඒ මිරිඟු ස්වභාවය වගේ ඇහැට පෙනෙන රූපයට ඔබ්බෙන් පවතින්නේ, අපට රූපයක් පෙනෙන කොට පෙනෙන දේට ඔබ්බෙන් යථා ස්වභාවය පවතින්නේ ශුද්ධාශ්ටකය කියලා තැනක්. පඨවි, ආපෝ, තෙජෝ, වායෝ, වර්ණ, ගන්ධ, රස, ඕජා කියලා අශ්ටමක රූප කලාප අවකාශ ධාතු වේ පවතින්නේ. එහෙම තියෙන තැනක, ඇහැ නිසා රූප හඳලා පෙන්නවා හිතට.

* මේ ඇහැ, අවිද්‍යාව, කමීය, තණ්හාව, ආහාර කියන හේතු ටිකකිනු යි හඳලා තියෙන්නේ.

* රූපයක් නැතුවා නොවෙයි. හිතට හම්බවෙන රූපයක් තියෙනවා. හැබැයි ඒ රූපය මේ ඇහැ නිසයි, ඇහෙනු යි හඳලා තියෙන්නේ. එහෙනම් මේ රූපවලට කියන්න වෙන්නේත් අවිද්‍යාව, කමී, තණ්හාව, ආහාර කියලා යි.

* මේ ඇහැ යි රූප යි දෙකයි, 'මේ හිත, චක්ඛු විඥානය', හඳලා තියෙන්නේ. එහෙනම් ඒ හිතට කියන්න තියෙන්නේත් අවිද්‍යාව, කමීය, තණ්හාව, ආහාර කියන හේතු ටිකකින් තමයි හටගන්නේ කියලා යි.

* ඒ තුන්දෙනා නිසා තමයි චක්ඛු සම්ප්ප්පය කියලා ධර්මතාවයක්, චක්ඛු සම්ප්ප්පයෙන් උපන්න වේදනාව කියන ධර්මතාවයක්, සංඥාව කියන ධර්මතාවයක්, චේතනාව කියන ධර්මතාවයක් ඇතිවෙන්නේ. එහෙනම් ඒ ධර්මයට කියන්න තියෙන්නේත් ඒ ප්‍රත්‍ය ටිකම යි.

මම මෙතැනදී මතක් කළේ වැඩි විස්තරයක්, දැනුමට යමක්.

මිරිඟුව ජලය කරලා පෙන්නපු මේ ඇහැ, අපිට මෙහෙම ඇහෙන්නේ බලන කොට, යමක් පෙනෙන කොට, 'පෙනෙනවා කියන සිද්ධිය' නො පෙනෙන එක තමයි පින්වතුනි, අපට තියෙන අවිද්‍යාව. අවිද්‍යාව නිසා සංඛාර නැත්නම් මිච්ඡා දිට්ඨි. ඇහෙන්නේ ශුද්ධාෂ්ටකය තියෙන තැනක රූපයක් හදලා පෙන්නන කොට මෙහෙම රූපයක් පෙනෙන්නේ මේ ඇහෙන්නේ හදලා. ඒ හින්දා අර මිරිඟුවේ ජලය වගේ, මේ පෙනෙන රූපය දකින්නට කලින් තිබුණා නො වෙයි. පෙනෙන වෙලාවෙදීත් තියෙනවා නො වෙයි. ඒ කියන්නේ ශුද්ධාෂ්ටකය තියෙන තැනක ඇහෙන්නේ තමයි මෙබඳු රූපයක් පෙනෙන්නේ, හදලා තියෙන්නේ.

ඊට පස්සේ ඇහැ අහකට ගන්න කොට ම රූපය ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා. මේ ස්වභාවය නො පෙන්නා, අපට 'තියෙන' රූපයක් පෙන්නනවා. ඔන්න දැන් කලම අපි අවිද්‍යාව ඇතුළේ. 'තියෙන රූපයක්' දකින කොට ම දකින්න දැන් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා. අපට, 'දකින්න පෙර තිබුණා, තියෙන දෙයක් දකිනවා, දැක්කායින් පස්සේ තියෙනවා' කියන සිද්ධියකින් තමයි රූප පෙනෙන්නේ. ඔහොම ඇති බවක් හම්බවෙලා, ඇති බව තුළ අපි නැති බවක් බැලුවට මේ ඉදිරියෙන් පෙනෙන වටාපත, නැත්නම් රූපය, පුටුව, මොකක් හරි, ඇහැට පෙනෙන දෙයක් අරගෙන, පෙනෙන දේ තියෙනවා කියලා, ඒකෙ රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා කියලා බැලුවා කියලා අනිත්‍යය දකින්න බැහැ. අනිත්‍යය මනසිකාරයක් විතරයි කරන්න පුළුවන්.

එතකොට සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති කියලා දේශනා කළේ, "සියලු සංස්කාරයන් අනිත්‍යයි කියලා විදසුන් නුවණින් දකී නම්, එහෙනම් ඇහැ අධිකරණය කොට, ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන පවතින පරියායෙදි, ක්‍රමයෙදි, පෙනෙන රූප, සියලුම රූප, දකින්න පෙර තිබුණා නොවෙයි, දැක්කායින් පස්සේ තියෙනවා නොවෙයි, අවස්ථාවට ඇහෙන්නේ හදලා යි පෙනෙන්නේ

කියලා, ඇහැ හැදෙන්න තියෙන ප්‍රත්‍ය ටික ම මේ පෙනෙන රූපයට ද දකින්නයි.”

අර උපමාව ඕනෙ නම් සිහි කර ගන්න. සිහි කර ගෙන, ඒ හේතු ටික නිරුද්ධ වෙන කොට ම ඇහැ නිරුද්ධ වෙනවා, නැත්නම් ඇහැ අහකට යන කොට ම පෙනෙන රූපය ඉතුරු නැතිව ම නැතිවෙනවා. එතකොට රූපය දකින්න පෙර තිබුණා නොවෙයි, දැක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නොවෙයි, අවස්ථාවට ද තියෙන එකක් නොවෙයි, ඇහෙන් පෙන්නපු රූපයකු යි පෙනෙන්නේ කියලා යම් වෙලාවක දැක්කොත්, අන්න ඒ ඇත්ත ඇති හැටියේ දැකීම ම රූපයේ අනිත්‍යතාවය පිණිස හේතුවෙනවා.

මොකද, වක්ඛුඤ්ඤා ව පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛු විඤ්ඤාණං තිණ්ණං සංඝති එස්සො මෙත්ත මෙහෙමයි අපට රූපයක් හම්බවෙලා තියෙන්නේ. ‘ඇහැ පටිච්ච’ කියන්නේ ‘ඇහැට රූපයක් ගැටුණා’ කියන එක නො වෙයි. ‘නිසා’ කියන එකයි. ඇහැ ද, රූපයන් ද නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය. ඇහෙන් රූපය හදනවා. ඒ දෙන්නා නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය උපදිනවා. ඒ හිතට දැන් ඔන්න රූපයක් පෙනෙනවා.

එතකොට අපි මේ සිද්ධිය නොදන්න කොට තිබුණ දෙයක්, තියෙන දෙයක් පෙනෙනවා කියලා යි හිතන්නේ. මේ සිද්ධිය දකින එක ම, යථා ස්වභාවය යි. එතකොට ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන තියෙන සියලු ම රූපයන්ගේ අනිත්‍යය දැක්කොත්, හොඳට තේරෙනවා, ඇහැ අහකට ගන්න කොට, මේ සිත බිඳෙන කොට, නිරුද්ධ වෙන කොට, දැකපු රූප ද ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා කියන අවබෝධයක් එනවා.

ඒ වාගේ ම පින්වතුනි, කණ මුල් කාරණාව කරගෙනත් ඔය ධර්මතාවය ම දකිනවා. ශබ්දයක් අහන්න පෙර ශබ්දය තිබුණා නො වෙයි, ඇහුණයින් පස්සේ ශබ්දය තියෙනවා නො වෙයි. (ඒක නම් කාටත් පේනවා.) නමුත් වටින්නේ, පව්වුප්පන්නයේ, වතීමානසේදිත්

කණ නිසා ම මේ ශබ්දයක් ඇහෙනවා මිසක, ඇහෙන වෙලාවටත් බාහිර තියෙන ශබ්දයක් නො වෙයි කියන නුවණ අපට එන්නට ඕනේ. ශබ්දය තිබුණා නො වෙයි, තියෙනවා නො වෙයි. මේ ස්පර්ශ නිසයි ශබ්දය කියන දැනුමක් අපට තියෙන්නේ, ස්පර්ශ නැතිවෙන කොට ම මේ ශබ්දය නැතිවෙනවා කියන දැක්මක් එන්නට ඕනේ.

අන්න ඒ විදියට දැක්කොත් අපට යම් තාක් ශබ්ද කියලා, ඒවා බැනුම් වශයෙන් ආපු නරක ශබ්ද වෙන්න පුළුවන්, ගුණ කීම් වශයෙන් හිත සතුව කරන හොඳ ශබ්ද වෙන්න පුළුවන්, එහෙම නැත්නම් මිහිරි වෙන්න පුළුවන්, අමිහිරි වෙන්න පුළුවන්. තව පැත්තකින් ගත්තොත් අර එකොළොස් ආකාර සිද්ධිය ම අතීත වෙන්න පුළුවන්, අනාගත වෙන්න පුළුවන්, වර්තමාන වෙන්න පුළුවන්, තමා තුළ වෙන්න පුළුවන්, බාහිර වෙන්න පුළුවන්, හිත යයි සම්මත එකක් වෙන්න පුළුවන්, ප්‍රණීත යයි සම්මත එකක් වෙන්න පුළුවන්, ඒ වගේම ඖදාරික එකක් වෙන්න පුළුවන්, සියුම් එකක් වෙන්න පුළුවන්, ඉතා දුර එකක් වෙන්න පුළුවන්, ළග එකක් වෙන්න පුළුවන්. ඒ හැම රූපයක් ම, ශබ්ද රූපයක් ගන්නවා. සෝත සම්ප්ප්පය නිසා හටගත්ත ශබ්දය, සෝත ස්පර්ශ නැතිවෙන කොට නැති වෙනවා.

මේ වගේ ගැටිය කියන එකත්, 'බාහිර තියෙන' ගඳ සුවඳක් තමන්ට දනෙන්නේ අවිද්‍යාව නිසයි කියලා ක්ෂණිකව එයා හඳුනාගන්නවා.

මෙතැනදී පින්වතුන්ට හොඳ සූත්‍රයක් මම තව මතක් කරන්නම්, මජ්ඣිම නිකායේ ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රය බලන්න. ඒ ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයේදීත් මේ අනිත්‍යය ගැන හොඳට තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වනවා. උපමා හයකින් මේ ආයතන හයට වැඩු ඉන්ද්‍රිය ඇති හික්කුන් වහන්සේ, භාවිත ඉන්ද්‍රිය ඇති හික්කුන් වහන්සේ ගැන කියන කොට, ඒ පරියායේදී, මේ ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයේ දී, තථාගතයන් වහන්සේ හොඳට විස්තර කරනවා. අන්න ඒ විස්තරය පින්වතුන් ටිකක් බලන්න.

යම් ශබ්දයක් තියෙනවා නම් ඒ ශබ්දය ද හේතු නිසා හටගෙන හේතු නැතිවෙන කොට නැතිවෙනවා කියලා හේතුව නිසා හටගත්ත හැටිත්, හේතු නැතිවෙන කොට නො පවතිනවා කියලා දකපු නිසත් අනිත්‍යයි කියලා දකින්න. හොඳ ශබ්දයත් එහෙමයි, නරක ශබ්දයත් එහෙමයි කියලා දකින කොට හොඳ ශබ්දයේ සතුටු වෙන්නවත්, නරක ශබ්දයේ ඇලෙන්නවත් එයාට වෙලාවක් නෑ. ඊට වඩා ශබ්දය යි කියන එකේ යථා ස්වභාවය ශීඝ්‍රයෙන් නුවණට ඇවිල්ලා. ශබ්දය යි කියන දේක යථා ස්වභාවය මේක යි කියලා මෙනෙහි කරන කොට, ඇත්ත මෙනෙහි කිරීම නිසා ම, ඇලෙන්න ගැටෙන්න තියෙන හේතුව නැති වෙලා, රැවටෙන්න තියෙන හේතුවක් නැතිවෙලා ඇත්ත දකිනවා.

නාසයට වගේ ම, දිවට රසක් ගැටෙන කොට, දිවට ස්පර්ශ වෙන්න කලින් රස අපට දැනුණේ නෑ. ඒ වස්තුව දිවට ස්පර්ශ වුණායින් පස්සේත් ඒ රසය අපට දැනෙන්නේ නැහැ. දිව නිසාම මෙහෙම රසයක් උපද්දලා පෙන්නනවා කියන කාරණාව දකින්න. මේ රසය බාහිර වස්තුව තුළ තියෙන රසයකුයි දැනුණේ කියන කාරණාවෙන් මිඳෙන්න. අපට දැනුණ රස රූපය බාහිර වස්තුවට ගැට ගහන්න එපා.

අපට ඇහැට පෙනුණු රූපය ඇහැ නිසා ම ඉපැද්දුවා කියලා බලලා බාහිර භෞතිකයට ගැට ගැහුවේ නෑ වගේ, කණ ට ඇහෙන සද්දය කණ නිසාම ඉපදුණා කියලා බාහිර භෞතික වස්තුවට ගැට ගහන්නේ නැතුව, නාසයට දූනෙන ගන්ධය, ඝාණය නිසාම උපන්නා කියලා දකලා, බාහිර භෞතිකයට ගැට ගහන්නේ නැතුව, දිවට දූනෙන රසය, දිව නිසා ම රසය උපන්නා, ඒ දිවයි රසයයි දෙක නිසා හිත උපන්නා කියලා දිව මුල් කාරණාව කරගෙන රසයත්, රසය ගැන දැනුම් ටිකත් ඔක්කොම තමන්ගේ පැත්තට ම ගන්න. බඹයක් පමණ ශරීරය ඇතුළට ම ගන්න. ඒක බාහිර භෞතිකයට ගැට ගහන්න එපා, ශුද්ධාණ්ඩකයට ගැට ගහන්න එපා, මහාභූතයන්ට ගැට ගහන්න එපා.

කයට යමක් ගැටුණොත්, ශීත හරි, උෂ්ණ හරි, මෘදු හරි, රළු හරි බව, කය නිසා ම මේ ඵොට්ඨබ්බය කියන කාරණාව, කය නිසා ම මේ ගැටුණු බව දැනෙනකම් උපන්නා. රළු බව හෝ සියුම් බව හෝ කියලා, 'කයට සාපේක්ෂව' අපට රළු බව හෝ සියුම් බව කියන කාරණාව දැනුණා මිසක, වස්තුව තුළ රළු බව, සියුම් බව කියන එකක් නෑ. අපේ ප්‍රසාදයේ ස්පර්ශයට සාපේක්ෂව, රළු, සියුම් බව උපද්දලා හිතට විඳින්න සකස් කරලා තියෙන්නේ. මේ ඵොට්ඨබ්බය තිබුණා නොවෙයි, තියෙනවා නො වෙයි, අවස්ථාවට භෞතිකයට ගැට ගහන්න එපා. අපට දැනෙන දැනුම, ඒක මේ කාය ස්පර්ශ නිසා යි කියලා සිහි කරන්න.

හිතට යමක් සිහි වේ නම්, අම්මා කියලා, තාත්තා කියලා, ගෙදර කියලා, දූ දරුවෝ කියලා, හිනිත් උපන්න ධර්මමන ම හිනිත් දැනගන්නවා කියලා දකින්න. ඒ සිහිවෙන ධර්මමණය බාහිර භෞතිකයට ගැටගහන්න එපා, මහාභූතයන්ට ගැටගහන්න එපා. 'බැහැර ඉන්න කෙනෙක්ව මතක් වුණා, බැහැර තියෙන ගේ දොර ඉඩකඩම් මතක් වුණා' කියලා භෞතිකයට ගැටගහන්නේ නැතුව, මනඤ්ච පටිච්ච ධර්මමෙ ව උප්පජ්ජති මනො විඤ්ඤාණං, මනසින් ධර්මමණයක් ම උපද්දලා, උපද්දපු ධර්මමණයන්ට රැවටෙනවා. හොඳට බලන්න මොන තරම් ඇත්තක් ද කියන එක.

අපි අපේ මනසින්, අපේ ජීවිතයෙන් අඟලක්, දශමයක්වත් එළියට ගිහිල්ලා තියෙනවද කියලා බලන්න.

මනෝ කියලා කිව්වෙ මනෝ ධාතු සිත. මනෝ ද්වාරය. ඒ මනෝ කියන මුල් සිතෙන් කළේ මොකක්ද, ධර්මමණ සිහි කරන එකයි. ඒ කියන්නේ අම්මා, තාත්තා, අයියා, අක්කා, ගෙදර කියලා මොනවා හරි අරමුණක් සිහි කරනවා. මුල් සිතෙන් යම් ධර්මයක් සිහි කළහම, සිහි කරලා ඒ සිත නිරුද්ධ වෙනවා. මේ ධර්මමණය අරමුණු කරගනිමින්, දැනගනිමින් ඊ ශාව සිත උපදිනවා. එතකොට අපි බාහිර තියෙන දෙයක් කවදාවත් දැනගන්නවා නොවෙයි. සිනින් අරමුණු සිහි කරලා, සිහි කරපු දේ ම යි දැනගන්නේ.

භෞතික කිසිම සම්බන්ධයක් නැති, මැරීව්ව නැදෑයෙක් සිහි කරන්නකෝ. එතකොට ඒ කළේ, සිතින් ම ඒ මතකය සිහි කළා. මතකය සිහි කළා කියන්නේ ධම්මායතනය සිහි කළා. සිහි කරපු එක දෑනගත්තා. එහෙනම් දකින්න, ඒ 'මැරුණා කියලා හිතන තැනත්' අපි නේ. ඉන්නවා කියන තැනක, ඉන්නවා කියන දේක සිහි කරන කොට තියෙන්නෙත් අපි අපේ ම සිතුවිලි සිහි කරගන්නවා, අපි අපේ ම මතස සිහිකරගන්නවා කියන කාරණාව පින්වතුන් දකින්න.

එතකොට දකිනවා, 'සිහි කරන දේ සිහි කරන්න කලින් තිබුණා නොවෙයි, සිහි කළායින් පස්සේ තියෙනවා නොවෙයි. සිහි කරද්දීත් මනසෙන් උපද්දපු ධර්මමණය ම දෑනගන්නවා' කියලා දකින්න. සිහි කරන දේ බාහිර භෞතිකයන්ට, මහාභූතයන්ට ගැටගහන්න එපා බැහැර තියෙන දෙයක් කියලා.

මේ වගේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ ම යම් කිසි කෙනෙක් ආයතන කුසල වෙනවා. හේතු නිසා හටගෙන හේතු නැතිවෙන කොට නැතිවෙනවා කියලා අනිත්‍යය දකිනවා. ඔය ස්වභාවය දකින්න උපකාර පිණිස ඔය විදියට නුවණින් මෙනෙහි කරනවා, මෙනෙහි කර කර බලනවා.

□ ඒ බලන දේ ට, මෙනෙහි කරන දේ ට, දකින්න, ඒක පෙනෙන මට්ටමට මතස හදාගන්න උපකාරී පිණිස නිවරණ ධර්ම දුරු කරන්න, චිත්ත සමථයකුත් වඩනවා. බුදුගුණ, අශූභය, මරණය, මෙමිත්‍රිය, ආනාපානසති, කුමන හෝ සමථ කමටහනකුත් වඩනවා. සති නිමිත්තේ හිත තබාගෙන, හිත කොහොටවත් යන්නට නො දී, ආනාපානසති කමටහන වගේ හැම කමටහනකට ම සති නිමිත්තේ හිත තබාගෙන ඒ කමටහන සිහියෙන් ම වඩනවා. මේකෙන් සමථය වැඩෙනවා.

□ සමථයට උපකාර පිණිස, කය වචනය දෙක සංවර කරගෙන, හැකි පමණකින් සිල් සමාදන් වෙනවා, සීලයකින් යුක්ත වෙනවා.

එතකොට සීලය උපකාරයී පින්වතුන්ට, චිත්ත සමථයක් ඇති කර ගන්නට, ආවරණීය ධර්ම දුරු කර ගන්නට.

□ ආවරණීය ධර්ම දුරු කරන කොට, දුරු වෙන්න වෙන්න, පින්වතුන්ට මුලින් මේ පිළිබඳව ඔය විදියට මෙනෙහි කිරීමේ අපහසුකමක් තිබුණා නම් අපහසුකම දුරුවෙනවා. ටිකක් පහසුවෙන් මෙනෙහි කිරීමේ හැකියාව ඇති වෙනවා.

□ තව ටිකක් කරන කොට, තව ටිකක් පහසුවෙන් මෙනෙහි කරන්න පුළුවන් වගේ ගතිය ඇතිවෙනවා.

□ තව ටිකක් කරන කොට සැහැල්ලුවෙන් මෙනෙහි කරන්න පුළුවන් කියන ගතිය ඇතිවෙනවා.

□ තව ටිකක් ඔය විදියට කරන කොට චුට්ටක් නිකම් අනුමානෙට ඇඟට දූනෙනවා මේ ගතිය.

දැනට, මුලින් කිව්වට මොකක් තේරෙන්නේ නැහැ. වචන ටිකක් විතරයි. “දකින්න පෙර තිබුණා නො වෙයි, දක්කයින් පස්සේ තියෙනවා නො වෙයි. ඇහැ නිසා ම යි හදල පෙනෙන්නේ.” මුලින් මේවා ගිරවු කියනවා වාගේ වචන ටිකක් විතරයි. වල භාරන්න භාරන්න, වලත් එක්ක පස් ගොඩ ගන්න, අපි වල ඇතුළේ ටික ටික ඉන්නවා වගේ, මේක මෙනෙහි කරන්න මෙනෙහි කරන්න, ඒක ම, අපි ඇතුළට සිහි නුවණ කිඳාගෙන බහින්න හේතු වෙනවා. ටික දවසක් යන කොට සැක සංකා දුරුවෙලා හොඳට හිතට ටිකක් දූනෙන ගතියක් එනවා. තව ටික දවසක් යන කොට තව ටිකක් හිතට දූනෙන දවසක් එනවා. තව ටිකක් කරන කොට සැක සංකා නැතුව හොඳට පෙනෙන මට්ටම දූනෙනවා. නමුත් රැඳිලා තියෙන්නේ නෑ.

ඔන්න ඔය මට්ටමට එතකොට පින්වතුනි, නිවරණ ධර්ම දුරුවෙනවා. හොඳට ‘ස්පඨියන්ගේ’ අනිත්‍යයත් පෙනෙනවා. හිත වඩන්නේ මේ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා බලන්නයි.

සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා බලන්න මේ ස්පඨී ආයතන හය අතහැරලා වෙන කොහේවත් හොයන්න යන්න එපා. ස්පඨී ආයතන හයේ හරියට සංවර වෙන්න. මේ පින්වතුන්ට සියලු සංස්කාරයෝ ස්පඨී ආයතන හය හරහා ම හම්බවෙයි. එතකොට, ඒ සියලු සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දකින යම් මට්ටමක් එනවා.

★ ඒ මට්ටමේ දී මේ පින්වතුන්ට මේ ආවරණීය ධර්ම දරුවෙනවා.

★ නිවරණ ධර්ම දරුවුණ නිසා ම සිතට ප්‍රමෝදයක්, ඔඳ වැඩුණු ගතියක්, ප්‍රමුදිත භාවයක් ඇතිවෙයි.

★ ප්‍රමෝදය බලවත් වෙලා ප්‍රීතියක් බවට පත්වෙයි.

★ ප්‍රීතිය තවදුරටත් බලවත් වෙලා කායපස්සද්ධි, චිත්තපස්සද්ධි, කියලා පස්සද්ධිය, සැහැල්ලුව, හිත කය දෙකේ ම සන්සිඳීම ලබාදෙන තැන දක්වා ම දියුණු වෙයි. ඒ සන්සිඳීම කොච්චරද, හිත කය දෙක ම සැප සහගත යි කියලා වේදනාව සැප සහගත වූවක් කරන මට්ටමට ම පත්වෙයි. වේදනාව සැප සහගත වෙද්දී බාහිර අරමුණු හොය හොයා හිත දූවන ගතිය නතරවෙන්නේ ඉබේට ම යි. සැප සහගත සිත ඇති කල්හි, කය ඇති කල්හි, සිත සැප සහගත නිසා ම සිත සමාධි වෙනවා. හිත අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛා වෙනවා. තමා කෙරෙහි ම නැඹුරු වෙනවා. ඒකම හිත සමාධියි කියලා කියනවා.

ඔය සමාධියි කියන කොට අපි මේ භාවනා කරන කොට, පැයක් හමාරක් අරමුණුවලින් මිදිලා විතර්ක අඩුවෙලා ඇතිකරගන්න ගතියකින් එහෙම දකින්න එපා. එය තමන්ට පෙනෙන, මේ ඇහැට පෙනෙන, සංඥා මට්ටම ද වෙනස්කරමින් පහළවෙන සමාධි මට්ටමක්. මෙන්න මේ සමාධියේ දී, පින්වතුන්ට හොඳටම පෙනෙනවා කිසිදු සැකයක් නැතුව අහුඬා සම්භූතං හුඬා න හවිස්සති - පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව ම නැතිවෙනවා.

යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං, සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං කියන ආකාරයට, ස්පඨි ආයතන හය පෙර නො තිබීම හටගෙන, ඉතුරු නැතිව නැතිවෙනවා. සියල්ල ප්‍රත්‍ය සහිතව, මේ මේ හේතුව, මේ මේ හේතු නිසයි ඇහැ හැදිලා තියෙන්නේ, ඒ ඇහෙනු යි රූප හැදුවේ, ඒ ඇහැයි රූපයයි දෙක නිසා හැදුණු, උපන්න, හිතට පෙනෙනවා නම් රූපයක්, ඒ රූපය ද ඇහෙන් හැදුවේ. ඒ ඇහැ ද අවිද්‍යා කම් හේතුවෙන්. ඒ දෙන්නා එකතුවෙලයි හිත හදලා තියෙන්නේ කියලා, තමන් තුළ ම පෙනීමත්, පෙනුණු දේත්, ඔක්කෝම තමන් තුළින් ම එක අරමුණට, ශූන්‍ය දෘෂ්‍යයට හම්බවෙන දවසක් එනවා.

මෙහෙම ඇත්තක් පවතින තැනක, 'දකින්න පෙර තිබුණා, දැක්කායින් පස්සේ තියෙනවා, තිබුණු දෙයක් පෙනෙනවා' කියන මට්ටමට පත්වෙලා, කෙලෙස් වශයෙන් විචීම නිසා සසර ඇවිදපු වාරවල්, ඒ අවිද්‍යාවෙන් ඇතුළට ගිය ලෝකය තුළ, පෙනෙන දේ ඇතුළේ අනන්ත අපරිමාණ නැදැකම් කියාගෙන, ගහ බැණගෙන විදපු ලෝකය ගැන, අවිද්‍යාවේ කෘත්‍යය ගැන, කලකිරෙන්නේ අන්න එදාට යි.

එදාට මෙන්න මේ දුකේ කලකිරෙනවා. ඇහැට පෙනුණ දේ ඉතුරු නැතිව නැතිවෙද්දී, කෙලෙස්වලින් නේද මේක නතර කරගෙන, මාළිගාවලින් සැප වින්දා නම් තියෙන මාළිගාවකින්, ඒත් මේ කෙලෙසුන්ගෙන් නේද, නැදැයින්ගෙන්, දූරුවන්ගෙන් සැප වින්දානම් පෙනෙන රූපායතනයේ නිත්‍ය බව, අවිද්‍යාවෙන් නිත්‍ය බව ඇතිකරගෙන කෙලෙස් වශයෙන් නේද කියලා හොඳට දකිනවා. මේ දුක වින්දේ කෙලෙස් ටික නිසයි කියලා පෙනෙනවා. එදාට දුකේ කලකිරෙනවා.

දැන් ඉතුරු නැතුව ම සියලු ම ස්පඨි ආයතනයන්ගේ අර්ථය පෙන්නන කොට දූකපු, අහපු, දූනුණු හැම දේකම, දුක ආපු හැම තැනක ම කලකිරෙන්නේ ඉබේම යි. එයා ඇහේ නො ඇලෙනවා. දැන් ඇහේ කලකිරිලා. රූපයේ කලකිරිලා. වක්බු විඤ්ඤාණයේ,

එක්කු සම්ප්‍රදායයේ, එක්කු සම්ප්‍රදායයෙන් උපන් වේදනාවේ කලකිරීම. මේ විදියට ස්පර්ශ ආයතන හයේ ම කලකිරීම. කලකිරීම නිසා නො ඇලෙනවා.

දැන් 'කෙනෙක්' නො ඇලෙනවා නොවෙයි. අතන 'කෙනෙක්' ගේ කලකිරීම' නොවෙයි. මේ ඇත්ත දැකීම නිසා කලකිරීමයි. නො ඇලීම කලකිරීම නිසායි. කෙනෙක්ගේ නො ඇලීම නො වෙයි. ඒ නිසා මිඳෙනවා. කෙලෙසුන්ගෙන්, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, සියලුම ජරා මරණ දුකෙන් මිඳෙනවා.

□ මෙන්න මේ මිදීම නම් කරනවා අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය කියලා. නිමිති නෑ. ඇයි? හේතු එල දහම දකින කොට පෙර නොතිබී ම හටගත්තා කියලා දැක්කහම, අතීත අන්තය අතහැරුණා.

□ හේතු නැතිවීමෙන් නැතිවෙනකොට අනාගතය අන්තය අතහැරීම.

□ වර්තමානය එකම ප්‍රත්‍යයකින් පවතිනවා කියන තැනකට එද්දී පින්වතුනි, වර්තමානයක සිහි නුවණින් යුක්ත එම එක් අරමුණක් තියෙද්දී, අසීමිත වූ සියලු ම නිමිතිවලින් මනස මිඳෙනවා. අනිමිත්තයි. යම් නිමිත්තක් හටගත්තා නම් හටගත්ත නිමිත්ත ප්‍රත්‍ය නිසා හටගෙන ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට නැතිවෙනවා කියන නුවණ හිටින්නේ ඉබේ ම යි.

මෙන්න මේ ක්‍රමයට ඇත්ත දැකලා, ඒ සමාධිය නිසා ඇත්ත ඇති හැටියට දකින තැනට තමයි සබ්බේ සබ්බාරා අනිවච්ඡා, යදා පඤ්ඤාය පස්සති කියලා කිව්වේ, සමාධිය නිසා ඇත්ත පෙනෙන තැනටයි. අප්ප චිත්තඤ්ඤා දුක්ඛේ කියලා කිව්වේ, එදාට ඒ ඇත්ත දකින නිසයි, දුකේ කලකිරෙන්නේ. කලකිරුණු නිසා නො ඇලෙනවා, නො ඇලෙනහම මිඳෙනවා. ඒ මිදීම මතක්කළා ඒ දොරටුවේ නමින්. මොකක්ද? අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය කියලා.

වතීම්මානගේ දී එකම නිමිත්තක් හැර, දිවි කෙළවර කොට, සලායතනය කෙළවරකොට, පවතින එක ම නිමිත්තක් හැර, අනෙක් සියලු ම නිමිත්තන්ගෙන් මිදෙනවා. එක ම නිමිත්තක් තියෙනවා, 'මේ නිමිත්තෙන් අනිමිත්තයි' කියන නුවණත් තියෙනවා. අනිත් සියලු ධර්මාවයන්ගෙන් මිදුණු බවත්, අනිත් සියලු ධර්මාවයන්ගෙන් අනිමිත්ත බවත්, එක ම නිමිත්තෙන් සනිමිත්ත බවත් එයා දකිනවා. එක ම සනිමිත්ත බවට හිත තියලා අනිත් අනිමිත්ත බවෙන් එයා මිදෙනවා.

මෙන්න මේ ඥාන දර්ශනය ආකෝප්‍යයි. ලෝකයේ කුමන කටයුත්තක් කරන්න ගියත්, අපි වගේ, ස්පර්ශී ආයතන හය ම තියෙනවා, හයෙන් ම සැප දුක් විඳින, පුද්ගලයෙක් විද්‍යාමාන නැහැ. එක වෙලාවකට එක ආයතනයක්. එය ද හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් උපදිනවා, ඉපිද නිරුද්ධ වෙනවා කියන තැනකින් පවතිනවා මිසක ගොඩගැහෙන්න, රැස්වෙන්න, ස්පර්ශී ආයතන හයක් එකතුවෙන්න ජීවිතයක් එයාට නැහැ. 'දකින, අහන, කියන, කරන පුද්ගලයෙක්' කියලා හත්වැන්නෙක් නෑ. ඒ නිසා ඒ ඒ ආයතනයන්ගේ පැවැත්මක් තියෙනවා, එය ද හේතු ප්‍රත්‍යය කියන තැනකින් ජීවිතය පවතිනවා.

ඔන්න ඔතැනට කිව්වා සෝපදිසේස නිබ්බාන කියලා. කිසිවක් උපාදාන වශයෙන් නො ගෙන, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුණා. අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තිය කියලා නම් කළා.

මේ වේතෝ විමුක්තිය කුමකට ද? වේතෝ විමුක්තිය පින්වතුනි, නිවන නෙවෙයි. වේතෝ විමුක්තිය නිවනටයි. කුමන නිවනකටද? නිවන දෙ ආකාරයි. සෝපදිසේස නිබ්බාන සහ අනුපදිසේස පරිනිව්වාන කියලා.

* සෝපදිසේස නිබ්බාන කියලා කියනවා මේ ආශ්‍රවයන්ගෙන්, මේ කෙලෙසුන්ගෙන් මිදිලා, ඒ මිදීම නිසා, සත්ත්ව පුද්ගල භාවයෙන් මිදුණු, ජරා මරණ දුකක් තියෙනවා නම්, සත්ත්ව පුද්ගල භාවයන්ගේ ඉපදීමක් තියෙනවා නම්, 'මෙන්න මේ

ඉපදීම' නැතිවෙනවා. 'සත්ත්වපුද්ගල භාවයේ ඉපදෙන ගතිය', සත්ත්වපුද්ගල භාවයේ ඉපදීම නැතිකරලා සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක්ගෙන් එන දුකෙන්, සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් විඳින දුකෙන් මිදෙනවා. ඒ නිසා සත්ත්වයෙකුගේ ජරාවෙන්, සත්ත්වයෙකුගේ මරණයෙන් ද මිදෙන නිසා, අජරාමරයි කියලා කියනවා.

ඔහුනට ක්ලේශ පරිනිව්‍යානය කියලාත් කියනවා. අනුප්පාදය කියලාත් කියනවා. නො හටගැනීම කියලාත් කියනවා. එතකොට 'අනුප්පාද බව' නැත්නම් නො හටගැනීම කියලා කිව්වේ මේ 'පංචඋපාදානස්කන්ධ දුකේ නො ඉපදීමක්'. සත්ත්ව-පුද්ගල භාවයේ නො ඉපදීමක්. සත්ත්ව-පුද්ගල භාවයෙන් එන දුක නො ඉපදීම් ස්වභාවයකට පත්කරනවා. පත්කරලා ස්කන්ධ ටික විතරක් පරිහරණය කරනවා. කෙලෙස් ටික දුරු කරලා ස්කන්ධ ටික විතරක් පරිහරණය කරන මට්ටමට කිව්වා සෝපදිසේස නිබ්බානය. මේ විමුක්තියේ ඉන්න කොට ලැබෙන අර්ථය තමයි ස්කන්ධ ටික තියෙද්දී සත්ත්ව-පුද්ගල භාවයෙන් එන දුක නූපදින ස්වභාවයකට පත්වීම.

* අනුපදිසේස පරිනිව්‍යානය: මේ ස්කන්ධ ටිකේ ආයු සන්තතිය අතහැරුණු දවසට, ස්කන්ධ ටිකේ ආයු සන්තතිය ගෙවුණු දවසට ඒ ස්කන්ධ ටිකත් ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා. එතකොට ඒකට පෙන්නනවා අනුපදිසේස පරිනිව්‍යානය කියලා.

- ස්කන්ධයන්ගේ පිරිනිවීම වෙන්නෙන් කෙලෙස් නැති කරපු කෙනාට යි.
- කෙලෙස් නැතිකරගත්ත, නැත්නම් අනුපාදා පරිනිව්‍යානයෙන් පිරිනිවී කෙනාට යි ස්කන්ධ පරිනිව්‍යානය ලැබෙන්නේ.

- ක්ලේස පරිනිච්ඡානය ලැබෙන්නේ ක්ලේසයන්ගෙන්, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, දුකෙන් මිදුණු කෙනාට යි, දුකේ ඇලුණු කෙනාට නො වෙයි.
- දුකේ මිදීම, දුකේ නොඇලුණු කෙනාට යි, දුකේ ඇලුණු කෙනාට නො වෙයි.
- දුකේ නොඇලීම ලැබෙන්නේ දුකේ කලකිරුණු කෙනාටයි, ඇවිලෙන කෙනාට නො වෙයි. සතුටුවෙන කෙනාට නො වෙයි.
- පින්වතුනි, කලකිරීම ලැබෙන්නේ (සමාධිගත මනසකින්) ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින කෙනාට මිසක, ඥාන දර්ශනය තියෙන කෙනාට මිසක, අඥාන අදර්ශනයට නො වෙයි. මෝඩකමට නො වෙයි.
- පින්වතුනි, ඥාන දර්ශනය ලැබෙන්නේ සමාහිත කෙනාට මිසක, අසමාහිත කෙනාට නො වෙයි.
- පින්වතුනි, සමාහිත බව වෙන්නේ සැප සහගත හිත කය තියෙන කෙනාට මිසක, සිත කය දෙක දුක් සහගත කෙනාට නො වෙයි.
- පින්වතුනි, සැප සහගත කියනකොට හිතලා ගන්න පුළුවන් සැපක් නො වෙයි. හිතලා ගන්න පුළුවන් සැප ගන්න ගිහිල්ලා තමයි, දුකේ ඵරිලා තියෙන්නේ අපි. අපි හැමෝම සැප ගන්න ගියපු අය නේ. සැප ලැබෙන්න ඕනෙ මිසක ගන්න බැහැ. ඒක තමයි නියම සැපය. සැපය ගන්න හදන තාක් වැටෙන්නේ දුකට යි.
- හිත කය දෙක සැප සහගත වෙන්නේ හිත කය දෙක සන්සිදුණු කෙනාට මිසක, දරථ කෙනාට නොවෙයි.

- සිත කය දෙක සන්සිඳෙන් ප්‍රීති සහගත මනසක් ඇති කෙතොට මිසක, දොම්නස් සහගත මනසක් තියෙන කෙතොට නො වෙයි.
- ප්‍රීති සහගත මනස කියන එක ගන්න පුළුවන්, ඔඳ වැඩුණු ප්‍රමුදිත භාවයෙන් යුක්ත කෙතොට මිසක, අසතුට තියෙන කෙතොට නො වෙයි.
- පින්වතුනි, ප්‍රමුදිත භාවය ඔඳ වැඩුණුකම ගන්න පුළුවන් යෝනිසෝමනසිකාරය තියෙන කෙතොට යි.

ඒ නිසා ස්පඨී ආයතන හය, හයේ ඇති ධර්මා, ඒ ධර්මාවයන්ගේ හේතු ප්‍රත්‍ය බව, පෙර නො තිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා කියන කාරණාව, 'වතීමානසේදී ප්‍රත්‍යයෙන් තමා තුළම ස්පඨී ආයතනයන්ගේ ඉපදීමෙන් මේ අරමුණු ඉපදුණුව', තේරුම් අරගෙන ඊට අනුව යෝනිසෝමනසිකාරය පවත්වන්න. යෝනිසෝමනසිකාරය පවත්වමින්, සමාධිගත මනසකින් හිත වඩන්න. ඒ දෙකට උපකාරය පිණිස සීලයක පිහිටන්න. සීලයක පිහිටලා, සමාධිගත මනසකින්, නැත්නම් සිත සමාධිමත් කරමින්, අනිත්‍ය දකින්නට උපකාරී වෙන විදියට අර ඉඤ්ඤ භාවනා සූත්‍රය වගේ සූත්‍රයක් බලාගන්න. මම මේ පෙන්නාපු වචනත් උදව්කරගන්න. ඒ විදියට යෝනිසෝමනසිකාරය කරන්න.

මේ විදියට යෝනිසෝමනසිකාරය කළහම ඒ යෝනිසෝමනසිකාරය ම නිසා අප්පමත්තස්ස විහරතො, පාමුප්පං ජායති. පමුදිතස්ස පීති ජායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති. පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදියති. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. සමාහිතෙ චිත්තෙ ධම්මං පාතුභවන්ති. ධම්මානං පාතුභවා අප්පමාද විහාරිතෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති කියලා මේ ධර්මා ටික විමුක්තිය දක්වා

ම එක පෙළට පෙළ ගැහි ගැහී එනවා. මේ සඳහා චේතනාකරණීය නෑ. මේ මේ ධර්ම වැඩෙන්න කියලා ප්‍රාර්ථනා කටයුතු නෑ.

ඒ, මිදීමේ එක මුඛයකින් ඇතුල්වෙලා, අනිත්‍යයි කියන මුඛයෙන් ඇතුල්වෙලා, අනිමිත්තයි කියන නිමිත්තෙන් මිදිලා, දුකෙන් එතෙරවෙන ක්‍රමයයි පින්වතුනි, මම ඔය මතක් කළේ. ලෝකය තුළ ඉන්න කෙනෙක් ලෝකයෙන් එතෙරට ගියේ මෙන්න මේ දොරටුවෙනුයි. ඔන්න ඒ එක ක්‍රමයක්.

පින්වතුනි, තව තියෙනවා ක්‍රම දෙකක්. එයින් එකක් සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා දකින්නට ඕනේ. දුකයි කියන දැක්ම හරහා ඒ දොරටුවෙන් ඇතුල්වෙලා පිටවෙන තැන තමයි, මොකක්ද, අප්පඤ්චිත කියන චේතෝ විමුක්තියෙන් පිටවෙලා, ලෝකයෙන් එතෙරට ගිහිල්ලා, කෙලෙස් පිරිනිවීමෙන් පිරිනිවිලා, ස්කන්ධ පිරිනිවීමෙන් පිරිනිවිලා, සියලු දුකෙන් පිරිනිවෙන නිරෝධ ධාතුව සාක්‍ෂාත් කටයුතුයි.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

සබ්බෙ සඤ්ඤා දුක්ඛා'ති

යදා පඤ්ඤාය පස්සති

අප්ප නිබ්බින්නදති දුක්ඛෙ

එස මග්ගො විසුද්ධියා

අපි දැන් ටිකක් බලමු: ‘‘සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා යම් කලෙක නුවණින් දැක්කොත් එදාට දුකේ කලකිරෙනවා. මෙන්න මේක නිවනට මග යි’’ කියලා තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කළා. අන්න ඒ ටික දැන් අපි පොඩ්ඩක් සිහිපත් කරලා බලමු, කොහොමද සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා බලන්නේ. දුකයි කියලා දකින්නේ කියලා.

පින්වතුනි, මම මුලින් මතක් කළ විදියට ‘‘සියලු සංස්කාර’’ කියලා කියන කොට, සංස්කාර මෙතැනදී අර වගේම නිශ්පරියායෙන් ගන්න. එක ප්‍රදේශයකින් ගන්නේ නැතුව, සියලු ම සංස්කාර. සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර, අභිසංකාරක සංඛාර, ප්‍රයෝගාභිසංඛාර කියන මේ සියලු ම සංස්කාරයන් පරියායෙන් පරියායට පෙන්නපු සංස්කාරයන්, ‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා’ කියලා මේ කුමන ආකාරයකට හරි, ‘රූප වේදනා සංඥා සංඛාර’ කියලා පෙන්නන තැනක හරි, තියන මේ ඔක්කෝම ධර්මා ටික එකට එකතු කරලා අරගෙන සියලු සංස්කාර යි කියන ටික කෙටි කරලා කැටි කරලා, ස්පඨී ආයතන හය හරහා දකින්න. මේ ස්පඨී ආයතන හය හරහා දකින කොට අපට හම්බවෙන්නේ මුලින් කිව්ව පරිදි ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන රූප, කණ මුල් කාරණාව කරගෙන ශබ්ද, නාසය මුල් කාරණාව කරගෙන ගන්ධ, දිව මුල් කාරණාව කරගෙන රස, කය මුල් කාරණාව කරගෙන ස්පඨී, සිත මුල් කාරණාව කරගෙන ධර්මාරම්මණයන්. මේ හැම සංස්කාරයක් ම, හැම ධර්මාවයක් ම, දුකයි කියලා දකින්න ඕනේ.

මෙතැනදී පින්වතුනි, දුකයි කියන කොට 'දුක් වේදනා' අර්ථයෙන් නො ගත යුතුයි. දුක් වේදනා අර්ථයත් ලැබෙනවා. දුක වශයෙන් හෝ දුක ගෙනැත් දෙන, දුක පවත්වන, දුකට යොමු කරවන අදහසින් දුක යි කියන කාරණාව තේරුම් කර ගන්නට ඕනේ.

ඕකෙදි හොඳ උත්තරයක් අපට ලැබෙනවා, අපි ඒ ටික පොඩ්ඩක් විමර්ශනය කරමු. අභිධම්ම පිටකයේ, යමකප්‍රකරණයේ, සච්ච යමකයේ දී, පෙන්නනවා පින්වතුනි, දුක්ඛං, දුක්ඛ සච්චං. දුක්ඛ සච්චං, දුක්ඛං කියලා. දුක කියලා කියන්නේ දුක්ඛ සත්‍යයට ද, දුක්ඛ සත්‍යය කියලා කියන්නේ දුකට ද කියලා. ඊට පස්සේ එතැන දී, දුක්ඛං දුක්ඛ සච්චං, දුක්ඛ සච්චං න දුක්ඛං කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා, දුක කියන එක පින්වතුනි, දුක ද වෙනවා දුක්ඛ සත්‍යය ද වෙනවා. ඒකෙදි තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ කායික දුක්ඛං, මානසික දුක්ඛං, දුක්ඛං. එතකොට අවශේෂ දුක්ඛො න දුක්ඛො දුක්ඛ සච්චං. කායික දුක්ඛං මානසික දුක්ඛං දුක්ඛං ව දුක්ඛ සච්චං කියලා.

තථාගතයන් වහන්සේ දුක සහ දුක්ඛ සත්‍යය අතරේ වෙනසක් පෙන්නනවා. කයට යම්කිසි දුක් වේදනාවක් ඇතිවෙනවා නම්, සිතට යම්කිසි දුක් වේදනාවක්, දොම්නස් සහගත දුක් වේදනාවක් ඇති වෙනවා නම්, මේ ටික දුකයි කියලා පෙන්නනවා. මේ ටික දුක ද වෙනවා, දුක්ඛ සත්‍යය ද වෙනවා. අවශේෂ දුක්ඛය, දුක්ඛ නෙවෙයි, දුක්ඛ සත්‍යය යි කියලා පෙන්නනවා. ඒ කියන්නේ අපට වේදනාව කියන තැනින් දුක් වේදනාව දූනෙනවා තමයි. දුක එන්නේ එතැනින්. නමුත් සැප වේදනාවක් තියෙනවා නම්, උපේක්ෂා වේදනාවක් තියෙනවා නම්, දුක් වේදනා වෙත්, සැප වේදනා උපේක්ෂා වේදනාවක් ඇති කරවන්න හේතු වුණ අනික් ධර්මයෝත්තරයක්, මේවා දුක්ඛ සත්‍යයෙහි ලා යෙදෙනවා මිසක දුක නො වෙයි.

හොඳට තේරුම් ගන්නට ඕනෙ මෙතැන. පින්වතුනි, දැන් බ්‍රහ්ම ලෝකය ගන්න. ඒ වාගේම දිව්‍ය ලෝක ගන්න. අරුපී බ්‍රහ්ම ලෝක

ගන්න. අසඤ්ඤ තලය වගේ තැන් ගන්න. මේ තැන්වල දුක නෑ. දුක් වේදනාව, කායික දුක නෑ. මානසික දුක නෑ. නමුත් දුක්ඛ සත්‍යය තියෙනවා. දුක්ඛ සත්‍යයට ඇතුළත්. එතැනද ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ආයුෂ්‍යයන්ගේ පිරිහීමක් තියෙනවා. ඒ ඒ ආයුෂ්‍යයන්ගේ පිරිහීමෙන් ඒ ඒ තැන්වලින් චුතවෙන මරණයක් තියෙනවා. එතකොට ඒ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ මුහුකිරීමෙන් මහඵ බව, මරණය කියන ජරා මරණ ඒ ධර්මයන්ගෙන් තියෙන නිසා දුක්ඛ සත්‍යය එතැනත් තියෙනවා. නමුත් දුක් වේදනා අර්ථයෙන් එතැන නැති නිසා, ඒක දුකයි කියන බව පෙන්නන්න බෑ. දුකයි කියලා පෙන්නන තැනක දුක ද තියෙනවා, දුක්ඛ සත්‍යය ද තියෙනවා.

මේකෙන් තව අර්ථයක් පෙන්නනවා, දුක් වේදනාව නැතුව බුහිම ලෝකයක උපන්නත්, එයා ජාති ජරා මරණ සෝක පරිදේව කියන ධර්මයන්ගෙන් නො මිදුණු බවෙනුත් 'දුක්ඛ සත්‍යය තියෙනවා, දුක නෑ' කියන අදහස තියෙනවා.

ඉතින් මම මෙතැන්දී මතක් කළේ, දුක පිරිසිදු දකින්න නම්, අපි දුක් වේදනා අර්ථයෙන් නො වෙයි, දුක් වේදනා වශයෙන් ප්‍රකට නැතුව, සැප වේදනා වශයෙන් අපි ළඟට එලැඹෙන දේ තුළත්, දුක් වේදනාව කියන දේ තුළත්, උපෙක්‍ෂා වේදනාව කියන ධර්මාවය තුළත්, පවතින්නේ 'දුක හෝ දුකට නැඹුරු කරවන' අර්ථයකින් අපි දුක දැකිය යුතුයි.

සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා නුවණින් දැක්කහම, ඒක ද මේ ලෝකයෙන් මිදීමේ මගක් වෙනවා. දුක සහ දුක්ඛ සත්‍යයේ ඇති වෙනස අනුව බලන කොට 'සියලු ධර්මයෝ දුකයි' කියන කාරණාව, දුක් වේදනා අර්ථයකින් පමණක් නෙවෙයි, දුක උපද්දන, දුකට පමුණුවන අර්ථයෙන් ද, දුකයි කියන නුවණ අපට තියෙන්නට ඕනේ. දුක් සහගත වේදනාව දුකයි.

උපෙක්‍ෂා වේදනාව දුක් නෙවෙයි, උපේක්‍ෂා සහගතයි. සැප සහගත වේදනාවක් දුක් නෙවෙයි. ඒවා සැපයි. එතකුදු වුවත් ඒවා

අනිත්‍යය අර්ථයෙන්, විපරිණාම අර්ථයෙන් ද දුකයි. ඒ ධර්මයන් නිසා ජරා මරණ දුකට පමුණුවන අර්ථයෙන් ද දුකයි.

පින්වතුනි, යථා ස්වභාවය අනුව බලන කොට සමහර විටෙක දුක් වේදනාවෙන් අපට ලැබෙන දුක බොහොම ටිකක්. අපි නො දන්නවා වුණාට සැප වේදනාවෙන් අපට මහා විශාල දුකක් උරුමවෙනවා. සැප වේදනාවෙන් අපට තණ්හාව කියන කාරණාව, උපේක්ෂා වේදනාවෙන් මෝහය කියන කාරණාව, නැත්නම්, මෝහය, ලෝභය කියන කම් හේතු, ක්ලේශ ධර්මයෝ අප තුළ ඇති කරවනවා, වඩවනවා. ඒ කෙලෙස් සෝතයට අනුව වැටුණු අවිද්‍යා සහගත තැනැත්තා බොහෝ කාලයක් සසරේ ඉපදෙමින් මැරෙමින්, මැරෙමින් ඉපදෙමින්, ජරා මරණ දුක අනුව ගහගෙන යන නිසා, යථාර්ථ වශයෙන් බැලුවහම ලෝකය තුළ තියෙන සැප වේදනාව, උපේක්ෂා වේදනාව තරම් මහත් වූ අනර්ථකාරී ස්වභාවයක් ලෝක සත්ත්වයාට සිද්ධ කරන තව එකදු ධර්මයක් නෑ වගෙයි.

සැප වේදනාව උපේක්ෂා වේදනාව තිබුණු පමණකින් සසරට යන්නේ නැහැ. ඒ සැප වේදනාවෙන් දුක තැවරිලා තියෙනවා කියලා නුවණින් දකලා, සැපේ සතුටු නො වන මනසක් කෙනෙක් හදාගන්නවා නම්, ඒ උපේක්ෂා වේදනාවේ මෝහය තියෙනවා, ඒ තුළින් දුක උපද්දනවා කියලා, දුක ගෙනැත් දෙනවා කියලා, උපේක්ෂා වේදනාවෙන් ඇති දුක්ඛ ස්වභාවය නුවණින් දකිනවා නම්, දුක් වේදනාව දුක්ඛ අර්ථයෙන් ම දුකයි, දුක ගෙනැත් දෙන අර්ථයෙන් ද දුකයි, ද්වේශය පටිඝය ඇති කරලා කියලා නුවණින් දකිනවා නම්, ඒ විදියට තුන් වේදනාවේ ම ඇති දුක් ස්වභාවයක්, ඒ වේදනාවන් උපද්දන්න හේතුවුණ ධර්මයෝ ද 'දුක ඇතිකරවන හේතුව' ඇතිකරවන්ට හේතු වශයෙන් ම දුකයි කියලා යම් කෙනෙක් දැක්කොත් එයාට මේ එක් වේදනාවක්වත් දුක අනුව ගෙනියන, දුක අනුව ගහගෙන යන ධර්මයක් වෙන්නේ නෑ, දුකෙන් මිදීම පිණිස පවතිනවා.

පින්වතුනි, අපි පොඩ්ඩක් බලමු, මුලින් කතා කළා වගේ මේ ස්පර්ශී ආයතන හය හරහා සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියන කාරණාව කොහොමද ලබන්නේ කියලා.

පින්වතුනි, යම්තාක් ඇහැ මුල් කාරණාව කරගත්ත රූප තිබුණොත්, සැප වේදනාවට හේතු වූ ස්පර්ශී නිසා, සැප සහගත රූප අපට හම්බ වෙනවා. දුක් වේදනාවට හේතු වූ ස්පර්ශී නිසා රූපය දුක් සහගතයි කියන කාරණාවට යනවා. උපේක්ෂා සහගත වේදනාවට හේතු වූ ස්පර්ශී නිසා උපේක්ෂා සහගතයි රූපය යන ගණයට වැටෙනවා.

පින්වතුනි, මේ සැපත් දුකත් දෙක ම දුකයි කියන නුවණක් අපට තියෙන්නට ඕනේ. කොහොමද, යම් කිසි කෙනෙකුට ඇහෙන්න රූපයක් බලන කොට, බලන්න හිත නැමෙන කොට, හිත යොමු කරන කොට, වේදනා අර්ථයෙන් ද දුකයි කියන කාරණාවක් සිහි කරන්නට පුළුවන්.

□ ඇහෙන්න කුමන හෝ රූපයක් බැලුවොත්, දුක් වේදනාවක් උපදියි. උපදින දුක් වේදනාව 'මේ රූපය නිසා දුකක් ම යි නේද ලැබෙන්නේ' කියලා, එහෙමත් දුක සිහි කරන්නට පුළුවන්.

□ යම් සැප සහගත රූපයක් බැලුවත්, ඒ ස්පර්ශී නිසා සැප වේදනාවක් ඇතිවෙනවා, ඒ සැප වේදනාව නැතිවෙන කොට ම මේ රූපයෙන් එන සැපය නැතිවීමෙන් එන ප්‍රිය විප්පයෝග දුක්ඛය ඇතිවෙනවා නේද, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීමේ දුක ඇතිවෙනවා නේද කියන කාරණාව සිහි කරන්න පුළුවන්.

□ උපේක්ෂාවට හේතු වූ රූප ස්පර්ශී නිසා ඇතිවෙන උපේක්ෂා වේදනාව ද විපරිණාම වෙනවා, වෙනස් වෙනවා. සැපක් දුකක් කියන කාරණාවෙන් තොර උපේක්ෂා සහගත වේදනාව ද, දුකක් නැති අර්ථයෙන් සැපක් යන ගණයට යනවා. එබඳු වූ උපේක්ෂා ස්වභාවයේ අපට හැම වෙලාවකම ඉන්න බෑ, විපරිණාම

වෙනවා. ඒ නිසා උපේක්ෂා වේදනාව ද වේදනා වශයෙන් දූෂය කියන කාරණාවක් සිහි කරන්නට පුලුවන්.

★ අපට පුළුවන් තව මේ ආකාරයෙනුත් බලන්නට: ඇහෙන දකින, ඇහැට පෙනෙන යම්තාක් රූප තියෙනවා නම්, ඇහැ නිසා උපද්දලා හිතට පෙන්වන යම් තාක් රූප ධාතුන් තියෙයි නම්, රූප තියෙයි නම්, මේ හැම රූපයක් ම හරියට තමන්ගේ අවැඩ කැමැති, අහිත කැමැති, තමන්ගේ දුක් වේදනාව කැමැති හතුරෙක් වධකයෙක් වගේ තේද කියලා බලන්නට පුළුවන්.

පින්වතුනි, තමන්ට අවැඩ කැමැති, අහිත කැමැති, යහපත නොකැමැති, දුක කැමැති, යම්කිසි සතුරෙක් ඉන්නවා නම් හැම වෙලාවෙම උත්සාහවත් වෙන්නේ තමන්ට අවැඩක් උපදවන්නට ම යි. ඉඩ ලැබෙන හැම මොහොතකම බලන්නේ තමන්ට අවැඩක් උපදවන්නට ම යි. තමන්ට යහපත ලබා නො දී අයහපත ලබා දෙන්න යි. හතුරෙක් යම් සේ එබඳු වූ ප්‍රයෝගයක් කරමින් යහපතෙන් අයිත් කරලා අයහපතට පමුණුවන්නට උත්සාහවත් වෙයි ද, එබඳු වූ උත්සාහයක් අවේතනික වූ මේ රූපය සිද්ධ කරනවා අපේ අවිද්‍යාව හරහා.

පින්වතුනි, අවිද්‍යා සම්ඵස්සයෙන් යුක්ත කෙනාට අවිද්‍යාව දුරු නො වුණු කෙනාට, හරියට පුංචි නොදරුවෙකුට දැලි පිහියක් අතට දෙන්නා වගේ වැඩක් පින්වතුනි, ඇස් ඉදිරිපිටට රූප හම්බවෙන එක. මේ රූපය හැම වෙලාවෙම හරියට හතුරෙක් බලාගෙන ඉඳලා යමක් අවැඩක් උපද්දන්ට හදනවා වගේ එක එක ආකාරයට පෙනී ඉඳලා, අප තුළ රාග ද්වේශ මෝහ ඇති කරවලා, ජරා මරණ සසරට දාන්න බලාගෙන ඉන්න වධකයෝ වගෙයි.

මම මෙතැනදී පින්වතුනි, රූප ටික ගන්නේ ඇහැ මුල් කාරණාව කරගෙන, ඇසත්, වක්ඛු විඤ්ඤාණයත්, වක්ඛු සම්ඵස්සයත්, වක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් උපදින සියලු ධර්ම, 'රූපයෙහි ඉපදීමේ ලා වැය වෙලා' තියෙන නිසා, රූපය යි යන අධිකරණයට

යන නිසා, ගණයට යන නිසා, රූපයේ අපි රුවටුණොත්, ඇලුණොත්, බැඳුණොත්, සියලු ධර්මයන්ගේ රුවටුණා, ඇලුණා, බැඳුණා වෙනවා. පෙනෙන රූපයෙන් මිඳෙන කොට සියලු ධර්මයන්ගෙන් මිදුණා කලකිරුණා වෙනවා. ඒ නිසයි මම මේ රූපය කියන ධර්මතාවය විතරක් මෙතැනදි ගන්නේ.

ඒ රූපය උපද්දවන්න, රූපය පවත්වන්න උපකාරී වුණ සියලුම ධර්ම මේ ගණයෙහිම ලා වැටෙනවා කියන කාරණාව පින්වතුන් සිහියට නගාගන්නට ඕනේ.

අවිද්‍යාවෙන් යුක්ත කෙනාට කුමන කුමන ආකාරයකට හරි පෙනී ඉඳලා අප තුළ රාග ද්වේශ මෝහ ඇති කරන්නට යි මේ රූප හැම වෙලාවෙ ම බලාගෙන ඉන්නේ. එක වෙලාවකට රත්තරන් හැටියට පෙනී ඉඳලා අප තුළ ලෝභය ඇති කරන්නට පුළුවන්. රිදී හැටියට පෙනී ඉඳලා අප තුළ ලෝභය ඇති කරන්නට පුළුවන්. මිල මුදල් හැටියට, යාන වාහන හැටියට පෙනී ඉඳලා අප තුළ රාග ද්වේශ ඇති කරන්නට පුළුවන්. ඒ වාගේ ම කෙත්වතු, උයන් ආදිය හැටියට පෙනී ඉඳලා අප තුළ රාග ද්වේශ මෝහ ඇති කරන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම දූ දරුවෝ හැටියට, සහෝදරයෝ හැටියට, ඥාති හිතෙහිත් හැටියට පෙනී ඉඳලා, ඇහැට පෙනෙන මේ රූපය පින්වතුනි, හැම වෙලාවෙ ම අප තුළ රාග ද්වේශ මෝහ ඇතිකරන්නට බලාගෙන ඉන්න, හිතලා කරන, හරියට මායාකාරයෙක් බඳු ස්වභාවයෙන් යුක්ත ක්‍රියාවක් සිද්ධ කරනවා.

කෙනෙකුට පුළුවන් නම් හැම රූපයක් ම හිතෙන් මෙනෙහි කරන්න, අනේ මේ රූප හරියට හතරෙක් හතරෙකුට යමක් කරන්නා වගේ, අපේ අයහපත, අපේ අවැඩ පිණිස ම අපව යොදවන්නට, අපේ මනස යොදවන්නට, හිතෙහි වෙලා නේද,

- අප තුළ කෙලෙස් ඇති කරවන්නට හිතෙහි වෙලා නේද, ආශ්‍රව ඇති කරවන්නට හිතෙහි වෙලා. ඒ නිසා මේවාට සාශ්‍රව කියලා කියනවා.

- උපාදානය ඇති කරවන්නට හිත වෙලා මේ රූප. ඒ නිසා උපාදානීය කියලා කියනවා.
- සංයෝජන අපේ මනසේ ඇති කරවන්නට උපකාරී වෙලා. ඒ නිසා සංයෝජනීය කියලා කියනවා.
- ඒ වාගේම ඕස, යෝස, ග්‍රන්ථ කියන මේ ධර්මයෝ ඇතිකරවන්නට හිතෙහි වෙලා. ඒ නිසා ඕසනීය, යෝගනීය, ග්‍රන්ථනීය, කියලා කියනවා.

පින්වතුනි, අපේ කෙලෙස් ඇතිකරන පැත්තට හිතෙහි කියලා කියන්නේ අපේ යහපතට හිතෙහි නෑ කියලා කියන එක නේ. කෙලෙස් ටිකෙන් පින්වතුනි, අපිව ජරා මරණ සසරට නම් පත්කරන්නේ, මේ රූපය ක්ලේශය ඇතිකරන්නට හිතෙහි නම්, පින්වතුනි, ජරා මරණ ශෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපායාස ධර්මයෝ අපේ ජීවිතයට ළඟා කරන්නට හිතෙහි වෙලා නේද මේ හැම රූපයක් ම, කියලා තමන්ට බලන්නට පුළුවන්.

මේ රූපය හරියට සතුරෙක් හැටියට, තමන්ට දුක පිණිස පිටිපස්සෙන් එන වධකයෙක් හැටියට කෙනෙකුට හිතන්නට පුළුවන් නම්, 'ඇහැට පෙනෙන සියලු ම රූපවල කෘත්‍යය මෙන්න මේකයි', කියන කාරණාවක් එයාට පෙනෙනවා.

- අතීතයේදී ඇහෙන් දෑකපු නිරුද්ධවුණ හැම රූපයකින්මත් යථාථ වශයෙන් කරලා තියෙන්නේ එකැන එකැන රූප පවත්වලා, උපද්දලා, ඒ රූපයන්ගෙන් අප කුළ රාග, ද්වේශ, මෝහ ඇතිකරලා, රූප ටික නිරුද්ධවෙලා ගිහිල්ලා. ඒ කෙලෙස් ටික නම් අපේ මනසේ ඉතුරු වෙලා.
- වතීමාන ඇහැට පෙනෙන හැම රූපයන්ගෙන්මත් රාග ද්වේශ මෝහ අපේ මනසේ ඇතිකරයි. ඒ රූපය බිඳිලා

යයි. ඒත් ඒ ක්ලේශය බිඳෙන්නේ නෑ. ඒ ක්ලේශය ආපහු අනාගතයක් පවත්වනවා.

- අනාගතයට හම්බවෙන රූපත් පින්වතුනි, අපේ මනස තුළ අවිද්‍යා, ආශ්‍රව ආදී ක්ලේශයන් ඇතිකරලා, ඒ ස්කන්ධයෝ බිඳිලා යනවා. ඒ රූපය නිරුද්ධවෙලා යනවා. අනේ! ඒ ඇතිකරගන්න කෙලෙස් ටික ආපහු නැවතත් භවයකට පමුණුවනවා.

මේ වාගේ පින්වතුනි, මස් කඩේකට මරන්න ගෙනියන එළඳෙනක් වගේ, භවයෙන් භවයට ජරා මරණ දුක කරා අපිව අරගෙන ආවේ මේ රූප ශබ්ද ආදී අරමුණු මුල් කාරණාව කරගෙනයි. අවිද්‍යාව කොච්චර තිබුණත්, රූප ශබ්ද ආදී අරමුණු නො එන්නේ නම්, නැත්නම් ඒත් අවිද්‍යාවට ඉඩ නෑ. රූප ශබ්ද ආදී අරමුණු කොතෙක් තිබුණත් අවිද්‍යාව අප ළඟ නැතිනම්, ඒත් පින්වතුනි, සසර ගමනට හේතුවෙන කෙලෙස් ඇතිවෙන්නේ නෑ.

‘අවිද්‍යාව, ස්කන්ධ කියන මේ ධර්මය දෙක ඔවුනොවුනට උපකාරීව’ කරලා තියෙන එකම කෘත්‍යය තමයි, අපිව සසරට යොමු කරවන එක, අපව සසරට ඇදලා දාන එක.

ඒ නිසා ඇහැට පෙනුණ, ඇහැට පෙනෙන, ඇහෙන් බලන්න තියෙන හැම රූපයක් ම, පින්වතුන්ට යෝනිසෝමනසිකාරය කරන්නට පුළුවන් නම් හිතන්න පුළුවන් නම්, ලොකු අර්ථයක් ඕනේ නෑ, දූතට මෙන්න මේ සතුරු අර්ථයෙන්, වධක අර්ථයෙන්. කුමක් නිසා සතුරු අර්ථයෙන් ද, වධක අර්ථයෙන් ද? හැම වෙලාවෙ ම තමන්ගේ මනස තුළ රාග ද්වේශ මෝහ කියන කෙලෙස් ඇති කරවන්නට එක එක ආකාරයට පෙනී ඉඳලා දරන උත්සාහය ගැන සිහි කරන්නට පුළුවන් නම්, දරුවන් හැටියට පෙනී ඉඳලා මනස එක් ආකාරයකට අල්ලා ගන්නවා. ඒ ආකාරයෙන් බැරි වුණොත් එයා මිල මුදල් හැටියට පෙනී ඉඳලා අපේ මනස පොළඹවා ගන්නවා. ඒ

විදියටත් බැරි වුණොත් රන් රිදී හැටියට පෙනී ඉඳලා අපේ මනස පොළඹවා ගන්නවා. ඒ විදියටත් බැරි වුණොත් දේපල වස්තුව ඉඩකඩම් ගෙවල් දොරවල් ආදිය විදියට පෙනී ඉඳලා අප තුළ කෙලෙස් ඇති කරවනවා.

මේ විදියට අප තුළ කෙලෙස් ඇතිවුණහම පින්වතුනි, කෙලෙස්වල අධික බව තිබුණොත් කල්ප ගණනක් දුක් විඳින්නට වෙන අවිච්ඡේ උපදින්නට පුළුවන්. නිරයේ උපදින්නට පුළුවන්. අපි නිරයේ විඳින දුකට ඇහෙන් බලන මේ රූප ඔක්කෝම සම්බන්ධවෙලා උදව් කරලා තියෙනවා.

පින්වතුනි, ඒ වගේම අපි ගාව ඇතිකරගත්ත රාග ද්වේශ මෝහයන් ගේ රළු බව මත ප්‍රේත ලෝකයේ ඉපදිලා, සෙම සොටු ටිකක්වත් නැතුව, සා පිපාසාදියෙන් කල්ප ගණනක් පෙළෙන දුකට අපව වැටෙන්න පුළුවන්. සෙම සොටු ටිකක්වත් නැතුව කල්ප ගණනක් දුක් විඳින අපේ දුක ගෙනැත් දෙන්න ඇහෙන් බලන මේ රූපය අපට උපකාර කරලා තියෙනවා.

ඒ වගේම පින්වතුනි, අසුර ලෝකයේ ඉපදිලා, ඔවුනොවුන් ගහ බැනගෙන, ශරීරයන් බිඳගෙන, ලේ පෙරාගෙන, කෲර වූ, කටුක වූ, තියුණු වූ දුක් වේදනාවන් අපි විඳින කාලයක් වුණොත් අපේ කෙලෙස් මත, එබඳු වූ දුක් විපාක ලැබෙන කෙලෙස් ඇති කරවන්න මේ රූප උපකාර කරලා තියෙන නිසා එබඳු දුකට මේ රූප උපකාර කරලා තියෙනවා යන ගණයට යනවා කියලා හිතන්න.

පින්වතුනි, තිරිසන් ආත්ම භාවයක ඉපදිලා තිරිසන් සත්ත්වයෝ යම්තාක් ප්‍රභේද වෙයි ද, ඒ සත්ත්වයෝ යම්තාක් දුක් විඳී ද, ඒ දුක් ඇති කළේ රාග ද්වේශ මෝහ කියන කෙලෙස්වල රළුකම මත කෙලෙස් ඇතිවීම මතයි. ඒ කෙලෙස් ඇතිකරන්නට මේ ඇහැට පෙනෙන, කනට ඇහෙන රූප උපකාර වෙලා නම් පින්වතුනි, ඒ තිරිසන් අපායේ දුකටත් මේ ඇහැට පෙනෙන රූප උපකාර වෙලා තියෙනවා නේ කියලා හිතන්න පුළුවන්.

ඒ වගේම, ඇති කරගන්නා රාග ද්වේශ මෝහයන්ගේ අඩුකම මත නැවත මනුෂ්‍යයෙක් වෙලා උපදින්නට පුළුවන්. ඒ මනුෂ්‍ය ආත්ම භාවය තුළ ලෙඩවීමේ, මහලුවීමේ, මරණයට පත්වීමේ, ප්‍රභේද මත යම්තාක් දුක් එන්නට පුළුවන්. ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීමේ දුක නිසා පපුවේ අත් ගහ ගහා අඬන දුක් අපට උපදින්නට පුළුවන්. අප්‍රියයන් හා එක්වීම නිසා හාත්පස දුක්, කායික මානසික දුක්ඛයන් අපට උපදින්නට පුළුවන්. හිතන, බලාපොරොත්තුවන, ප්‍රාර්ථනා කරන, දේ නොලැබීම නිසා එන දුක් එන්නට පුළුවන්.

ඒ සියලු දුක් අනාගතයට අපට උරුම වුණේ පින්වතුනි, අප ගාව තියෙන කෙලෙස් ටික නිසයි. පින්වතුනි, ‘ඇහෙන් දකින මේ රූපය’ වර්තමානයේදී ඒ කෙලෙස් ටික ඇති කරවන්නට හේතුවෙලා. එහෙනම් මේ ඇහැට පෙනෙන හැම රූපයක් ම ජරා, මරණ, සෝක, පරිදේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස, උපායාසයෝ අපට ගෙනැත් දෙන්නට හිතෙහි වෙලා.

ඒ නිසයි සංයුක්ත නිකායේ ආදිත්ත පරියාය සූත්‍රය වගේ සූත්‍රවලදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ, සබ්බං භික්ඛවෙ ආදිත්තං, “මහණෙනි, සියල්ල ඇවිලගන්නා ලදී.” කිඤ්ච භික්ඛවෙ සබ්බං ආදිත්තං, “කුමකින් ඇවිලගන්නා ලදීද? රාගයෙන් ඇවිලගන්නා ලදී, ද්වේශයෙන් ඇවිලගන්නා ලදී, මෝහයෙන් ඇවිලගන්නා ලදී, ජාති ජරා මරණ සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපායාසයන්ගෙන් ඇවිලගන්නා ලදී” කියලා තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කළා. “මොනවද ඇවිලගෙන තියෙන්නේ, ඇහැ ඇවිලගන්නා ලදී, රූපය ඇවිලගන්නා ලදී, චක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇවිලගන්නා ලදී, චක්ඛු සම්පස්සය ඇවිලගන්නා ලදී” කියලා.

පින්වතුනි, මේ ඇහෙන්, හොඳට බලන්න, ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ සත්ත්ව නිකායේ ඉපදීම, මහලුවීම ලෙඩවීම මරණය කියන කාරණාව මේ ඇහෙන් දකින්න පුළුවන් වෙන්න ඕනෙ අපට. ‘ඇහැ තුළ’ තිබෙන හින්දා නෙවෙයි. මේ ඇහැ කියන්නේ එබඳු ස්වභාවය මුල් කාරණාව කරගෙන තියෙන ටිකක්. මේ රූපය කියන්නේ එබඳු

ස්වභාවය මුල් කාරණාව කරගෙන තියෙන ටිකක්. යම් තාක් මේ ඇහැ, රූප මුල් කාරණාව කරගෙන අපට කෙලෙස් ධර්මයෝ උපදවයි නම්, ඒ උපදින කෙලෙස් නිසා සසර පැවැත්ම තුළද මෙබඳු වූ දුක්ඛයක් අපට උපදවනවා නම්, උපද්දනවා නම්, ඒ සියලුම උපදින උපද්දවන දුකට පින්වතුනි, වක්‍රාකාරයෙන් සම්බන්ධවෙලා තියෙනවා මේ ඇහැ, රූප, වක්ඛු විඤ්ඤාණය. මේ ජීවිතයේදීත් ඒවායින් උපදින වේදනාවත් දුක්ඛ අර්ථයෙන් ද, විපරිණාම අර්ථයෙන් ද, අනිත්‍යාර්ථයෙන් ද, අපට දුක ලබා දීලා තියෙනවා. ඒ වාගේම නැවත ජරා මරණ පුද්ගල භාවය තුළ එන දුක් ඇති කරන්නට හේතු ඇතිකරවලා දුක ඇතිකරවන අර්ථයෙන් ද දුක් ගෙනැල්ලා තියෙනවා.

මේ විදියට ඇහැට පෙනෙන රූප යම්තාක් ද, ඒ රූපයන් ගැන තමන් වැඩට යද්දී එද්දීත්, ගෙදර දොරේ යම් කටයුතු කාරණා කරද්දීත්, දුක්ඛානුපස්සනාවෙන් යුක්තව යම්කිසි කෙනෙක් කටයුතු කරනවා නම්, මෙන්න මේකත් සියලු සංස්කාරයන්ගේ දුක බලන එක ක්‍රමයක්.

ඔය කියපු ආකාරයට ම පින්වතුනි, කණ ගන්න. ශබ්දය, සෝත විඤ්ඤාණය ඔය ඔක්කෝම ටික යෙදිලා යම්තාක් අපට ශබ්ද ඇහෙයි නම්, මේ ශබ්ද ටිකත් පින්වතුනි, මම ඉස්සෙල්ලා මතක් කළා වගේ, අපි නිරයේ ඉපදුණොත්, ප්‍රේත ලෝකයේ ඉපදුණොත්, අසුර ලෝකයේ උපන්ණොත්, තිරිසන් අපායේ උපන්ණොත්, මනුෂ්‍ය ලෝකයේ උපන්ණොත්, දෙවියෙක් වෙලා උපන්ණොත්, ඒ උපදින්නේ රාග ද්වේශ මෝහ ඇතිකරලා, ඒ රාග ද්වේශ මෝහයන්ගේ රළු, සියුම් බව මත. කණට ඇහෙන හැම ශබ්දයක්ම උපකාරවෙලා නම් අප තුළ රාග ද්වේශ මෝහ ඇතිකරන්න, රාග ද්වේශ හේතුවෙන් මෙබඳු මෙබඳු දුක් ලැබෙනවා නම් පින්වතුනි, මෙබඳු දුක් ලැබෙන්නට රාග ද්වේශ මෝහ හේතුවයි. ඒ රාග ද්වේශ මෝහ ඇති කරවන්නට මේ ශබ්දය උපකාරීවෙලා තියෙනවා.

එහෙනම් පින්වතුනි, මේ ශබ්දය අපේ දුක ඇතිකරන්නට උපකාරීවෙලා තියෙනවා නේද කියලා දකින්න.

එතකොට අහිනඤ්ඤා, අහිවද්දි, අජ්ඣෙය්‍යාසාය නිව්ඨානි කියන එක වෙන්නේ නෑ. ශබ්දය හොඳයි කියලා සතුටු වෙන්නේ නෑ. අර ශබ්දය නම් හරි මිහිරියි. අහවල් ගායකයාගේ කටහඬ හරි ලස්සනයි කියලා මේ පින්වතුන් එහෙනම් කියන්නේ නෑ. වර්ණනා කරන්නේ නෑ. ශබ්දය හම්බවෙන කොට මේ ශබ්දයෙන් මෙබඳු වූ අනර්ථයක් කරන්නයි බලාගෙන ඉන්නේ කියලා දක්කොත්, තුරුල් කරගන්නාක් මෙන් ඒකට නැඹුරුවුණ මනසක් පවත්වන්නේ නෑ.

ශබ්දය මිත්‍රයෙක් හැටියට දකින්න අපි හුරුවෙලා තියෙන්නේ ශබ්දය සැබැවින් ම අපේ ජීවිතයට කරන අනර්ථය ගැන ඇති අනවබෝධය නිසයි. පින්වතුනි, මේ ශබ්දය ම නුවණක් තියෙන කෙනාට සසරෙන් එතෙර වෙන්න හදා ගන්න පුළුවන්. ඒකයි මම හැම වෙලාවෙ ම මතක් කළේ අවිද්‍යාවෙන් යුක්ත කෙනාටයි මේ ප්‍රශ්න ටික ඔක්කොම තියෙන්නේ. අවිද්‍යාවෙන් යුක්ත කෙනාට ශබ්දයක් හම්බවෙනවා කියලා කියන්නේ, නොදරුවෙකුට දෙ පැත්ත කැපෙන දෑලිපිහියක් හම්බවුණා වගෙයි.

ඒ නිසා සද්දය ගැනත්, මේ පරියායෙම පිහිටලා දුක් වේදනාව අර්ථයෙන් ද, හේතු ඇතිකරවලා දුක ඇතිකරවන අර්ථයෙන් ද, නාසයට දූනෙන ගන්ධයත්, දිවට දූනෙන රසත්, කයට දූනෙන ස්පර්ශයත්, සිතට සිහිවෙන ධර්මාරම්මණත්, ඒ ඒ ගන්ධය-රසය-ස්පර්ශය-ධර්මාරම්මණයන් උපද්දවන්ට වැයවුණ ආධ්‍යාත්මික වස්තූනුත්, ඒ වගේම ඒ විත්ත චෛතසික ටිකත් වධක අර්ථයෙන්, සතුරු අර්ථයෙන් දකින්න.

මෙන්න මේ විදියට බලන්න උපකාරය පිණිස විත්ත සමථයක් ඇසුරු කරන්න.

* සමථ කමටහනක හිත පිහිටුවාගෙන, සමථ කමටහනකින් හිත වඩමින්, නිතරම මේ ස්පර්ශ ආයතන හය හරහා

දුක්ඛානුපස්සනාවෙන් බලන්න. මේ විදියට බලන කොට මේ පින්වතුන්ට මේ දුක කියන ධර්මතාවයේ ඇලෙන්නේ බැඳෙන්නේ නැතුව, මම මගේ කරගන්නේ නැතුව, ඒක පැත්තකට කරලා, අනුන්ගේ දෙයක් හැටියට, සතුරෙක්, වධකයෙක් හැටියට තවදුරටත් මෙනෙහි කිරීමේ පහසුකම එනවා. නැවතත් හිත වඩමින් මේ විදියට බලන්න.

* එයට උපකාරී පිණිස කය වචන දෙක සංවර කරගන්න, සීලයක පිහිටන්න.

* මේ විදියට බලන කොට, ටික කාලයක් කරන කොට, අර මම මුලින් කීව්වා වගේ දුකෙන් බලන්න පහසුකම වැඩි වෙලා දුක් වූ අර්ථය හැම දෙයක් අරභයාම ටික ටික පෙනෙන්න ගන්නවා.

* ඒ වෙලාවෙදි නිවරණ ධර්ම ටික ටික ඤායවෙලා ගිහිල්ලා, නිවරණ ධර්ම දුරුවෙලා තමන්ට ප්‍රමුද්ධ භාවයක් ඇතිවෙනවා.

* ප්‍රමෝදය නිසා ප්‍රීතිය, ඒ නිසා පස්සද්ධිය හිත කය දෙකේ සන්සිඳීම,

* ඒ නිසා හිත කය දෙක සැප සහගත බවකට පත්වෙලා පින්වතුනි, උපචාර අර්පණා මට්ටමෙන් සමාධි ලැබෙනවා. සමාධිය ගන්න අධිෂ්ඨාන කරන්න, අමුතුවෙන් වෙහෙසෙන්න ඕනෙ නෑ. නිරාමිස වූ, හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්න, පුද්ගල භාවයකින් පුද්ගලයෙක් ඇතිකෙරුවා යන ගණයට නො ගොස් ධර්මතාවයෙන් යුක්තවූ, ධර්මතාවයකින් සම්මා සමාධිය උපදිනවා.

* මෙන්න මේ සමාධියට පින්වතුනි, තමන් මෙව්වර කාලයක් බලපු දුක්ඛාර්ථය භාත්පස සිය දහස් ගුණයකින් අපට වැටහෙයි. කෙලෙස් නිසා හිතුවත් හිතාගන්න බැරි මට්ටමක් අද අපට තියෙන්නේ. හිතන ටිකත් බොහොම අපහසුවෙන් හිතන්නේ. හිතනවාට වඩා උඩින් පෙනෙන්නේ නෑ අද. මේ සමාධියේදී ඡායා මාත්‍රයක් සිහි

කරනකොට, ඒකේ වටපිටාව සහ සහග්‍ර ගුණයකින්, සිය දහස් ගුණයකින් දුක්ඛාර්ථය තමන්ට ප්‍රකට කරලා දෙනවා.

* එදාට පින්වතුනි, 'මේ තරම් දුක් වූ වස්තුවේ, දුක්බෙ අඥානකම නිසා මගේ දුවා පුතා කියලා, රන් රිදී මුතු මැණික් කියලා, මිල මුදල් ගේදොර කියලා අනේ බදාගෙන හිටියේ විෂඝෝර සර්පයෙක්ව නේද' කියන දෑත්ම ඇතිවෙනවා. අන්න එදාට මේ සියලු ධර්මයන් කෙරෙහි ම ඇතිවන කලකිරීමෙන් පින්වතුනි, මේ හැම ධර්මයක් කෙරෙහි ම සිත නො ඇලෙන තත්ත්වයට පත්වෙනවා. ඒ ද කෙනෙක් නො වෙයි හේතු ප්‍රත්‍යයෙන්.

* ඇත්ත දැකීම නිසා කලකිරීම, කලකිරීම නිසා නොඇලීම, නොඇලීම නිසා පින්වතුනි, මේ හිත ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙනවා. මේ කිසිවක් උපාදාන වශයෙන් නො ගෙන මිදෙනවා. ඇහැ රූප වක්ඛු විඤ්ඤාණ ආදී මේ ලෝකයේ කිසිවක්, කිසිදු සංස්කාරයක් උපාදාන නො කොට හිත මිදෙනවා. අන්න ඒ මිදීම නම් කරනවා පින්වතුනි, අප්පණ්හිත වේතෝ විමුක්තිය කියලා. අප්පණ්හිත කියලා කියන්නේ ප්‍රණිධි නෑ, චේතනා නෑ. මෙයාට මුල් කාලයේ නොයෙක් නොයෙක් විදියේ ප්‍රාර්ථනා තිබුණා. නොයෙක් නොයෙක් විදියේ බලාපොරොත්තු තිබුණා. ලෝකයේ කිසිම බලාපොරොත්තුවක් ප්‍රාර්ථනාවක් නැතුව, සියලු ආකාරයෙන් ම පරිභෝග මනසකින් ජීවත්වන කිසිම කෙනෙක් නෑ. කිසිදු බලාපොරොත්තුවක් නැතුව, කිසිදු ප්‍රාර්ථනාවක්, ප්‍රණිධියක්, බලාපොරොත්තුවක් නැතුව, පවතින එක ම මනස තමයි රහතන් වහන්සේ කියලා කියන්නේ. අප්පණ්හිත කියලා කියන්නේ අප්‍රණිධි කියන එකයි. අප්‍රණිධි කියලා කියන්නේ ප්‍රාර්ථනා නෑ කියන එකයි.

ප්‍රාර්ථනා කියන කොට පින්වතුනි, බලාපොරොත්තුවක් ප්‍රාර්ථනාවක්. ලැබීමත් ප්‍රාර්ථනාවක්. කැමැතිවීමත් ප්‍රාර්ථනාවක්. යම් යම් දේවල් සිතීමත් ප්‍රාර්ථනාවක්. 'ප්‍රාර්ථනා' කියන වචනයෙන් ම ප්‍රාර්ථනාව ඕනෑ නැහැ. මොනවා හරි දෙයක් ලැබෙයි, හෙට අනිද්දාට ලැබෙයි, අහවල් කාලයේදී ලැබෙයි කියලා හෝ, ලබාගන්න

හෝ, මේ දේ මෙහෙම වෙනවා නම්, මගේ දරුවන් මෙහෙම වෙනවා නම් කියලා හිතනවා නම් එය ද ප්‍රාර්ථනාවක්. අපිට ඉදිරියේදී දුක් නැතිව ඉන්න ලැබෙයි කියලා හිතනවා නම් එය ද ප්‍රාර්ථනාවක්. ඉදිරියේදී මිල මුදල් හම්බවෙයි කියලා හිතනවා නම් එය ද ප්‍රාර්ථනාවක්. මේ ඔක්කෝටම කියනවා ප්‍රණීධි කියලා.

යම් කිසි කෙනෙක් මෙන්න මේ ප්‍රණීධීන්ගෙන් සම්පූර්ණයෙන් ම මිදෙනවා. මේ ලෝකයේ ගතයුතු, සතුටු වියයුතු, ප්‍රාර්ථනා කටයුතු කිසිම දෙයක් නෑ කියන නුවණ එළඹ සිටිනවා. දුක්බෙ ඥානය හොඳට එළඹ සිටිනවා. දුකයි කියන ධර්මය, දුකයි කියන යථාභූත ඥාන දර්ශනය අකෝප්‍යයි. යථාභූත ඥාන දර්ශනය කියන්නේ පවතින දේ, පවතින ආකාරයෙන් ප්‍රකටයි. මෙව්වර වෙලා මේ බැලුවේ මනෝමය සිද්ධියක් නො වෙයි. හිතලා කළ උපකල්පනයක් නො වෙයි. මේ ස්කන්ධ ටිකෙන් සැබෑවට ම කරන කෘත්‍යය, සැබෑවට ම කරන අර්ථය මෙනෙහි කළා. සැබෑවට ම සිදුවන සිද්ධිය මෙනෙහි කළා. අන්න 'ඒ සිද්ධියේ යථාභූත ස්වභාවය' ඒ ආකාරයෙන් ම වැටහෙනවා ඒ මනසට. ඒ 'යථාභූත ඥාන දර්ශනය අකෝප්‍ය නිසා' මේ චේතෝ විමුක්තිය අකෝප්‍යයි. ඒ කියන්නේ ප්‍රාර්ථනාවත් නො ලැබෙනවා කියන මේ ධර්මතාවය අකෝප්‍යයි.

මෙන්න මේ අකෝප්‍ය චේතෝ විමුක්තියට නම්කළා, අප්පණ්ණිහිත කියලා. ඒ, විමුක්තියේ නානත්‍වයක් හින්දා නෙවෙයි පින්වතුනි, පැමිණි ගමන් මාර්ගයේ නානත්‍වයෙන් තමයි අප්පණ්ණිහිත කියලා නම් කළේ.

මේ විමුක්තිය කුමකට ද, නිව්‍යානය සඳහා. ඔතැන දී නිව්‍යානය සඳහා කියන කොට අපි මතක් කළා, නිබ්බාන ධාතුව දෙයාකාරයකින් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළා, අනුපදිසේස සහ සෝපදිසේස කියලා.

පින්වතුනි, අපි සත්ත්‍වයා, පුද්ගලයා කියලා හිතන තැනක තියෙන්නේ ස්කන්ධ ටිකකුයි, කෙලෙස් ටිකකුයි. අවිද්‍යාව නමැති

වැස්මෙන් වැහිලා, ආශ්‍රව, තණ්හා, ඕස, යෝග, නිවරණ, කියලා කෙලෙස් ටිකක් මත තමයි පුද්ගල භාවය තියෙන්නේ. ඒ පුද්ගල භාවය ඇතිකරන, හැඟීම ඇතිකරන, කෙලෙස් ටික පවතින්න උපකාරවෙලා තියෙන්නේ ස්කන්ධ ටිකයි. ස්කන්ධ ටික ඇසුරු කරගෙන කෙලෙසුත්, කෙලෙස් ඇසුරු කරගෙන ස්කන්ධ ටිකත් වතීමානයේ දී ලෝකය තුළ පවතිනවා. ස්කන්ධයන්ගේ දුක්ඛ ස්වභාවය තේරුම් අරගෙන, ස්කන්ධයන්ගේ නො ඇලෙන කොට ස්කන්ධයන්ගේ නො ඇලීම නිසා මෙන්න මේ කෙලෙසුන්ගෙන් මනස මිදෙනවා. අවිද්‍යාවෙන්, ආශ්‍රවයන්ගෙන්, තණ්හා උපාදාන කියන මේ ටිකෙන්, සම්පූර්ණ කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙනවා. මතු නූඋපදින ස්වභාවයට පත්වෙනවා. හිස සුන් තල් කඳක් ස්වභාවයට පත්වෙනවා. මතු නො උපදින ස්වභාවයට පත්වෙනවා. ඒ නිසා මේ ටිකට පෙන්නනවා ක්ලේශ පරිනිවෘත්තය කියලා.

මේ ක්ලේශ පරිනිවෘත්තය නිසා, කෙලෙස් ටික නිසා, ගුරු බර බහා තැබුවා කියලා කියනවා. දුකේ වැඩි කොටස ගෙවුණා. සත්ත්ව පුද්ගල භාවයෙන් එන දුකක් තියෙනවා නම්, මවු මැරුණු දුකට අඩපු කඳුළු සහර මහා සාගරයේ ජලයට වැඩියි කියලා පෙන්නවා. ස්කන්ධ එක්ක තියෙන කෙලෙස් ටික දුරු කළහම, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් මිදෙන කොට මව් මළ දුක එතැනින් අවසන් වෙනවා. ස්කන්ධ ටික තියෙද්දී ස්කන්ධ ඇසුරු කර ගත්ත කෙලෙස් ටික අතහැරෙන කොට, පියා මළ දුක එතැනින් අවසන් වෙනවා. සහෝදරයා සහෝදරී මැරුණු දුක, දුව පුතා මැරුණු දුක, ඥාති හිතෙහිත් මැරුණු දුක, පපුවේ අත් ගහන අඩපු දුක්, නම කිය කියා අඩපු පරිදේවයන්, ලය උණුවෙන, හිත උණුවෙන ස්වභාවය, ශෝකය මේ කෙලෙස් පිරිනිවීමක් සමගම අවසන් වෙනවා.

දුක නූපදින ස්වභාවයට පත්කළ නිසා, සත්ත්වපුද්ගල ජාතියේ ඉපදීම නැතිකළ නිසා, ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ, ඒ ඒ පුද්ගලයන්ගේ ඉපදීම නැති කළ නිසා, ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ පුද්ගලයන්ගේ ජරා මරණයන්ගෙන් එයා මිදෙනවා. ඒ නිසා අජරාමරයි කියලා කියනවා.

ජරා මරණ නෑ. ස්කන්ධ ටික තියෙද්දී, අජරාමර තත්ත්වයට පත්වෙලා. සත්ත්වයෙක්ගේ ජරාවෙන්, සත්ත්වයෙකුගේ මරණයෙන් මිදෙනවා. ස්කන්ධ ටික තියෙද්දී සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් විඳින, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් විඳින්නට වෙන ජරා මරණ දුකෙන් මිදිලා, නිවිලා සිසිල්වුණ මනසක් පවත්වන එකට කියනවා සෝපදිසේස කියලා.

මේ ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදුණ හැටියේ ම පින්වතුනි, ජරා මරණයන්ගේ අනුප්පාද බව, බිණා ජාති, ඒ ඒ ජාතීන්ගේ ඉපදීම ඤායවුණ බව, තමන්ට විමුක්ති ඥාන දඹ්බය හැටියට අරමුණු වෙනවා. තමන්ට පුළුවන් හැම වෙලාවෙ ම, “මේ දුක තමන් තුළ නෑ, මේ දුක තමන්ගේ නිවුණා” කියලා නිරෝධ ධාතුව අරමුණු කරන්න.

පින්වතුනි, ‘දුක්ඛ නිරෝධය’ නිවනයි. නිවන කියලා සංකල්ප මවාගන්නට එපා.

එතකොට මෙන්න මේ ස්කන්ධ ටික තියෙද්දී කෙලෙස් ටික දුරුකරලා, මේ විමුක්තියෙන් මිදිලා, කෙලෙස් පිරිනිවීමෙන් පිරිනිවිලා, නිවුණු සිසිල්වුණ මනසක් ඇතිකරගෙන, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් යුක්ත දුක නූලපදින ස්වභාවයට පත් කළහම, ඒ අනුප්පාද බවට තථාගතයන් වහන්සේ සෝපදිසේස නිබ්බාන කියලා පෙන්වුවා.

ඊට පස්සේ පින්වතුනි, යම් වූ ස්කන්ධ පැවැත්මක් තියෙනවා නම්, හේතූන්ගෙන් හටගත්ත, පුරාණ කම්මයෙන් හටගත්ත, මෙන්න මේ ස්කන්ධ ටිකේ පින්වතුනි, යම් ප්‍රත්‍යයක් තියෙනවා නම්, යම් ආයු කාලයක් තියෙනවා නම්, මෙන්න මේ ප්‍රත්‍ය නැතිවෙන කොට, අන්න ඒ ආයුෂ්‍ය නැතිවෙනවා. පින්වතුනි, මේ සවිඤ්ඤාණක වස්තූන් ගැන කවර කථාද, අවිඤ්ඤාණක මහා විශාල ගල් පථිතයක් වගේ දෙයක් වුණත් බලන්නට. මේකට වුණත් පින්වතුනි, යම් ආයු කාලයක් තියෙනවා. ඒකේ සණකම, පඨවි ගතිය වැඩි නිසා ආයු කාලය දීඝිවෙන්න පුළුවන්. නමුත් ඒ ධර්මයන්ගේ ජරාවක් තියෙනවා.

ක්‍රමක්‍රමයෙන් දිරීමට පත්වෙලා ඒකද අළු ද දැලි ද පෙනෙන්නේ නැති ආකාරයට විනාශවෙලා නැතිවෙලා ම යන ධර්මාවයක් වෙනවා.

ඒ වාගේ සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් අපි කලින් ඇසුරු කළ කෙලෙසුන් ටික දුරුකරලා සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් මිදුණත් ඒ පුරාණ කම් ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත, තණ්හාවෙන් හටගත්ත, පෙර අවිද්‍යාවෙන් හටගත්ත, වතීමානසේ ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් හටගෙන පවතින, මේ ස්කන්ධ ටිකෙන් ආයු සන්නතියක් තියෙනවා. ඒ ආයු සන්නතිය ද ක්‍රමක්‍රමයෙන් ක්‍ෂයවෙනවා, ක්‍රමක්‍රමයෙන් වැයවෙනවා. ක්‍රමක්‍රමයෙන් වැයවෙලා මේ ස්කන්ධ ටික ඇතිවෙන්න තියෙන ඒ හේතු ටික, ඒ ආහාර ටික නිරුද්ධ වෙන කොට ම, මේ ස්කන්ධ ටිකත් නිරුද්ධ වෙනවා.

පින්වතුනි, ‘කෙනෙක්’ පිරිනිවන් පානවා
නෙවෙයි. කෙනෙක් මියයනවා නෙවෙයි. දුක්
වූ ස්කන්ධයන්ගේ නිවීමක් සිද්ධ වෙනවා.

පින්වතුනි, ‘රහතන් වහන්සේ’ කියලා කියන්නේ පුද්ගල භාවයක් මනසේ පවතින අපි යි. කෙලෙස් ටිකයි ස්කන්ධ ටිකයි පවතින තැන පුද්ගලයෙක් විද්‍යමාන වුණා වගේ, ‘ස්කන්ධ’ ටිකයි දොන දඹ්‍රිතයයි තමයි පින්වතුනි, රහතන් වහන්සේ කියන තැනක තියෙන්නේ. ස්කන්ධ ටිකයි දොන දඹ්‍රිතයයි තියෙන තැනක ‘රහතන් වහන්සේ’ කෙනෙක් දකින්නේ, පුද්ගල භාවය දුරු නොකළ පුද්ගල භාවයෙන් ඉන්නා අපි යි. ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට යථා ස්වභාවය මනාව අවබෝධ වෙන කොට තේරෙයි, ඒ ද සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නිවන් දැක්කා නෙවෙයි.

මේ ටික මතක් කළේ බොහෝ දෙනෙකුට අදහස් ඇතිවෙනවා, ලෝකය තුළ කතාබහ කරන කොට, අපෙත් ප්‍රශ්න අහන කොට තේරෙනවා, ‘තව කෙනෙක්’ නිවන් දකින මට්ටමක ඉඳලා බොහෝ දෙනෙක් කතා කරන්නේ. ‘රහතන් වහන්සේනමකගේ’ පැවැත්මක් ගැන ලෝකයේ කතා කරන්නේ. ‘රහතන් වහන්සේගේ’ පිරිනිවීමක්

ගැන ලෝකයේ කතා කරන්නේ. ඒ නිසයි පින්වතුනි, මම මේ ටික මතක් කළේ, අපි 'රහතන් වහන්සේ' කියලා කෙනෙක් ගැන කතා කරද්දිත්, එතැන පවතින්නේ හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් පවතින ස්කන්ධ ටිකක් විතරයි. ස්කන්ධ ටික යම් සේ ද, ඒ ස්කන්ධයන්ගේ හේතුවල දහම දන්නා නුවණ එසේ යි, හේතුවල දහම දන්නා නුවණ යම් සේ ද, ස්කන්ධ ටික එසේ යි කියලා ස්කන්ධයන්ගේ ගතියට බඳු ගතියකින් යුක්ත සිතකින් පැවැත්මක් වෙනවා පින්වතුනි. නමුත් එතැන තවත් 'රහතන් වහන්සේ කෙනෙක්ගේ' පැවැත්මක්වත් වෙන්නේ නෑ, අපි දකින විදියට. රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් ඉන්නේ පින්වතුනි, අපට යි.

අනුපදිසේස පරිනිව්‍යාන ය කියන ඒ දුක් වූ ස්කන්ධ ටිකත් මිදෙන දවසක් එනවා. ඒ දුක් වූ ස්කන්ධ ටික නිවුනහම, ඒකට කියනවා අනුපදිසේස පරිනිව්‍යාන ය, සියලු ම දුකෙන් මිදුණා. පහනක් නිවුණා වගේ ඒ ධරයන් වහන්සේ නිව්ලා යනවා.

- අනුපදිසේස නිව්‍යාන ධාතුව, නැත්නම් ස්කන්ධ පරිනිව්‍යානයට උපකාර වුණා කෙලෙස් පිරිනිවීම.
- කෙලෙස් පිරිනිවීමට හේතු වුණා විමුක්තිය.
- විමුක්තියට උපකාරී වුණා නො ඇලීම.
- නො ඇලීමට හේතු වුණා කලකිරීම.
- කලකිරීමට හේතුවුණා 'දුක් දේ දුකයි' කියලා ඇත්ත ඇති හැටියේ දැකීම.
- 'දුක් දේ දුකයි' කියලා ඇත්ත ඇති හැටියේ දකින්න උපකාරී වුණා සමාධිය.
- සමාධියට උපකාරී වුණා සැපය.
- සැපයට උපකාරී වුණා පස්සද්ධිය.
- පස්සද්ධියට උපකාරී වුණා ප්‍රීතිය.

- ප්‍රීතියට උපකාරී වුණා පාමොජ්ජය.
- ප්‍රමෝදයට උපකාරී වුණා දුක් දේ දුකයි කියලා මෙනෙහි කිරීම, යෝනිසෝමනසිකාරය, චිත්තාමය ප්‍රඥාව.
- ඒ චිත්තාමය ප්‍රඥාවට උපකාරී වෙයි, දැන් මේ සුතමය ප්‍රඥාව, මේ දේශනාව.

ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙක් මේ දුක් වූ ධර්මය දුකයි කියලා බලලා සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තියෙන් මිදිලා මේ දුක් සහගත සසරෙන් එතෙර වෙන්නට පුළුවන්.

ඉතින් මේ 'සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි' කියන දහම් පරියායෙන් පෙන්වන්නේ පින්වතුනි, මෙන්න මේ වගේ ගමන් මාර්ගයක්, විමුක්ති මුඛයක්, මිදීමේ දොරටුවක්. යම්කිසි කෙනෙකුට මේ විදියට දුක ගැන නුවණින් බලලා කෙලෙසුන්ගෙන් මිදීමට පුළුවන් නම්, ඒ මිඳෙන්න දොරටුවක්, මේ ලෝකයේ මෙතෙර ඉන්න කෙනෙකුට ලෝකයෙන් එතෙරට යන්න තියෙන මාවතක් තමයි, මම මේ එක ආකාරයකට මතක් කළේ.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට තමන් තුළ දුක දකින නුවණ ඇතිකරගෙන. ඒ දුක දකින නුවණ ඇති කරගන්න පූර්ව භාගයේදී. වරණ ධර්මයක් හැටියට සිල, සමාධි දෙක ඇතිකරගන්න. දුක්ඛානුපස්සනාවෙන් යුක්ත වෙන්න. දුකයි කියලා යෝනිසෝමනසිකාරය කරන්න. ස්පර්ශ ආයතන හයෙන් මම කලින් පෙන්නපු ධර්මාවයන් ද උදව් කරගෙන ඊටත් වඩා දක්ෂ අර්ථයකින්, වේදනා වශයෙන් දුක්වූ අර්ථයෙන් ද, දුක උපද්දන හේතු ඇතිකරලා දුක ඇතිකරන අර්ථයෙන් ද දුක දකින්න. එතකොට මේ හැම දේකම ඉතුරු නැතුව මේ පින්වතුන්ට දුක දකින්න පුළුවන්. සැපෙත්, දුකෙත්, උපේක්ෂාවෙන් දුක දකින්න පුළුවන්. මේ විදියට දැකලා දුකෙන් මිඳෙන්න පුළුවන්.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති

යදා පඤ්ඤාය පස්සති

අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ

එස මග්ගො විසුද්ධියා

පින්වතුනි, මෙතැනදී තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, සියලු 'ධම්මෝ' අනාත්මයි කියලා යම් කලෙක විදසුන් නුවණින් දකී නම්, එකල්හි දුකේ කලකිරෙනවා. මෙන්න මේ කලකිරීම විමුක්තියට නැත්නම් විශුද්ධියට මාගීය යි, නිවනට මග යි. නිවන් දකින්නට නම් මෙන්න මේ ආකාරයටත් පුළුවන් කියන ධම්මාවයක් පෙන්නනවා.

පින්වතුනි, තථාගතයන් වහන්සේ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා, සියලු සංස්කාරයෝ අනාත්මයි නො කියා, සියලු 'ධම්මෝ' අනාත්මයි කියන ධම්මාවය පෙන්වා වදාළේ ඇයි කියලා අපි දැන් බලමු.

මෙතැන දී මේ අර්ථය ටිකක් නුවණින් දකින්නට වෙනවා. මේ අර්ථය පෙන්වීමෙහි ලා සමහර තැන්වලදී අර්ථ විවරණය කරනවා, සංඛත ධම්මෝ මෙන්ම අසංඛත ධම්මෝත් අනාත්මයි කියන ධම්මාවය කුළුගන්වන ආකාරයටයි මේ දේශනාව පවතින්නේ කියලා.

එතැනදී පින්වතුනි, 'අසංඛත ධාතුව, නැත්නම් නිවන අනාත්මයි' කියන ධම්මාවය, පෙන්නන්නට මෙය විද්‍යමාන වෙන්නේ නෑ කියන කාරණාවයි මගේ අදහස.

කුමක් නිසාද? ලෝකයේ යථා ස්වභාවය, සංඛත ධාතූන්ගේ යථා ස්වභාවය තමයි අනාත්ම වූ ධම්මාවය. ඒ අනාත්ම ධම්මාවයට හිත තබලා, ආත්මයි කියන විපල්ලාසය ගෙවා ගන්නට පුළුවන්. ඒ

නිසා 'අනාත්මයි කියන ධර්මතාවය ද සංඛත ධාතූන් තුළට ම පමණක් සීමාවෙනවා' කියන ධර්මතාවය තමයි මතක් කරන්න වෙන්නේ. නමුත් සංඛත ධාතුවේ වෙනසක් තියෙනවා. ඒ කියන්නේ සංඛත ධාතුව තුළ ද, කාමාවචර ධර්මයෝ, රූපාවචර ධර්මයෝ, අරූපාවචර ධර්මයෝ කියලා තුන් භූමියක් බෙදලා, නව සත්තාවාසයක්, සජ්ත විඥානධීතියක් පෙන්නලා, පඤ්ච ගතියක් පෙන්නලා, සත්තපුද්ගල භාවය ඇසුරුවෙන පරාසයක් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්නනවා. මෙන්න මේ ටිකට අමතරව, මේ ඔක්කෝම ධර්මතා සංඛතයි.

පින්වතුනි, ඒ වගේම 'සංඛත ධාතුවේ' ශ්‍රේෂ්ඨතම, අග්‍රතම ධර්මතාවය හැටියට 'මාගීඵල ප්‍රඥාව, ලෝකෝත්තර භූමිය' ගැනෙනවා. එතකොට මෙන්න මේ ටිකත් සංඛත යි. මේ ටිකේ පිහිටල යි අපි අසංඛත ධාතුව ඤාත් ඤාත් කරන්නේ.

එතකොට මෙන්න මේ ධර්මතාවයනුත් ඇතුළත් වෙන්නට යි තථාගතයන් වහන්සේ සබ්බෙ ධම්මා කියලා පෙන්නුවේ කියන කාරණාව යි මතක් කරන්නේ.

ඒ කියන්නේ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියලා යම්කිසි කෙනෙක් බැලුවොත්, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා බැලුවොත්, යම්කිසි කෙනෙකුට හිතෙන්නට පුළුවන් සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියලා. ඒ වාගේම සියලු සංස්කාරයෝ අනාත්මයි කියලා බැලුවොත්, නමුත් එහෙම බලන, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි, සියලු සංස්කාරයෝ අනාත්මයි කියලා බැලුවොත්, හිතුවොත්, ඒ බලන හිතන යම් ඥාන දර්ශනයක් තියෙනවා නම්, ඒක ආත්මයි කියන අදහසක් කෙනෙකුට ඇතිවෙන්න පුළුවන්.

විශේෂයෙන් ගන්න, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි කියන කොට ඒ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුකයි, නමුත් සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, දුකයි කියලා දකින ඥාන දර්ශනයක් තියෙනවා නම් ඒක මගේ, ඒක

පුද්ගලයෙකුගේ, ඒක සත්ත්වයෙකුගේ, නැත්නම් ඒ තමයි 'ආත්මය' කියන කාරණාවක් ගොඩනැගෙන්නට පුළුවන්.

ඒ නිසා මෙතැනදී නුවණින් දකින්නට ඕනෙ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියන තැන, සියලු සංස්කාරයෝ දුක්‍යයි කියන තැන තියෙන සංස්කාර ටිකක් තියෙනවා නම් ඒක ද අනාත්මයි. ඒ විතරක් නො වෙයි, ඒ ධර්මයෝ අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම විදියට දකින යම් ඥානයක් තියෙනවා නම් ඒක ද පුද්ගලයෙක්ගේ, සත්ත්වයෙක්ගේ නො වෙයි, ඒක ද ආත්මයක් නො වෙයි, ඒ ඥානය ද භේදානුභවය යි. නුවණක් තියෙනවා නම්, ඒ නුවණ ද භේදානු භවන නිසා භටගත්ත ධර්මතාවයක් කියන කාරණාව පෙන්නන්න යි තථාගතයන් වහන්සේ සබ්බේ ධර්මා අනත්තාති කියන කාරණාවකින් මේ යථාර්ථය මතුකරලා පෙන්නුවේ.

ලෝකය කියලා හම්බවෙන තැනක තියෙන ධර්මා ටිකත්, ඒ ධර්මයෝ ද අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්මයි. ඒ අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම බව, නැත්නම් සංඛ්‍යා සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා ගන්න ඥාන දර්ශනයක් තියෙනවා නම්, ඒ 'ඥාන දර්ශනය ද අනාත්මයි කියන ධර්මතාවයක්', සත්ත්වයෙක්ගේ පුද්ගලයෙක්ගේ නෙවෙයි කියන කාරණාවක් පෙන්නන්නටයි යථාර්ථයෙන් ම සබ්බේ ධර්මා අනත්තාති කියලා පෙන්නුවේ.

සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි කියන තැනත් අනාත්ම ස්වභාවය තියෙනවා. සියලු සංස්කාරයෝ දුක්‍යයි කියන තැනත් අනාත්ම ස්වභාවය තියෙනවා. ඒ ස්වභාවය විතරක් නෙවෙයි, ඒ ධර්මයන්ගේ අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ ස්වභාවය දන්නා වූ දක්නා වූ ඥාන දර්ශනයක් තියෙනවා නම්, ඒක ද අනාත්මයි කියන ආකාරයට යි සබ්බේ ධර්මා අනත්තාති කියලා පෙන්නන්නේ.

ඉතින් පින්වතුනි, මෙතැන දී 'සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි' කියලා විදසුන් නුවණින් දකින්නට ඕනෙ. එතකොට සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා අපි කොහොමද දකින්නේ.

මෙ තැනදී මේ පින්වතුන්ට තේරුම් කරගන්නට පුළුවන් මෙන් මේ කාරණාව: අපට මේ ස්පර්ශී ආයතන හය හරහා සත්ත්ව පුද්ගල භාවයකින් හැඟෙන්නේ නැති, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් තොර, රූප ශබ්දා දී අරමුණුත් හම්බවෙනවා. නමුත් මේ ස්පර්ශී ආයතන හයට අරමුණු හම්බවෙන කොට, ඔය අතර සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් කියන විදියේ අරමුණුත් හම්බවෙනවා. එතකොට මෙතැනදී සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා කියලා කියන්නේ තව ආකාරයකට, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් තොරව හම්බවෙන ධර්මයන්ගේත් සත්ත්වපුද්ගල භාවයක් හම්බවෙන ධර්මයන්ගේත් යථා ස්වභාවය සත්ත්වපුද්ගල නොවන හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත අනාත්ම වූ ධර්මතාවයක් ය කියන නුවණ අප තුළ එළඹ සිටින්නට ඕනේ. මෙන් මේ නුවණ එළඹ සිටියහම යි පින්වතුනි, අපට සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියන ඥාන දර්ශනය එළඹ සිටින්නේ.

මේ අනාත්ම ස්වභාවය, නැත්නම් සත්ත්වපුද්ගල නොවන ස්වභාවය සහ සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් දැක්ම තුළ ඇති වෙනස මෙසේ තේරුම් ගනිමු. සත්ත්ව-පුද්ගල භාවයෙන් දැක්කහම විපල්ලාස ඇතිවෙන්නට තියෙන හේතුව බොහොම වැඩියි. එතැනදී පින්වතුනි, අපි කලින් මතක් කළා මෙන් මේ විදියට. අපි යම්කිසි කෙනෙක් පාරට බැහැලා ගමනක් යනවා. ඒ යනකොට හදිස්සියේ දී අපේ කකුල ගලක මුලක හැපිලා නියපොත්තක් ගැලවිලා අහකට විසිවෙනවා. ලේ වැක්කෙරෙනවා. නමුත් පින්වතුනි, අපි ආපහු හැරිලා ගිහිල්ලා මගේ කකුල කැඩුවා නේ ද කියලා, මගේ කකුල තුවාල කළා නේ ද කියලා අර ලී කෝටුවට හරි ගලකට හරි අපි ආපහු ගහන්නේ නැහැ. ඇයි පින්වතුනි, අපි එහෙම ගහන්නේ නැත්තේ? ඒක සත්ත්වයෙක්ගේ, පුද්ගලයෙක්ගේ නෙවෙයි, දඬුවම් දෙන්න තරම් සුදුසු ධර්මතාවයක් නොවෙන නිසා. එතකොට යම්කිසි

කෙනෙක් තමන්ගේ පය තුවාලවීම අරභයා අර ගහකට හෝ ගලකට හෝ ආපහු ගහයි නම්, ඒක මහ විහිළුවක්, මහ අනුවණ කමක්, අඥාන කමක් හැටියට අපට දූනෙනවා. ඔහු මෝඩ කෙනෙකු හැටියට අපට දූනෙනවා. එතකොට සත්ත්වපුද්ගල නොවන හැඟීම තිබුණහම එතැනදී අපි අනවශ්‍ය ද්වේශයක් ඇතිකරගන්නේ නෑ. නමුත් ඒ වේදනාව තනිවම ඉවසන්න වෙනවා, ඉවසනවා.

නමුත් බලන්න පින්වතුනි, සත්ත්වපුද්ගල භාවයකින් දූනෙන සත්ත්වපුද්ගල භාවයකින් හැඟෙන, රූපයක් ඇවිල්ලා ඇඟේ වැදුණොත්, අපි කියමු අතින් පාරක් ගැහැව්වා, කකුලකින් පාරක් ගැහැව්වා කියලා අපට හිතෙන විදියට, එබඳු රූපයක් අපේ ඇඟේ වැදුණොත්, සවිඤ්ඤාණක ඇඟේ, අර තරම් මහා අලාභයක් වුණේ නැහැ. හානියක් වුණේ නැහැ. අර තරම් ලොකු වෙහෙසක්, වේදනාවක් දැනුනේ නැහැ. වූටි පහරයි වැදුණේ. නමුත් 'හා උඹ මට ගැහුවා නේ ද' කියලා අපි පෙරලා ද්වේශය ඇතිකරගෙන, කෝපය නොසතුට පලකරලා, බොහෝ වෙලාවට ආපහු ගහපු කෙනාට ගහන්න හැරෙනවා. යථාර්ථය අනුව බලන කොට අපි කෙනෙක් පුද්ගලයෙක් කියන හැඟීම ඇතිකරගෙන, ඒ ඇතිකරගත්ත තැනකින් අපේ කයේ වැදුණු රූපයත්, කෙනෙක් පුද්ගලයෙක් කියන අදහස නැතුව, කකුලේ ගහක් ගලක් වැදිල තුවාලවුණ තැනක ගහක් ගලක් කියන රූපයත්, අර පුද්ගලයෙක් කියලා දකින තැනක තියෙන රූපයත් අතර පින්වතුනි, වෙනසක් නෑ. 'රූපයේ' යථාර්ථය එකයි.

නමුත් මෙතැන සවිඤ්ඤාණක බව නිසා, කය කෙරෙහි පවතින ආත්ම දෘෂ්ටිය නිසා අපට ද්වේශය කෝපය හටගන්නවා. අතන අවිඤ්ඤාණක ස්වභාවය දන්න, දකින නිසා අපි ඒ අරභයා කිපීමක් ඇති කරගන්නේ නැහැ. ඉතින් අපට යම් වෙලාවක දී විදසුන් නුවණ භාවිතා කරලා, පවතින යථා ස්වභාවය සිහි නුවණින් බලලා, පවතින යථා ස්වභාවය සිහි නුවණින් දකලා, සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් හැඟෙන සවිඤ්ඤාණක වස්තූන්ගෙන්, හම්බවෙන ඒ නාමරූප ධර්මයෝ තුළ සත්ත්වපුද්ගල නොවන ස්වභාවය, අනාත්ම

ස්වභාවය, අර ගහක ගලක බඳු ස්වභාවයට, ඒ මට්ටමට ම දැනුණ විදියට අපේ හිත හදාගෙන තිබුණොත්, හිතට දැනිලා තිබුණොත්, පින්වතුනි, එබඳු රූපයකටත් අපි ආපහු ගහන්න යන්නේ නැහැ. ගහන්න ගියොත් ලජ්ජා හිතෙයි. අපි මෝඩයි වගේ තේරෙයි.

ඉතින් අන්න ඒ වාගේ ස්වභාවයකට පත්වුණහම ඒ ගැටීම විතරක් නො වෙයි පින්වතුනි, ඇලීම ත් ඒ විදියට ම නැතිවෙනවා. ඒ වස්තූන්ගේ ඇලෙන එකටත්, ගැටෙන එකටත් පිළිකුල් කරනවා, ලැජ්ජා වෙනවා.

ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ: රාහුල මහරහතන් වහන්සේ දවසක් අහනවා, (පට්ඨ රාහුල සුත්ත. සංයුත්ත නිකාය 3, බණ්ඩක වග්ග): කථංනු බො හන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමත්තෙසු අහිඬිකාරමමිඬිකාර මානානුසයා න භොන්තිති? “ස්වාමීනි, කෙසේ දන්නා වූ, කෙසේ දක්නා වූ, කෙනාට ද මේ සවිඤ්ඤාණක කායෙන් බැහැර සියලු නිමිතිවලත් මම මගේ කියන මාන අනුසය නැතිවෙන්නේ?” ඒ වෙලාවෙදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, “යං කිඤ්ච රාහුල, රූපං, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣාත්තං වා, බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුබ්බමං වා හීනං වා පණීනං වා යං දුරෙ සන්නිකෙ වා සබ්බං රූපං “නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා”ති. එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. - රාහුල, අතීත අනාගත වතීමාන ඒ වගේම තමා තුළ, තමාගෙන් පිටත බාහිර, ඒ වගේම ඖදාරික නැත්නම් රළු වෙන්න පුළුවන්, ඒ වගේම සියුම් වෙන්න පුළුවන්, ඒ වගේම ලෝකය තුළ ප්‍රතීත යයි සම්මත වෙන්න පුළුවන්, හීන යයි සම්මත වෙන්න පුළුවන්, දුර වෙන්න පුළුවන්, ළඟ වෙන්න පුළුවන්, යම්කිසි රූපයක් තියෙනවා නම් ඒ හැම රූපයක් ම මම නො වෙයි, මගේ නො වෙයි, මගේ ආත්මය නො වෙයි කියලා මෙසේ ඇත්ත ඇතිහැටියේ දැක්ක යුතුයි”. මෙන්න මේ විදියට, එවං පස්සං හික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිති නිබ්බිඤ්ඤාති. නිබ්බිඤ්ඤාති.

විරජ්ජති. විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඥාණං භොති.
 “මේ විදියට දකින ශ්‍රැතවත් ආර්යශ්‍රාවක තෙමේ රූපයේ
 කළකිරෙනවා, කළකිරීමෙන් නො ඇලෙනවා, නො ඇලීමෙන්
 මිදෙනවා, මිදුනහම මිදුනාය යන ඥාන දශීනය ඇතිවෙනවා” කියලා
 තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්නවා.

එතකොට දැන් මෙතැනදී පින්වතුනි, අනත්තානුපස්සනාවෙදි
 අපට තියෙන්නේ සත්ත්වපුද්ගල භාවයට හම්බවෙන අරමුණු නුවණින්
 විමර්ශනය කරන්න යි. මෙතැන දී සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන්
 හැඟෙන්නේ නැති, රූප ශබ්ද ගන්ධ රස ආදී අරමුණු නොසලකා
 හරින්න. දැන් මේ පරියායේ තියෙන්නේ සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන්
 යුක්ත අරමුණුවල, ඇත්ත ඇතිහැටියෙන් බලන එකයි.

ඒ නිසා මෙතැන දී අපි ඉස්සරවෙලා ම ඒ සවිඤ්ඤාණක
 රූපයක, සවිඤ්ඤාණක වස්තූන් තියෙන තැනක පවතින යථා
 ස්වභාවය නුවණින් බලමු.

පින්වතුනි, අපට සත්ත්වයෙක් කියලා පුද්ගලයෙක් කියලා
 හිතෙන තැනක, මම කියලා මගේ කියලා හිතෙන තැනක, පවතින
 රූපය දිහා හොඳට බලන්න. ඒක කලාප වශයෙන්, කොට්ඨාශ
 වශයෙන් බැලුවොත් කොටස් තිස්දෙකක් තියෙනවා. ‘කෙස් ලොම්
 නිය දත් සම් මස් නහර ඇට ඇටමිදුළු’ ආදී කුණප කොටස් තිස්
 දෙකක් ගන්නට පුළුවන්. පය්වි කොටස් විස්සයි, ආපෝ කොටස්
 දොළහයි, තේජෝ කොටස් හතරයි, වායෝ කොටස් හයකුයි, මේ
 වාගේ විද්‍යමාන කොටස් තිස්දෙකකුත්, අවිද්‍යමාන වූ
 ලක්ෂණයන්ගෙන් දත යුතු කොටස් දහයකුත් කියන මෙන්න මේ
 වාගේ කොට්ඨාශ හතළිස් දෙකක් අපට හම්බවෙනවා.

එතැනදී විශේෂයෙන් අපි, හිතට නගාගන්න පහසුවෙන, ප්‍රකට
 කොටස් තිස්දෙක විතරක් ගන්නවා. ද්වන්තිංසාකාරය කියලා මතක්
 කරන්නේ ඒකයි. පය්වි කොටස් විස්සයි, ආපෝ කොටස් දොළහයි.
 මේ ටික අරගෙන හොඳට, කෙස් ලොම් නිය දත් සම් මස් කියලා

තමන්ට ප්‍රකට අනුපිළිවෙළින් වෙන්නට පුළුවන්, එහෙම නැත්නම් තමන්ට ප්‍රකට, තමන්ට පහසු, තමන්ට වැටහෙන කොටස් ටික හෝ බැලුවට කමක් නැහැ. හොඳට බලන්න. බලලා ඊට පස්සේ 'කත බොන ආහාරය නිසා මේ කොටස් ටික, මේ කුණප කොටස් ටික හැදිලා තියෙනව නේද, හැදෙනවා නේද' කියලා හොඳට සිහිපත් කරන්නට ඕනෙ. ආහාරය නමැති හේතුවේ ඵලය යි මේ රූපය නමැති ධර්මතාවය. හොඳට බලන්න, බත් පාන් කවුපි මුංඇට දිහා, මේවා සත්ත්ව හෝ පුද්ගල හෝ සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් හැගෙන ස්වභාවයෙන් යුක්තවත් ධර්මතාවයක් ඒ තුළ නැ. එබඳු වූ ආහාරය නිසයි පින්වතුනි, මේ ශරීරයේ කෙස් ලොම් නිය දත් ආදී කොටස් වධිනය වෙන්නේ. හැදෙන්නේ.

එතකොට මේ රූපයේ ස්වභාවය තමයි යථාථය, පට්ඨිආපෝතේජෝවායෝ කියන මෙන්න මේ සතර මහා ධාතුන්ගෙන් යුක්ත රූප කලාපයන්ගෙන් ම යි මේ ශරීරය හැදිලා තියෙන්නේ. ඒකයි දැන් ආහාරය කියලා කියන්නේ.

★ **ආහරනීති ආහාරො** - ඵලයක් ගෙන එන නිසා ආහාර යි කියනවා.

★ **ඕපට්ඨමකං රූපකලාපං ආහරනීති ආහාරො** - ඕජාව අටවෙති කොට ඇති රූපකලාප ගෙනැත් දෙන නිසා, රූප කලාප හදන නිසා මේ රූපයට, රූප කලාප ගෙනෙන අර්ථයෙන් ආහාරයට ආහාර යි කියලා කියනවා.

ඒ ආහාරය නිසා මේ ශරීරයේ රූප කලාප ටික හැදුනහම, ඒවා ඔක්කෝම සත්ත්ව නො වූ, පුද්ගල නො වූ අනාත්මයි. එහෙම අනාත්ම වුණාට පින්වතුනි, මේ රූපයේ ඉදිරි යාමක් ආපනු ඒමක් පෙනෙන නිසා මේ රූපය සහිත කයේ දැකීම, ඇඟීම, ගඳ සුවඳ දැනීම ආදී කෘත්‍ය ටිකක් කෙරෙන නිසා, ඒ වගේම සවිඤ්ඤාණක හැඟීම් දැනෙන බව තියෙන නිසයි අපි තවත් දුරටත් රුවටිලා තියෙන්නේ මේ කය පුද්ගලයෙක් සත්ත්වයෙක් දෝ යි කියලා.

ඒ නිසා කයේ අනාත්ම ස්වභාවය, හේතූන්ගෙන් හටගත්ත ස්වභාවය, හොඳට සිහිකරන්න. කයේ ස්වභාවය බලලා, කය ඇතිවෙන්න හේතුවූන ප්‍රත්‍යය හොඳට බලලා, මේ හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් කය හටගත්තේ කියලා බලනවා. බලලා, කයේ ස්වභාවය තීරණය කරලා ඒක පැත්තකින් තබන්න. ඊට පස්සේ දැන් කය ඇසුරුකරගෙන පවතින නාම ධර්ම ටික සිහිපත් කරන්න. මෙතැන නාම ධර්ම ටික ඡායා මාත්‍රයකින් අර්ථ ගත්තහම ඇති. හොඳට, එකින් එක නාම ධර්ම තේරුම් අරගෙන, ඒ නාම ධර්මයන්ගේ ගති ස්වභාවය අවබෝධ කරගන්නට මේ අවස්ථාවේදී අවශ්‍ය නැහැ. අපට එය අවබෝධයට තව ඉදිරියේදී කල් ලැබෙනවා.

මේ වෙලාවේදී මේ නාම ධර්ම ටික බලන්නෙන් නාම ධර්ම බැලීම සඳහා නො වෙයි, නාම ධර්ම ටික බලලාත් රූපය පිටිසිඳ දකින්නයි. රූපයට ප්‍රත්‍ය ටික බලලාත් රූපයේ සත්ත්ව-පුද්ගල නොවන අනාත්ම ස්වභාවය ප්‍රකට කරගත යුතුයි. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින නාම ධර්ම ටික බලලාත් කයේ අනාත්ම ස්වභාවය ප්‍රකට කර ගත යුතුයි.

ඒ අනුව බලන කොට, අර විදියට රූපය සත්ත්වපුද්ගල නොවන ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන්, හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තු බව තීරණය කරලා ඊට පස්සේ නැවත මෙහෙමත් නුවණින් මෙනෙහි කටයුතුයි.

★ ‘මේ කය ඇසුරුකරගෙන ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් පැමිණි විඤ්ඤාණය පවතිනවා.’

★ එහෙම නැතිනම්, ‘අවිද්‍යා, කම්, තණ්හා කියන හේතු ටික නිසා ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් මේ පැමිණි විඤ්ඤාණය මේ කයේ ඇසුරුවෙනවා. මේ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිත නිසයි මේ කයේ හැඟීම් දැනීම තියෙන්නේ’ කියලා තමන්ට සිහිකරන්න පුළුවන්.

★ ‘යමක් ගැටුණහම කයට දූනෙන, දූනගන්න පුළුවන් බව කයේ හැකියාවක් කයේ දක්‍ෂකමක් නිසා නො වෙයි. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිතටයි පෙනෙන්නේ’ කියන හැඟීම හිතට එන්නට ඕනෙ.

★ ‘මේ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් උපදින චේතනා මුල් කාරණාව කරගෙනයි මේ අචේතනික වස්තුව එහාට මෙහාට යැවෙන්නේ. ඉදිරියට යනවා, ආපසු එනවා කියලා මේ රූප කයේ සෙලවීම වෙන්නේ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිත නිසයි, සිතෙන් උපද්දන ‘විඤ්ඤාප්ති රූප’ කියන ධර්මතාවය නිසයි මේ ඖදාරික කයේ එහාට යෑම, මෙහාට යෑම පෙනෙන්නේ’.

★ ඔන්න එතකොට තේරෙනවා තමන්ට කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිතෙන් කෙරෙන වැඩ ටිකක් මේ කය එහාට මෙහාට අරගෙන යන එක. ඒක කයේ දක්ෂතාවයක්, කයේ හැකියාවක්, කයෙන් කෙරෙන එකක්, නෙවෙයි කියන කාරණාව තේරෙන්නට ඕනෙ.

□ මේ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිත ගත්තහම ඒ සිත ද ‘එකම සිතක්’ නොවෙයි. ඒ ඒ කෘත්‍යය කරලා නිරුද්ධ වෙනවා. එබඳු වූ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි රූප දකින්නේ. ඒ හිතට නම් කරනවා වක්ඛු විඤ්ඤාණය කියලා.

□ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි සද්ද අහන්නේ. ඒ හිතට නම්කරනවා සෝත විඤ්ඤාණය කියලා.

□ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි ගඳ සුවඳ දැනගන්නේ. ඒ හිතට නම් කරනවා ඝාණ විඤ්ඤාණය කියලා.

□ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි රස දැනගන්නේ. ඒ හිතට නම් කරනවා ජීව්හා විඤ්ඤාණය කියලා.

□ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි ස්පර්ශය දැනගන්නේ. ඒ හිතට නම් කරනවා කාය විඤ්ඤාණය කියලා.

□ කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි ධර්මාරම්මණයන් සිහිකරන්නේ. ඒ හිතට නම් කරනවා මනෝ විඤ්ඤාණය කියලා.

රූප පෙනීමේ, සද්ද ඇහීමේ, ගඳ සුවඳ දැනීමේ, රස දැනීමේ, ස්පර්ශ දැනීමේ, අරමුණු සිතීමේ කිසිදු හැකියාවක් නෑ මේ රූපයට, පුළුවන්කමක් නෑ කියන කාරණාව හොඳට තීරණය වෙන්නට ඕනෙ. හිතට වදින්නට ඕනෙ.

ඊට පස්සේ තමන්ට තේරෙන්නට ඕනෙ මේ කයට කියනවා 'ඕකය' කියලා. සිතට කියනවා 'ඕකසාරී' කියලා. ඕකය කියලා කියන්නේ මේ විඤ්ඤාණයට නවාතැනක් මේ ශරීරය. බැසගෙන සිටින්න තැනක් කියන අර්ථයෙනුයි ඕකය කියලා කිව්වේ.

මේ විඤ්ඤාණය මේ කය ඇසුරු කරගෙන පවතිනවා. මේ කයෙන් කෙරිලා තියෙන උපරිම කෘත්‍ය ටික, උපරිම වැඩේ තමයි, ආහාර පානයන්ගෙන් කය නැවත නැවත හදාගෙන, අලුත්වැඩියා කරගෙන, මේ විඤ්ඤාණයට නවාතැන් දෙන්න සකස් කරලා, සලස්වලා තියෙන එක. කය, විඤ්ඤාණයට පිහිටා හිටින්න උපකාරක ධර්මයක් වෙලා මිසක, කයෙන් වෙන කෙරෙන කෘත්‍යයක් නෑ. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් තමයි අපි සැප දුක් විදින්නේ. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතට යි රූපාදී අරමුණු පෙනෙන්නේ. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිත නිසයි මේ කයේ හැඟීම් දැනීම් පෙනෙන්නේ.

පින්වතුනි, මේ ටික දෙපැත්තට හොඳට බලන්න. මෙය හොඳට හිතන්න. හොඳට නුවණින් බලන්න. එහෙම බලන්න බලන්න, හිතන්න හිතන්න, පින්වතුන්ට නාම ධර්ම ටික නො වෙයි, කයේ තියෙන කාය ගති, කය හොඳට තේරෙනවා. කයේ තියෙන කයට ආවේනික වුණ ස්වභාවය හොඳට තේරෙනවා.

තවත් ටිකක් තමන්ට උපායශීලී වෙන්න පුළුවන්, තමන්ට දක්‍ෂ වෙන්නට පුළුවන්, මේ විදියට හිතන්නටත් පුළුවන්: 'ඇත්තටම කෙනෙක් මැරෙනවා කියලා කියන්නේ මේ කයෙන් විඤ්ඤාණය වුන වෙන එක, නිරුද්ධ වෙන එක නේද. විඤ්ඤාණය මේ කයෙන් වුන වුණහම, නිරුද්ධ වුණහම, මේ කයේ හැඟීම් දැනීම් නෑ නේ.

එහෙනම් අදටත් මේ කයේ හැඟීම් දැනීමක් නෑ, කය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතට නේ දැනෙන්නේ. ඒ විඤ්ඤාණය වුන වුණහම මේ කයේ ඉදිරි යෑමක්, ආපසු ඒමක් පෙනෙන්නේ නැහැ නේද. එහෙනම් අදට ද මේ කයට ඉදිරි යෑමක් ආපසු ඒමක් කරන්න බැහැ නේ. කය ඇසුරු කරගෙන පවතින හිත නිසයි මේ ඉදිරි යෑම ආපසු ඒම පෙනෙන්නේ කියලා හිතන්න පුළුවන්.

මේ කයෙන් විඤ්ඤාණය නිරුද්ධ වුණහම රූප පෙනෙන්නේ නෑ, සද්ද ඇහෙන්නේ නෑ, ගඳ සුවඳ දැනෙන්නේ නෑ, රස දැනෙන්නේ නෑ, ස්පර්ශයත් තේරෙන්නේ නෑ, යමක් හිතන්න දැනගන්න පුළුවන්කමක් නෑ. එහෙනම් ඒ ඔක්කෝම කටයුතු ටික කෙරෙන්නේ හිතෙන් නේද. එහෙනම් මේ එක කටයුත්තක්වත් මේ රූපයට අයිති නැහැ නේද කියලා මේ විදියට නාම ධර්ම ටික බලලාත් රූපය තීරණය කරන්න.

▲ රූපය ඇතිවෙන්න හේතු ප්‍රත්‍ය ටිකත්, රූපය නුවණින් බෙදලා බෙදලාත් රූපයේ ඇති අනාත්ම ස්වභාවය තීරණය කරන්න.

මෙන්න මේ විදියට ඇහැට හම්බවෙන හැම රූපයක ම, සත්ත්ව පුද්ගල භාවයක් හැගෙන හැම රූපයක ම, එතැන තිරිසන්ගත වේවා, ප්‍රේත වේවා, මනුෂ්‍ය වේවා, දේව වේවා, බ්‍රහ්ම වේවා, ඇහැට පෙනුණොත්, පෙනෙනවා නම්, ඒ හැම රූපයකම සත්ත්වපුද්ගල භාවයක් තියෙන, ආත්ම සංඥාව තියෙන, හැම රූපයකම රූපයත්, රූපයට ප්‍රත්‍ය ටිකත් එක්ක බලන්න. නාම ධර්මත්, නාම ධර්ම ටිකට ප්‍රත්‍යයත් බලන්න. මේ විදියට බලලා රූපයේ අනාත්ම ස්වභාවය තහවුරු කරගන්න.

▲ අපට මේ සත්ත්වපුද්ගල සංඥාව එන්නට පුළුවන් ශබ්දය හරහා. ශබ්දයක් ඇහෙනකොට ම මනුෂ්‍යයෙක්ගේ කටහඬ කියලා තේරෙන කොට, ස්ත්‍රියකගේ කටහඬ කියලා තේරෙන කොට, පුරුෂයෙක්ගේ කටහඬ කියලා තේරෙන කොට, ඒ ශබ්දයත් එක්ක ම මනුෂ්‍යයෙක් කියන හැඟීම ඇතිවෙන කොට මනුෂ්‍යයාව

අල්ලාගන්න. ශබ්දය අතහරින්න. අල්ලාගෙන ඒ මනුෂ්‍යයාට හොඳට විමර්ශනය කරන්න. මනුෂ්‍යයා කියන තැනක ද තියෙන්නේ සම්, මස්, ලේ, නහර, ඇට, ඇටමිදුළු, කන බොන ආහාරයෙන් හැදෙන්නේ කියලා බලන්න. ඒ ආහාරයෙන් හැදුණු මේ රූපය ඇසුරු කරගෙන පවතින සිතෙන් කෙරෙන වැඩ ටික කලින් විස්තර කළා වගේ හොඳට විස්තර කරන්න. විස්තර කරලා ඒ ශබ්දය අරභයා හිතට හැඟුණ, දැනුණ ආත්ම සංඥාව තියෙන තැනක හොඳට නාම රූප දෙක බලලා, අනාත්ම ස්වභාවය තහවුරු කරගන්න.

ඒ වගේම අහවල් ගායකයාගේ සිඤ්ච නේ, අහවල් ගායිකාවගේ සිඤ්ච නේ කියන කොට සිඤ්චත් ශබ්දයත් අතහරින්න. ඒ ගායකයා හෝ ගායිකාව අල්ලාගන්න. අල්ලාගෙන හිතෙන්, එතැන තියෙන යථා ස්වභාවය නුවණින් මෙනෙහි කරන්න. අනාත්ම ස්වභාවයට බලන්න.

ඒ වගේම තිරිසන්ගත සතෙක් හරි, අලියෙක් කෑ ගහන ශබ්දය, බල්ලෙක් කෑ ගහන ශබ්දය, පූසෙක් කෑ ගහන ශබ්දය කියලා ඇහුණොත් ශබ්දය අතහරින්න. ඒ අලියාට හෝ බල්ලා හෝ පූසා හෝ අල්ලාගන්න හිතෙන්. අල්ලාගෙන ඒ පූසා කියන තැන, බල්ලා කියන තැන, අලියා කියන තැන, පවතින ස්වභාවය හොඳට සිහිකරන්න.

ඊට මෙහා ඇහැට පෙනෙන්න පුළුවන් අනාත්ම වූ සන්තප්පද්ගල භාවය හැඟෙන්නේ නැති රූප, ඒවා දැනට නොසලකා හරින්න. අනාත්ම වූ සන්තප්පද්ගල භාවයෙන් තොර ශබ්ද ඇහෙන්න පුළුවන්. ඒවාත් දැනට නොසලකා හරින්න.

▲ ගන්ධයක් දූනෙන කොට අහවල් සතාගේ ගඳ හෝ අහවලාගේ ගඳ හෝ තමන්ගේ ගඳ හෝ කියලා එනකොට ගන්ධය අතහරින්න. ඒ ගන්ධයක් එක්ක එන පුද්ගලයා හිතෙන් අල්ලාගෙන ඒ පුද්ගලභාවය විමසීමට ලක්කරන්න.

▲ දිවට රසයක් දෙන කොට රසය නිසා පුද්ගලභාවයක් අපට දෙනන්නට පුළුවන්. 'අම්මා උයපු කෑම හරි රසයි' කියනකොට ඒ කෑම, ඒ රස අතහරින්න. ඒ අම්මව අල්ලාගන්න. අල්ලාගෙන අම්ම කියන තැනක පවතින ඒ නාමරූප ධර්මයෝ හොඳට විමර්ශනය කරන්න. 'අපේ අප්පච්චි උයලා දුන්නු කෑම හරි රසයි' කියලා හිතෙන කොට ඒ රස අතහරින්න. අප්පච්චි කියපු තැන ඒ රූ සටහන හිතෙන් අල්ලාගන්න. අල්ලාගෙන විමර්ශනය කරන්න. ඒ වගේම 'අහවල් කෙනා දුන්න ටික, අහවල් අය උයපු දේ හරි රහයි, අහවල් අයට හරි රහට උයන්න පුළුවන්, අහවල් අය මෙහෙම මෙහෙම රස කෑම හදනවා' කියලා හෝ, රසය මුල් කරගෙන යම් යම් ආකාරයකට, යම් යම් නානස්තියකින් තමන් තුළ පුද්ගල භාවයක් ඇතිවුණොත්, ඇතිවෙනවා නම්, ඒ වෙලාවේ තියෙන රසය අතහරින්න. ඒ පුද්ගල භාවය අල්ලාගන්න. අල්ලාගෙන ඒ පුද්ගල භාවය හොඳට විමර්ශනය කරන්න.

සත්ත්වපුද්ගල නො වන ධර්මභාවයක් හැටියට, මම මුලින් කියපු විදියට රූපය බලන්න. කොයි ආයතනයෙන් එන පුද්ගල භාවයක් එකම විදියට මෙනෙහි කරන්න හුරුවෙන්න. කයේ ස්වභාවය බලලා, කය අනාත්මයි, පෙනෙන රූපය අනාත්මයි. නාම ධර්ම ටික බලලත් පෙනෙන රූපය අනාත්මයි කියලා දකින්නට උත්සාහවත් වෙන්න.

▲ කයට ස්පර්ශයක් ගැටුණුකම නිසා අහවලා යි ඇඟේ හැපුණේ, අහවලාව යි ඇල්ලුවේ, කියලා යම් පුද්ගලයෙක් ගැන විස්තරයක් හම්බවෙනවා නම්, ඒ ස්පර්ශය අතහරින්න, ඒ පුද්ගලයා අල්ලාගන්න. ඒ පුද්ගලයා ඒ විදියට මෙනෙහි කරන්න.

▲ සිතෙන් මොනවා හරි සිහිකරන කොට, යහළුවෙක් මතක් වුණා, යෙහෙළියක් මතක් වුණා, දරුවෙක් මතක් වුණා, කියන තැනකදී ඒ විතර්ක ටික අතහරින්න. විතර්ක ටික අයින් කරලා ඒ විතර්ක එක්කම මතුවෙලා ආපු පුද්ගල භාවය හිතෙන් අල්ලාගන්න. ආරම්භයේ විත්තං උපනිබ්බන්ධා අරමුණේ හිත බැඳගෙන, අරමුණ හිනිත් හොඳින් අල්ලාගන්න. අල්ලාගෙන හොඳට විමර්ශනය කරන්න,

සත්ත්වපුද්ගල නො වන, ධර්මතාවයක් හැටියට දකින විදියට නාම රූප දෙක ප්‍රකට වෙන විදියට හොඳට හිතන්න.

මේ වගේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ කුමන කුමන තැනකින් හෝ ආත්ම භාවය මතුවුණොත්, ආත්ම සංඥාවක්, පුද්ගල සංඥාවක් ඇතිවුණොත්, ඒ හැම තැනකට ම 'දවස පුරාවට' සිහියෙන් ඉන්න. උපදින උපදින තැන (මෙතැන පටලවාගන්න එපා.) ස්කන්ධ ටික අතහරින්න. ඒ ස්කන්ධ ටිකත් එක්ක මතුවෙලා හිතට නැගිලා එන අර සත්ත්වපුද්ගල නිමිත්ත අල්ලාගෙන ඒක විමසන්න හොඳට. මෙන්න මේ විදියට ස්පඨ්ඵ ආයතන හයට හම්බවෙන අරමුණු පින්වතුනි, නුවණින් මෙනෙහි කරන්න.

මෙන්න මේ විදියට කාලයක් දිගටම මෙනෙහිකරන කොට, තමන්ට මෙනෙහි කිරීමේ පහසුකමක් ලැබෙනවා. මෙනෙහි කරන්න පුළුවන්. එහෙම මෙනෙහි කරන්න පුළුවන්වීමත් සමග ම, නිවරණ ධර්ම ටික ටික අඩුවෙනවා.

තව මෙහෙම මෙනෙහි කරනවාට අමතරව පින්වතුනි, සති නිමිත්තේ හිත තබාගෙන ආනාපානසති ය හෝ, බුද්දගුණ හෝ, අගුභය හෝ, මරණය හෝ, මෛත්‍රිය හෝ, යම් ම කමටහනක් අරගෙන, ඒ කමටහනට හිත තබලා, සති නිමිත්තේ සිත තබාගෙන හිත වඩන්ටත්, හිත එක්තැන් කරන්නටත් පින්වතුන් හුරුවෙන්නට ඕනෙ, දක්ෂවෙන්නට ඕනෙ.

ඒ වගේම ඒ හිත වඩන්නට උපකාරී පිණිස සීලයක පිහිටන්නටත් ඕනෙ. මම අනික් තැන්වලදී ඒ සීලය කියන වචනය කෙටියෙන් මතක් කළා. සීලය කියන කාරණාවෙදී පින්වතුනි, ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සීලයෙන් විතරක් නො වෙයි, අනික් සීලයන් ගැනත් අපට පොඩි අවධානයක් තියෙන්නට ඕනෙ. ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සංවර සීලය කියලා කිව්වේ, ගිහි පින්වතුන්ට නම් නිති සමාදන් විය යුතු පංචසීලයත්, ඒ වාගේම පොහොය දවසට සමාදන්වෙන උපෝසථ අෂ්ඨාංග සීලයත්, අයිතියි. ස්වාමීන් වහන්සේලාට නම් සාමනේර

සීලය, ඒ වගේම උපසම්පදා සීලය වගේ සීල, ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සීලය යන ගණයට යනවා.

පින්වතුනි, ඒ ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සීලය වගේම, ඉන්ද්‍රිය සංවරය ඇතිකරගන්නටත් ඕනේ. ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය වගේ ම, තමන්ට ආජීවය පිරිසිදු වෙන විදියට යම් රැකියාවක් කමාන්තයක් කරන කොට නැවත චිත්ත පසුතැවීම ඇතිවෙන විදියේ කමාන්තයක් නොකරන ආකාරයට ජීවත් වෙන්නට අවශ්‍ය රැකියාවක් කරන්නට ඕනේ. ඒ ආජීව පාරිසුද්ධි සීලයයි. ඒ වගේම හම්බවුණු හෝගයන් නිස්සරනාරීයෙන්, ඒ වගේම ඒවායේ පමණ දූතගෙන ඕනෑවාට වඩා ඇලෙන්න බැඳෙන්න නො දී කොච්චර, කොපමණ දෙයක් හම්බවුණත්, ජීවිතයේ අනිත්‍ය ස්වභාවයට හිත තබලා මෙපමණ කාලයකින් හෝ කොච්චර තිබුණත් අතහැරෙනවා නේද කියලා, ඒවායේ ආදීනව ස්වභාවය බලමින්, ජීවිතයේ ආදීනව ස්වභාවය බලමින්, පරිහරණයේ ආදීනව ස්වභාවය බලමින්, ඒ ප්‍රත්‍යයන්ට නුවණ ඇතිව ඒවායේ ඕනෑවට වඩා හිත ඇලෙන්ට බැඳෙන්ට නො දී, පරිහරණය කරන්නටත් ඕනේ. ඒ ප්‍රත්‍ය සන්නිශ්‍රිත සීලයයි.

මෙන්න මේ ටික ඔක්කොම සීලය යන ගණයට එනවා.

ඔය ටිකෙන් තමයි පින්වතුනි, හරියට පැලයක්, ගහක්, අල තියෙන ගහක් ගලවන්නට උගුලන්නට, මුල් සහිතව උගුලන්නට ඕනෙ වුණහම එක පාරට ම ඇදලා ගන්නේ නෑ. මුල් කැඩිලා යට ඉතුරුවෙනවා. වතුර ටිකක් දාලා, පස් බුරුල් කරලා, ඒ ගහ හොල්ලලා හොල්ලලා, හෙමින් සීරුවෙන් මුල් කැඩෙන්නේ නැතිවෙන්න උදුරලා ගන්නවා වගේ, මේ නීවරණ ධර්ම දුරු කරගන්න හරියට ගහ වටේ පස් බුරුල් කරනවා වගේ, මේ සීලයෙන් හොඳට කෙලෙස් ටික ලිහිල් කරලා දෙනවා. කෙලෙස් ටික ගැලවිලා යන්න පහසු කරලා දෙනවා.

ඉතින් මේ විදියේ සීලයක පිහිටලා, සමථ කමටහනකින් හිත වඩමින් ස්පඨි ආයතන හයට හමුවෙන, විභූත ආරම්භණය වේවා,

අවිභූත ආරම්භණය වේවා, හම්බවෙන අරමුණුවලත් ඇතිවෙන පුද්ගල භාවය සිහිකරන්න.

★ ඇස් හමුවේ තියෙන පව්වුප්පන්න, වතීමාන වූ, වතීමාන කොටසට යන ඒ ඒ මොහොතේ ඉඳියයන්ට හම්බවෙන අරමුණු වෙන්නට පුළුවන්. හම්බවෙලා නිරුද්ධවෙලා නමුත් නිරුද්ධවුණු දේ දැකපු අහපු හැටියට මතකයෙන් එන්නට පුළුවන්. ඒවට කියනවා අවිභූත ආරම්භණ කියලා.

★ විභූත ආරම්භණ කියනවා, වතීමාණයේ ඒ හැටියට ම හම්බවෙන අරමුණු. ඒ අරමුණුවල සත්ත්වපුද්ගල භාවයක් තිබුණොත් ඒක නැතිකරන්න බලන්න. ඉපිද නිරුද්ධවෙලා අතීත අංශයට ගියා වෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ‘නූපන් නො හටගත්ත අනාගතයේ හම්බවෙන්න හිතාගෙන ඉන්න’ කියන අදහසින් වෙන්නට පුළුවන්.

මේ වගේ හාත්පස ස්පඨී ආයතන හයම වටලලා අරගෙන හොඳට, කොතැනකින් කොතැනකින් හරි සත්ත්වපුද්ගල කියන හැඟීම මතුවෙන විදියට, ඒකද මනුෂ්‍ය විතරක් නො වෙයි, තිරිසන්ගත වෙන්නටත් පුළුවන්, ඒ වගේ ම තමන් නො දැක්කත් දෙවියෙක් ගැන අහන්නටත් පුළුවන්, ඒ වගේ බ්‍රහ්මයෙක් කියන තැනකත්, නිරි සත්ත්වයෙක් කියන තැනකත්, එතැන සතර මහා ධාතු හෝ සතර මහා ධාතූන්ගේ උපාදාය රූපයක් ඕනෙ නම් ඇති. ඒ කය ඇසුරු කරගෙන විඤ්ඤාණය පවතිනුයේද අවිද්‍යා කමීය ප්‍රත්‍යයෙන්. එතැනද මේ සවිඤ්ඤාණක වුණු රූපයක් නේද තියෙන්නේ කියලා නාම රූප ධර්මතාවයක් දකින්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕනෙ. පුද්ගලභාවය හැඟෙන තැනක තියෙන නාමරූප ධර්මයෝ නුවණින් බලන්න.

මේ විදියට නුවණින් බලන කොට, පින්වතුන්ට යම් දවසක් තියෙනවා, ‘ස්පඨී ආයතන හය ම ශූන්‍ය වූ ග්‍රාමය’ වෙනවා.

සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් හම්බවෙන්නේ නැති, අද දවසෙදී සත්ත්ව පුද්ගල නෙවෙයි කියලා හම්බවෙන අරමුණුවලත්, සත්ත්වපුද්ගල භාවයට හම්බවුණු අරමුණුවලත්, දෙකේම යථා ස්වභාවය එකයි නේ ද, කියන දැනුම, දැක්ම ටික ටික වැඩිවෙන්න ගන්නවා.

▲ එහෙම වැඩිවෙන්න ගන්න කොට පුද්ගල භාවය ටික ටික ගෙවෙනවා. ගෙවෙනවා කියන්නේ නිවරණ ධර්ම අඩුවෙනවා.

▲ මෙහෙම බල බලා ඉන්න කොට නිවරණ ධර්ම ටික හොඳටම ගෙවෙන දවසක් තියෙනවා. මේ නිවරණ ධර්ම ටික ගෙවුණහම, නිවරණ ධර්මයන් තමන් කෙරෙහි ලා නො දකින ඔහුට, ප්‍රමෝදය උපදිනවා. නිවරණ ධර්මයන් තමන් කෙරෙහි ලා නැහැයි, කියන තමන් කෙරෙහි ම විද්‍යමාන වූ ධර්මතාවය තමන්ට පෙනෙනවා. ඒ පෙනීම නිසා තමන් කෙරෙහි සිතේ සතුටක්, ඔද වැඩුන ගතියක්, ප්‍රමුදිත ගතියක්, නිතැතින් ම, නිතර ම, හැමවෙලාවෙම පවතියි.

▲ මෙන්න මේ ප්‍රමෝදය ම, පාමොජ්ජය ම ඉතාමත් දියුණුවෙලා, ඒක සංස්කාර ස්කන්ධය අනුව ගිය ප්‍රීතියක් බවට වඩිණය වෙයි.

▲ ඒ ප්‍රීතිය නිසා ම වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරයන්ගේ සංසිද්ධිමත් කායපස්සද්ධියකුත්, නොයෙක් අරමුණු මෙනෙහි කිරීමෙන් සිත උපදින වේගය නතර වුණ නිසා විඤ්ඤාණයාගේ සංසිද්ධිමත් චිත්තපස්සද්ධියකුත් ඇතිවෙනවා.

හිත කය දෙකේ ම සංසිද්ධිමත්, සැහැල්ලු බවක්, නිබර බවක්, කොඩියක් වාගේ ස්වභාවයට පත්වෙන බවක්, ලෙලදෙන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ස්වභාවයට කය දූනෙන බවක් තේරෙන තැනට එනකල් එනවා. මේ අපි පුද්ගල භාවයෙන් කයට පොඩ්ඩක් සැහැල්ලුයි කියලා දූනෙන මට්ටමක් නම් නො වෙයි. කවදාවත් ජීවිතයේ මනුෂ්‍යයෙක් අත්විඳින්නේ නැති මට්ටමක් මේක. මනුෂ්‍යයෙකුට අත්විඳින්න බැරි මට්ටමක්. මනුෂ්‍යභාවයට වඩා වැඩිතර භාවය අනුව ගිය මට්ටමක් කියන කාරණාවත් මතක් කරනවා.

▲ ඒ පස්සද්ධිය නිසාම සැපයක් ලැබෙන්න පුළුවන්. පින්වතුනි, මේ සැපය කාමය අනුව ගිය සැපයක් නොවෙයි. කාම ලෝකයේ, කාම භූමියේ යම් සැපයක් තියෙනවා නම්, උපරිමයි කියලා කියන්න පුළුවන් අරමුණක් තියෙනවා නම්, ඒ උපරිමයි කියලා සැප දූනෙන අරමුණට වඩා සිය දහස් ගුණයකින් ම, නිරායාසයෙන් යුක්ත වූ සැපයක්. උත්සාහයෙන් තොර සැපයක්. කාම භූමියේ කුමන සැපක් ලැබුවත් තමන්ට ඒ සැපය ලබන්න වෙන්තේ උත්සාහයෙන්, වෙනෙස වී. ඒ නිසා නිරායාසයෙන් ලැබෙන සැපයක් මිසක මෙම සැපය, අර වගේ උත්සාහයෙන් මෙබඳු වූ සැපක් ලැබෙන්නේ නැහැ.

▲ අන්න ඒ සැපය නිසා ම පින්වතුනි, හිත සමාධි වෙනවා. සමාධිය කියන කොටත් මෙතැනදී අපි භාවනා කරන්න පැයක් දෙකක් ඉඳගෙන ඉන්නකොට නොයෙක් අරමුණුවල සිත දුවන්නේ නැතිකම නිසා ඒකාග්‍රතාවයකුත්, ඒ එකඟකම නිසා අපට දූනෙන යම්කිසි නිමිති අඩුකමෙන් දූනෙන සුඤ්ඤත ස්වභාවයක් තියෙනවා නම් ඒ ස්වභාවයක් නම් නෙවෙයි පින්වතුනි. ඒ මට්ටමට මේ ශාසනයේ සමාධියවත් කියලා කියන්නේ නෑ, තාම සිහියයි කියන මට්ටමයි කියන්නේ.

මෙතැනදී සමාධිය කියන කොට පින්වතුනි, ප්‍රථමධ්‍යාන ආදී සමාධිය මේ කාමාවචර සඤ්ඤාව ම අවසන් කරමින්, නිවරණ චිත්තය ගෙවා දමමින් උපදින මට්ටමක්. මේ පියවි ඇහෙන් දූන් පෙනෙන රූපවලට වඩා වෙනත් වූ රූප දඹ්බය කරන්න පුළුවන් මට්ටමේ ධ්‍යානයක් මේ ධ්‍යාන සඤ්ඤාව තුළ තියෙනවා.

අන්න ඒ මට්ටමේ සමාධියකටයි මේ ශාසනයේ සමාධිය කියලා කියන්නේ.

▲ සමාධිය ඇතිවුණහම පින්වතුනි, යම් ධර්මයක් අනාත්ම විදියට බලන්නට, යම් ආත්ම සංඥාවක් දැනුණු තැනක පවතින ප්‍රත්‍යය, ප්‍රත්‍යසමුප්පන්න ධර්මයෝ 'මෙනෙහි කර කර' පුද්ගලභාවය ගෙවාගන්නට යමක් උත්සාහවත් කලා නම්, ඒ තුළින් පුද්ගල භාවය

නැති වුණත්, අඩු වුණත්, යම් ක්ලේශයක්, ක්ලේශ අනුශයක් හැංගිලා තියෙනවා. මෙන්න මේ සමාධිය තුළ, මේ වාගේ සමාධියක දී පින්වතුනි, ඒ තමන් ආපු පරියායෙන් බලපු ක්‍රමය ම පෙනෙනවා ආපහු. ඒ නාම රූප ධර්මයෝ ශත සහශ්‍ර ගුණයකින්, සිය දහස් ගුණයකින් යථා ස්වභාවය විද්‍යමාන වෙනවා. අන්න එහෙම විද්‍යමාන වෙනකොට ඒ ධර්මයන්ගේ ඇති අනාත්ම ස්වභාවය හොඳට පෙනෙනවා.

එහෙම හොඳට පෙනෙන කොට, එතැනදී ඒ 'සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා යම් කලෙක විදසුන් නුවණින් දකී නම්' කියපු තැන උපදිනවා. දකිනවා කියලා කියන්නේ ඔන්න ඒ වගේ තැනකටයි.

මෙතෙහි කිරීමකින් තොරව, ආකාර පරිචිතකීයකින් තොරව, මේ මෙසේ විය හැකියි කියලා උපකල්පනයකින් තොරව, 'ඇති හැටි පහළවීමේ නුවණක්' මේ මසැසින් දකිනවා වාගේ මට්ටමකින් ම පෙනෙනවා.

▲ අන්න ඒ පෙනීම ඇති තැන දුකේ කලකිරෙනවා. මෙහෙම අනාත්ම වූ ධර්මතාවයක් තියෙන තැනක, මේ ඇත්ත නො දැන, පුද්ගල භාවයෙන් අනන්ත සංසාරයක සත්ත්වපුද්ගල භාවය නිසා විදපු දුකේ කලකිරෙන්නේ එදාට යි. මේ ලෝකයා ගැනත් අනුකම්පාව කරුණාවක් කියලා ඇතිවෙන්නේ එබඳු හදවතකට යි. අවිද්‍යාව නිසා තුන් භවයේම දුක් විදිනවා නේද කියලා පෙනෙනවා.

පින්වතුනි, මේ යථා ස්වභාවය දකින කොට තුන් භවය ම අවිද්‍යාව තුළ පවතිනවා නේද කියලා පෙනේවි.

▲ මෙන්න මේ විදියට දක්කහම කලකිරිලා ඒ දුකේ නො ඇලෙනවා.

▲ නො ඇලෙන කොට න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති - ලෝකයේ කිසිවක් උපාදාන වශයෙන් නො ගෙන ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙලෙසුන්ගෙන් මේ හිත මිදෙනවා.

පින්වතුනි, මෙන්න මේ මිදීම නම් කරනවා සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තිය කියලා. සත්ත්වපුද්ගලආත්මභාවයෙන් නො දකින නිසාත්, සත්ත්වපුද්ගලආත්ම භාවයෙන් සුඤ්ඤයි කියන බව අකෝප්‍යයි මේ ඥාන දර්ශනයට. ඒ නිසා 'සත්ත්වපුද්ගලආත්ම භාවයෙන් සුඤ්ඤයි' කියන සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තියෙන් මිදෙනවා.

▲ මේ කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුණහම පින්වතුනි, සත්ත්ව පුද්ගල භාවය නිසා උපදින දුක නිරුද්ධවෙනවා, නූපදින ස්වභාවයට පත්වෙනවා. සත්ත්වපුද්ගල භාවයෙන් නූපදින ස්වභාවයට පත්වෙනවා. සත්ත්ව පුද්ගල භාවයේ නූපදිනකොට ඒ තුළ සත්ත්වපුද්ගල භාවය නිසා එන ජරා මරණයන්ගේ නැතිකිරීමක් ආපහු පනවන්නට ඕනෙ නෑ. අජරාමරයි, ජරා මරණ නෑ යන ගණයට යනවා. මොකද, ඒ නිවන කියලා කියන්නේ ඒ ජරා මරණ නැති බව, ප්‍රත්‍යයකින් කළා නො වෙයි. ඉපදීම නැතිවුණ නිසා මේ ජරා මරණ කියන ධර්මතාවය නිරුද්ධ වුනා මිසක ඒක තව නැතිවුණා යන කාරණාවට යන්නේ නැහැ. නැතිවෙන්නවත් උපන්නේ නෑ. අජරාමර වුණේ, ජරා මරණයෙන් මිදුණා, ජරා මරණ නැතිවුණා නො වෙයි, ජරා මරණ නො හටගන්නා තත්ත්වයට පත්වුණා. පින්වතුනි. මෙන්න මේ මට්ටමට සෝපදිසේස කියලා මතක් කළා.

යම් ඥාන දර්ශනයක පිහිටලා, අනිමිත්ත වේතෝ විමුක්තියෙන් මිදිලා, අනාශ්‍රව වූ චිත්ත චෛතසික ටිකක් පරිහරණය කරනවා නම්, ඒ ස්කන්ධ ටිකේ ආයු සන්තතිතයකුත් තියෙනවා. ඒ ආයු ඉවරවීමෙන් ඒ ස්කන්ධයන්ගේ පිරිනිවීමක් වෙනවා. අන්න ඒකට මතක් කළා අනුපදිසේස පරිනිව්‍යානය කියලා.

එතකොට, මේ අනුපදිසේස පරිනිව්‍යානයට ක්ලේශ පරිනිව්‍යානය උපකාරයි. ඒ ක්ලේශ පරිනිව්‍යානයට මේ සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තිය උපකාරයි. ඒ සුඤ්ඤත වේතෝ විමුක්තියට අනුපිළිවෙළින්, අර අපි මතක් කළ විදියට සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියලා යෝනිසෝමනසිකාරය උපකාර වුණා. සීලයක පිහිටලා, සමාධිය වඩමින් සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියන යෝනිසෝමනසිකාරය නිසා

මෙන්න මේ නිවන් දකින්න පුළුවන්, සසරෙන් මිදෙන්න පුළුවන්, දුකෙන් මිදෙන්න පුළුවන් දොරටුවක් විවෘතවෙනවා.

මේ අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන තුන් ධර්මාවයට, මේ ලක්ෂණ තුනට කියනවා විමුක්ති මුඛ කියලා. මේ මුඛ හරහා, මේ දොරටු හරහා එළියට ගිහිල්ලා අවසානවුණු තැන මතක් කරනවා, අනිමිත්ත අප්පණ්ණිත සුඤ්ඤත කියලා. එබඳු වූ තැනින් අජරාමර බව, ස්කන්ධයන්ගේ සහ ක්ලේශයන්ගේ පිරිනිවීමෙන් අජරාමර බව ඤාත් ඤාත් කරගෙන සියලු ම දුකෙන් මිදෙනවා. කෙනෙක් මිදෙනවා නො වෙයි. ජරා මරණ දුක හේතු ප්‍රත්‍යයී. ඒ ජරා මරණ ධර්මයන්ට හේතුවුණු හේතු ධර්මයෝ නැතිවීමෙන් අජරාමර, හේතු ධර්මයෝ නූපදීමෙන් අජරාමර බව ඤාත් ඤාත් කරගන්නවා.

ඉතින් මම මේ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයි, සියලු සංස්කාරයෝ දුක්ඛයි, සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියන මෙන්න මේ උතුම් බුද්ධ දේශනාව අරගෙන අපට වැටහෙන පමණකින් මම මේ දේශනා හතරක් එක පිළිවෙලට කළා. මේ පින්වතුන් දක්ෂවෙන්නට ඕනෙ මේ දේශනාවන් ශ්‍රවණය කරලා, ඊටත් වඩා වැඩි ඒ ධර්මාවයන් නුවණින් මෙනෙහි කරලා තමන්ගේ නිවීම, මිදීම හදාගන්නට.

යම්කිසි කෙනෙක් මේ විමුක්ති මුඛ ඔස්සේ ගිහිල්ලා සසරෙන් මිදෙන්න පුළුවන්. ඒ සඳහා මේ දේශනාව හැම දෙනාට ම හේතු උපනිශ්‍රය ම වේවා කියලා ආශීංසනය කරනවා.

පින්වතුනි, අපි උත්සාහවත් වුණොත් මේ ජීවිතයේදී ම අපට මේ ප්‍රඥාලෝකය පහළ කරගන්න බැරි නෑ. උත්සාහය මත, කැපවීම මත අපේ නිවීම රඳා පවතින්නේ කියන කාරණාවත් මතක් කරනවා. ඒ නිසා මේ කාලය තුළ අප්‍රමාදීවීම පාවූවක් වෙන්නේ නෑ. මනුෂ්‍ය ජීවිතය, බුද්ධොක්පාද කාලය, සද්ධර්මය තියන වටපිටාවෙන් ප්‍රයෝජන ලබාගෙන, පසුව විපිළිසරවෙන තත්ත්වයකට පත් නො

වෙනත් කටයුතු කරගන්න කියලා කලාණ මිත්‍රයෙක් හැටියට මතක් කරනවා.

හැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි.

අපි සියලු දෙවියන්ට පින් අනුමෝදන් කරමු. කල්පනා කරගන්නට ඒ සාසන මාමක සම්මා දිට්ඨික සියලු දෙවියන්ටත්, සම්බුද්ධ සාසනය ආරක්ෂා කරන්නා වූ සියලු දෙවියන්ට, බුද්ධ බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේලාට, කලාණ මිත්‍රයන් වහන්සේලාට, හැදූ වැඩූ දෙමව්පියන්ට, ආවායඹී උපාධ්‍යායයන් වහන්සේලා ඇතුලු සියලු කලාණ මිත්‍රයන්ට ඒ වගේම සබ්බමචාරීන් වහන්සේලාට, ඒ වගේම මේ සියලු දෙනාටත් මේ කුසල ධර්මය එකසේ හේතු උපනිශ්‍රයවීමෙන් ඒ අයට ද උතුම් නිවන් සුව ම අත්වේවා කියන අදහසක් ඇතිකරගන්න.

ආකාසට්ඨා ව භූමිමට්ඨා දෙවා නාගා මහිද්ධිකා පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතො විරං රක්ඛන්තු බුද්ධ සාසනං,

ආකාසට්ඨා ව භූමිමට්ඨා දෙවා නාගා මහිද්ධිකා පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතො විරං රක්ඛන්තු බුද්ධ සාවකං,

ආකාසට්ඨා ව භූමිමට්ඨා දෙවා නාගා මහිද්ධිකා පුඤ්ඤං තං අනුමොදිතො බෝධියන්තු සිවං පදං,

සීලයක පිහිටලා, සමාධිය වඩමින් සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයි කියන යෝනිසෝමනසිකාරය නිසා මෙන් මේ නිවන් දකින්න පුළුවන්, සසරෙන් මිදෙන්න පුළුවන්, දුකෙන් මිදෙන්න පුළුවන් දොරටුවක් විවෘත වෙනවා.

මේ අනිත්‍යය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන තුන් ධර්මාවයට, මේ ලක්ෂණ තුනට කියනවා විමුක්ති මුඛ කියලා.....

යම්කිසි කෙනෙක් මේ විමුක්ති මුඛ ඔස්සේ ගිහිල්ලා සසරෙන් මිදෙන්න පුළුවන්. ඒ සඳහා මේ දේශනාව හැම දෙනාට ම හේතු උපනිශ්‍රය ම වේවා කියලා ආශීංසනය කරනවා.

පින්වතුනි, අපි උත්සාහවත් වුණොත් මේ ජීවිතයේදී ම අපට මේ ප්‍රඥාලෝකය පහළ කරගන්න බැරි නෑ. උත්සාහය මත, කැපවීම මත අපේ නිවීම රඳ පවතින්නේ කියන කාරණාවක් මතක් කරනවා. ඒ නිසා මේ කාලය තුළ අප්‍රමාදීවීම පාඩුවක් වෙන්නේ නෑ. මනුෂ්‍ය ජීවිතය, බුද්ධෝක්තපාද කාලය, සද්ධර්මය තියන වටපිටාවෙන් ප්‍රයෝජන ලබාගෙන, පසුව විපිළිසරවෙන තත්ත්වයකට පත් නො වෙන්න කටයුතු කරගන්න කියලා කල්‍යාණ මිත්‍රයෙක් හැටියට මතක් කරනවා.